

Socialdepartementet

Svar på frågor från FN-kommittén om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Inledning

Sverige vill vara en positiv kraft genom sitt arbete för att efterleva konventionsåtaganden gällande de mänskliga rättigheterna. Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030.

Sverige ratificerade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (konventionen) och dess fakultativa protokoll 2008. Konventionen trädde i kraft år 2009 för Sveriges del och är en av de centrala FN-konventionerna om mänskliga rättigheter. Den skapar inte i sig några nya rättigheter utan tydliggör mänskliga rättigheter i relation till personer med funktionsnedsättning. Dess syfte är att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan åtnjuta sina mänskliga rättigheter.

Regeringen lämnade år 2011 den första rapporten till FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (kommittén). Sveriges rapport togs upp till granskning i dialog med kommittén vid kommitténs elfte session år 2014. Kommittén beslutade år 2014 om sina sammanfattande slutsatser¹.

Kommittén lämnade i oktober 2018 sin lista med frågor² inför Sveriges sammanslagna andra och tredje rapport. Svar på frågorna ska lämnas senast den 1 oktober 2019. Sveriges svar på frågorna redovisas i denna rapport.

¹ United Nations (2014), Concluding observations on the Initial report of Sweden, CRPD/C/SWE/CO/1

² United Nations (2018), List of issues prior to submission of the combined second and third periodic report of Sweden, CRPD/C/SWE/QPR/2-3

Rapporten har samordnats av Enheten för funktionshinder och sociala tjänster vid Socialdepartementet. Samtliga departement som är ansvariga för frågor i listan med frågor har medverkat i framtagandet av rapporten.

Den 16 januari 2018 genomfördes ett sakråd med civila samhället för att inhämta synpunkter på de rekommendationer som kommittén lämnat till Sverige. Ett möte genomfördes också på Socialdepartementet den 10 maj 2019 med företrädare för civilsamhället med syfte att inhämta synpunkter på listan med frågor från kommittén samt för att informera om processen. Den 24 september 2019 genomfördes på Socialdepartementet ytterligare ett möte med företrädare för civil samhället. Syftet denna gång var att informera dels om arbetet inför överlämnandet av rapporten till kommittén, dels att svara på frågor på innehållet i rapporten. Information om arbetet med att besvara frågorna har även lämnats fortlöpande vid möten i regeringens funktionshindersdelegation.

A. Purpose and general obligations (arts. 1-4)

Please provide information about:

1 a. The steps taken to incorporate the Convention into national law, both vertically and horizontally, including the right to personal assistance and the equal provision of social welfare services among municipalities;

Svar: Det har inte vidtagits några särskilda åtgärder för att i sin helhet inkorporera FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (konventionen) i Sverige. Skälet är att det mest förekommande sättet att införliva konventionsåtaganden i svensk rätt är genom transformering (i den utsträckning det anses behövt, införa eller ändra svenska bestämmelser så att de överensstämmer med konventionens krav) eller konstaterande av normharmoni (d v s att innehållet i svensk rätt redan överensstämmer med konventionen), vilket innebär att några lagändringar inte behövs.

När det gäller konventionen har både konstaterandet av normharmoni och transformering använts. Några lagstiftningsåtgärder bedömdes inte behövas för att Sverige skulle kunna tillträda konventionen, eftersom svensk rätt ansågs stå i god överensstämmelse med konventionens bestämmelser. I samband med tillträddandet gjordes en genomgång av hur svensk lagstiftning och övriga förhållanden i Sverige förhöll sig till konventionen och då drogs

slutsatsen att mycket återstår att göra i det funktionshinderspolitiska arbetet innan Sverige på alla punkter kan anses uppfylla de åtaganden och krav som konventionen innebär men att konventionen skulle utgöra ett viktigt måldokument i detta arbete. Under de år som konventionen gällt för Sverige har flera åtgärder vidtagits med syfte att svensk rätt ska överensstämma med konventionen.

Den enda konvention om mänskliga rättigheter som hittills inkorporerats i sin helhet i svensk rätt är den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). Vidare beslutade regeringen den 15 mars 2018 om en proposition med förslag till lag om inkorporering av barnkonventionen³. I propositionen föreslås att artiklarna 1–42 i barnkonventionen i originaltexternas lydelse ska gälla som svensk lag. Den 13 juni 2018 fattade riksdagen beslut om att inkorporera barnkonventionen i svensk lag. Lagen träder i kraft den 1 januari 2020.

När det gäller frågan om fortsatt inkorporering av konventioner till svensk lag, har regeringen för avsikt att först samla erfarenheterna av tillämpningen av barnkonventionen innan ytterligare överväganden inom detta område kan bli aktuella.

1 b. The measures taken to review the indicators system to cover all areas of the Convention and to ensure that municipalities monitor its implementation, including with regarding to access to employment, education, health care, and governmental services;

Svar: Myndigheten för delaktighet följer offentliga aktörers arbete med genomförandet av funktionshinderspolitiken, både på nationell, regional och lokal nivå.

Mellan åren 2014 och 2016 följde Myndigheten för delaktighet (MFD) upp hur kommuner och regionala kollektivtrafikmyndigheter arbetar med tillgänglighet och delaktighet. Uppföljningen baserades på ett antal indikatorer och omfattade områdena arbetsmarknad, utbildning, kultur, idrott, fysisk tillgänglighet samt transport (avseende de regionala kollektivtrafikmyndigheterna). Enligt myndigheten krävde uppföljningen relativt omfattande insatser från deltagarna och vissa uppgifter inhämtades även genom andra undersökningar. Bedömningen gjordes att detta inte var

³ Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter (prop. 2017/18:186)

en effektiv uppföljning och att det inte skulle vara görligt att skicka ut ett stort antal olika enkäter till varje kommun för att täcka alla delar (artiklar) i konventionen.

MFD inledde under år 2015 en dialog med SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) om hur uppföljningen skulle kunna utvecklas. För att få en effektivare och mer hanterbar uppföljning har myndigheten därefter reviderat och utvecklat uppföljningen. Sedan 2017 genomför MFD årligen en enkätundersökning riktad till samtliga kommuner, landsting och myndigheter för att mer strategiskt följa hur ett funktionshindersperspektiv inkluderas i kommunernas ledning och styrning av verksamheten. Frågor ställs om mål och uppföljning, kunskaphöjande insatser, upphandling, samråd med funktionshindersorganisationerna och arbetsgivarfrågor. Enkäten har utvecklats i samråd med funktionshindersorganisationer, SKL samt ett urval kommuner, landsting och myndigheter. MFD utvecklar nu ett digitalt verktyg som under 2019 ska ersätta enkätutskicken.

Resultatet av uppföljningen visar att ett långsiktigt och systematiskt arbete på ledningsnivå är en framgångsfaktor för att funktionshinderspolitiken ska få genomslag i praktiken. Utgångspunkten är att när funktionshindersperspektivet inkluderas i ledning och styrning påverkar och genomsyrar det verksamheten i stort och får genomslag brett inom de ansvarsområden som aktörerna har inom verksamheten. Genom att presentera resultaten på myndighetens webbplats får aktörerna tillgång till data som ger dem underlag för utvärdering och fortsatt utveckling. MFD bedömer att uppföljningen har bidragit till att öka aktörernas medvetenhet om ansvaret för genomförandet av funktionshinderspolitiken och om vikten av att integrera ett funktionshindersperspektiv i ledning och styrning.

MFD har därutöver särskilt fått i uppdrag av regeringen att tillsammans med länsstyrelserna ge stöd till kommuner och landsting att genomföra sina funktionshinderspolitiska strategier och planer. Uppdraget genererar mycket kunskap och information tillbaka till nationell nivå om behov och förutsättningar för genomförandet i kommuner och landsting. Denna information ger underlag för att kunna ta fram och ge lämpligt behovsanpassat stöd till kommunerna och landstingen, samtidigt som det bidrar till myndighetens möjlighet att närmare följa utvecklingen av arbetet mot det nationella målet för funktionshinderspolitiken.

Regeringen har dessutom tillsatt en utredning för att se över styrning inom funktionshinderspolitiken för att genomförandet ska bli mer effektivt. Utredningen fick i uppdrag att beskriva tillämpningen av principen om universell utformning samt lämna förslag till ett stabilt och långsiktigt styr- och uppföljningssystem som grundas på det nya nationella målet och den nya inriktningen. Utredningen lämnade sitt förslag till regeringen den 7 maj 2019, den bereds för närvarande i Regeringskansliet och skickades i augusti 2019 ut på remiss.

1 c. The review of the Discrimination Act of 2008, to define inadequate accessibility as a ground of discrimination and to prohibit hate crimes against persons with disabilities, in particular women and girls with disabilities and persons with intellectual or psychosocial disabilities;

Svar: Sedan den 1 januari 2015 finns förbud mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet⁴. Efter införande av skydd mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet har anmälningarna avseende grunden funktionsnedsättning ökat. Enligt Diskrimineringsombudsmannen (DO) har flera av de ärenden som anmälts resulterat i vidtagna åtgärder för att på olika sätt öka tillgängligheten. Diskrimineringslagen har därefter stärkts ytterligare genom att skyddet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet har utvidgats⁵. Ändringen innebär att företag som sysselsätter färre än tio arbetstagare ska omfattas av förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet vid tillhandahållande av varor och tjänster. Ändringen trädde ikraft den 1 maj 2018.

Från den 1 januari 2017 ändrades också reglerna som avser arbetsgivares skyldigheter att arbeta aktivt för ett förebyggande och främjande arbete för att inom en verksamhet motverka diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter genom att bl.a. inkludera grunden funktionsnedsättning⁶.

Gällande hatbrott anges i Brottsbalken att vid bedömningen av straffvärdet för ett brott ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller

⁴ Diskrimineringslagen (2008:567), 1 kap. 4 § 3

⁵ Utvidgat skydd mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet (prop. 2016/17:220)

⁶ Diskrimineringslagen (2008:567), 3 kap. 4 §

trygghet till person⁷. Som försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet ska, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, särskilt beaktas bl.a. om den tilltalade utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårigheter att värja sig⁸.

1 d. Progress made and gaps identified in the State party's disability policy for the period 2011-2016 and about the new disability policy that took effect in 2017, including its benchmarks, baselines and indicators and the resources allocated to its implementation;

Svar: För att få kunskap om vilka problem som finns och vilka framsteg som gjorts under förra strategiperioden, har Myndigheten för delaktighet haft i uppdrag att utvärdera och analysera utvecklingen inom funktionshinderspolitiken 2011–2016⁹. Av myndighetens rapport framgår att utvecklingen inom de flesta politikområden har gått långsamt. Det är framförallt inom områdena kultur, media, it och transport som utvecklingen har varit positiv. Detta har skapat bättre förutsättningar för ökad delaktighet och förbättrade levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning.

Samtidigt har utvecklingen inom områden som fysisk tillgänglighet och arbetsmarknad stått stilla eller endast gått långsamt framåt under strategiperioden. Jämfört med befolkningen i övrigt har personer med funktionsnedsättning fortfarande betydligt sämre levnadsvillkor. Vissa grupper av personer med funktionsnedsättning är mer utsatta än andra. Detta gäller framförallt kvinnor med funktionsnedsättning som överlag har sämre levnadsvillkor än män. Vidare varierar utsattheten mellan grupper av personer med funktionsnedsättning och inom olika områden. Personer med funktionsnedsättning har lägre utbildningsnivå än befolkningen i övrigt. Kvinnor har generellt sett högre utbildningsnivå än män. Utbildningsnivån för män med funktionsnedsättning har dock ökat under strategiperioden och en högre andel män med funktionsnedsättning studerar.

Riksdagen beslutade år 2017 om ett nytt nationellt mål för funktionshinderspolitiken med konventionen som utgångspunkt. Det nya målet lyder: ”Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som

⁷ Brottsbalk (1962:700) 29 kap. 1 §

⁸ Brottsbalk (1962:700), 29 kap. 2 § punkten 3

⁹ Myndigheten för delaktighet (2016) Utvärdering och analys av funktionshinderspolitiken 2011 – 2016, A 2016:14

utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas”.

För att nå det nationella målet ska genomförandet av funktionshinderspolitiken inriktas mot de fyra områdena principen om universell utformning, brister i tillgängligheten, individuella stöd och lösningar för individens självständighet och att förebygga och motverka diskriminering. Beslutet innebär också ett antal åtgärder som syftar till att bidra till det nationella målet för funktionshinderspolitiken, bl.a. utbildning i mänskliga rättigheter. Åtgärderna sammanfaller med områden där kommittén har lämnat rekommendationer till Sverige och ligger i linje med de delmål i Agenda 2030 som direkt refererar till personer med funktionsnedsättning.

Beslutet anger vidare att styrningen av funktionshinderspolitiken bör ses över genom att tillsätta en utredning. Se vidare information om styrtredningen under fråga 1 b.

1 e. The new interdepartmental coordination mechanism in the Ministry of Health to advance the rights of persons with disabilities;

Svar: Barn-, äldre- och jämställdhetsministern beslutade 2015 att det inom Regeringskansliet skulle inrättas en interdepartemental arbetsgrupp med uppgift att bistå i genomförandet av funktionshinderspolitiken. Enligt beslutet ska arbetet bestå i att verka för genomförandet och uppföljningen av regeringens funktionshinderspolitik, vid behov bidra med områdesspecifika underlag och förbereda insatser samt utgöra forum för information och erfarenhetsutbyte. Särskild vikt ska läggas vid perspektivet att människor har olika behov och förutsättningar och att alla flickor, pojkar, kvinnor och män ska kunna delta i samhället på jämlika villkor. Vidare ska arbetsgruppen utbyta information och bidra till ett samordnat statligt agerande i regeringens löpande arbete med frågor som berör funktionshinderspolitiken.

Arbetsgruppen har under 2016–2017 bidragit bl.a. i arbetet med att ta fram områdesspecifika underlag till arbetet med den nya funktionshinderspolitiken som beslutades av riksdagen 2017. Detta arbete leddes av en grupp med statssekreterare från de departement som har ansvar för arbetsmarknads-,

utbildnings-, transport, it, diskriminering samt frågor om plan- och bostadsfrågor.

Arbetsgruppen deltar i beredningen av de rekommendationer som kommittén har lämnat till Sverige 2014 och deltog i beredningen att ta fram svar på listan med frågor från kommittén. Deltagarna i arbetsgruppen har också till uppgift att, i enlighet med ansvars- och finansieringsprincipen som gäller, verka för att de skyldigheter som följer av en konvention efterlevs på nationell nivå inom respektive sakområde. Det är vidare dessa sakområdesansvarigas uppgift att sprida relevant information till och samråda med sina myndigheter och andra berörda, bl.a. om rekommendationer som Sverige fått.

1 f. The number and proportion of persons entitled to assistance benefits from the Social Insurance Agency since 2014 disaggregated by age, sex and type of disability;

Svar: Andelen individer med statlig assistansersättning år 2014 var 16 015 varav kvinnor utgjorde 7384 av dessa (46 procent) och män 8631 (54 procent). Antalet personer med statlig assistansersättning har minskat med 8 procent mellan åren 2014 – 2018 från 16 015 till 14 596 individer. År 2018 hade totalt 6658 (46 procent) kvinnor och 7938 (54 procent) män statlig assistansersättning.

År 2014 var könsskillnaden störst i de yngre åldrarna. Från år 0–14 år hade 694 (42 procent) flickor respektive 1312 (58 procent) pojkar statlig assistansersättning. I åldrarna 45–49 år var det 460 (47 procent) kvinnor och 511 (53 procent) män som hade statlig assistansersättning. År 2018 var motsvarande fördelning 0–14 år 698 (43 procent) kvinnor och 920 (57 procent) män. I åldrarna 45–49 var 409 (47 procent) kvinnor respektive 456 (53 procent) män.

Inom samtliga personkretsar enligt LSS har antalet som har insatsen personlig assistans minskat sedan 2014. Inom personkrets 3 har antalet minskat mest, med 16 procent sedan 2014. Se fråga 14 a för beskrivning av personkretsarna inom LSS.

1 g. The participation and involvement of persons with disabilities and their organizations in the implementation and monitoring of the Convention, since 2014;

Svar: Regeringen har löpande dialog med funktionshindersrörelsen och de involveras på olika sätt i regeringens arbete och processer. De inkluderas, när det är relevant, som experter i statliga utredningar, vid remitteringar av förslag av statliga utredningar och som aktörer i uppdrag till myndigheter. Synpunkter inhämtas också från funktionshindersorganisationerna i specifika sakfrågor, bland annat genom sakråd. Regeringen har vidare en funktionshindersdelegation, vilken är regeringens huvudsakliga forum för samråd och dialog med funktionshindersrörelsen. Ordförande i delegationen är det statsråd som ansvarar för den funktionshinderspolitiska samordningen. Delegationen möts ca fyra gånger per år för strategiska samråd och dialog om politikens innehåll och utveckling. Detta omfattar också frågor om implementering och övervakning av konventionen. Vid dessa möten är det vanligt att ministrar som är ansvariga för de sakområden som tas upp till diskussion deltar och redogör för vidtagna och planerade åtgärder inom sina områden i relation till personer med funktionsnedsättning och funktionshinderspolitiken.

Aktiv involvering av funktionshindersorganisationerna är också central för MFD:s verksamhet och organisationerna spelar en viktig roll i utvecklingen av funktionshinderspolitiken. För att säkerställa att myndighetens samverkan med funktionshindersrörelsen sker på ett sätt som går i linje med konventionens krav om aktiv involvering (art 4.3) utgår arbetet från en överenskommelse mellan MFD och funktionshindersrörelsen, vilken undertecknades 2018. Kärnan i överenskommelsen är ett funktionshindersråd som träffas 3 gånger per år och som hanterar övergripande, strategiska och principiella funktionshinderfrågor på ledningsnivå.

Myndigheten involverar även aktivt funktionshindersrörelsen och det civila samhället på andra sätt än vad som anges i överenskommelsen. För att göra detta på bästa sätt, har MFD utvecklat en samrådsmodell för samverkan med funktionshindersrörelsen. Det övergripande syftet är att skapa former för en strategisk och välfungerande samverkan. Samrådsmodellen ska även gå att använda i samverkan med det civila samhället i övrigt. Under 2019 översätter MFD den allmänna kommentaren nummer 7 (artikel 4.3 och 33.3). Funktionshindersrörelsen finns även representerad i myndighetens

kunskapsråd och myndigheten planerar att utarbeta ett stödmaterial till kommunerna gällande aktiv involvering.

Inom ramen för den nationella strategin 2011–2016 lyftes särskilt vikten av samråd med funktionshindersrörelsen i genomförandet.

Vid arbetet med propositionen om Nationellt mål och inriktning av funktionshinderspolitiken¹⁰ genomfördes under hösten 2016 särskilda möten om arbetet med propositionen med funktionshindersorganisationerna som komplement till den information som gavs vid Funktionshindersdelegationen. Syftet var att inhämta synpunkter från organisationerna som stöd i propositionsarbetet.

I början av 2018 genomförde regeringen ett s.k. sakråd¹¹ avseende de rekommendationer som Sverige fick år 2014 från FN:s kommitté om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Syftet med sakrådet var att informera om var regeringen befinner sig i arbetet med rekommendationerna samt att inhämta synpunkter från funktionshindersorganisationerna på den fortsatta beredningen och därmed höja kvaliteten i regeringens underlag.

Inför beredningen av Sveriges svar på listan med frågor från kommittén presenterades i början av 2019 ett förslag på upplägg med syfte att involvera och inhämta synpunkter från funktionshindersorganisationerna som stöd i beredningsarbetet. Upplägget innebar att arbetet med regeringens svar togs upp vid samtliga möten i Funktionshindersdelegationen samt vid ytterligare särskilt anordnade möten med funktionshindersorganisationerna under den tid som arbetet pågick. Under 2019 genomfördes två särskilda möten med företrädare för organisationer från det civila samhället.

B. Specific rights (arts. 5-30)

Equality and non-discrimination (art. 5)

Please provide information about:

¹⁰ Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken (prop. 2016/17:188)

¹¹ Sakråd är en arbetsmetod som används i Regeringskansliet för att i en avgränsad sakfråga ta del av kunskap och perspektiv från det civila samhällets organisationer och andra relevanta aktörer

2 a. The measures taken to review legislation to ensure that reasonable accommodation is legally defined and provided without any exception, including in the fields of housing, law enforcement and justice;

Svar: Skyddet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet fördes in i diskrimineringslagen år 2015 och förstärktes ytterligare under år 2018 då undantaget som gällde företag med färre än 10 anställda, togs bort. De åtgärder som ska vidtas ska vara skäliga utifrån bl.a. de krav som finns på tillgänglighet i lag och annan författning och med hänsyn till de ekonomiska och praktiska förutsättningarna¹². Lagen täcker i stort alla samhällsområden. Myndigheter som inte omfattas av de samhällsområden som inkluderas i lagen omfattas av förbudet genom att en anställd som helt eller delvis omfattas av lagen¹³ om offentlig anställning inte får diskriminera när hen bistår allmänheten med upplysningar, vägledning, råd eller annan sådan hjälp eller på annat sätt i sin anställning har kontakter med allmänheten. Frågan om behov av ändring av denna bestämmelse har utretts i betänkandet Bättre skydd mot diskriminering¹⁴. Utredaren ansåg att frågan bör utredas vidare.

Området ”bostad” i diskrimineringslagen omfattas inte av skyddet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet. Det finns dock andra bestämmelser som ställer krav på tillgänglighet när det gäller bostad. I exempelvis plan- och bygglagen¹⁵ PBL finns krav på tillgänglighet för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga. Kraven gäller vid nybyggnad och under vissa förutsättningar vid ändring av en byggnad. I PBL finns också krav på att hinder mot tillgänglighet i lokaler dit allmänheten har tillträde, så kallade publika lokaler, och på allmänna platser alltid ska åtgärdas, om hindret med hänsyn till de praktiska och ekonomiska förutsättningarna är enkelt att avhjälpa. Exempel på enkelt avhjälpbara hinder är mindre nivåskillnader, höga trösklar, tunga dörrar och avsaknad av ledstänger. Reglerna gäller retroaktivt.

¹² Diskrimineringslagen (2008:567), 1 kap, 4§

¹³ Lag (1994:260) om offentlig anställning

¹⁴ Bättre skydd mot diskriminering, SOU 2016:87

¹⁵ Plan- och bygglag (2010:900)

2 b. The measures taken to assess any mechanisms designed to address intersecting forms of discrimination , with a view to ensuring they target all forms of discrimination on the basis of disability, including the denial of reasonable accommodation, discrimination by association and multiple and intersecting forms of discrimination faced by children, women, migrants, refugees, asylum seekers and lesbian, gay, bisexual, transgender and intersex persons with disabilities, and Sami persons with disabilities;

Svar: Av förarbetena¹⁶ till diskrimineringslagen framgår att en sammanslagning av diskrimineringslagarna och flera ombudsmän till en ombudsman bör underlätta för den som utsatts för diskriminering på flera grunder. DO har möjlighet att utreda och driva ärenden om diskriminering på flera grunder. Det är inte ovanligt att anmälare uppger att diskrimineringen haft samband med fler än en diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken utgår från konventionen och grundprincipen om jämlikhet och icke-diskriminering. Denna princip behöver förstås utifrån ett intersektionellt perspektiv. I genomförandet av funktionshinderspolitiken är det nödvändigt att beakta andra perspektiv/diskrimineringsgrunder. Likväl är det nödvändigt att i arbete där andra perspektiv och diskrimineringsgrunder är i fokus även belysa och beakta personer med funktionsnedsättning och ett funktionshindersperspektiv. Detta ger på ett naturligt sätt förutsättningar för en intersektionell ansats i genomförandet.

I det nationella målet för funktionshinderspolitiken framhålls särskilt att det ska bidra till ökad jämställdhet och till att ett barnrättsperspektiv beaktas. Att förebygga och motverka diskriminering är också en fastslagen prioriterad inriktning för arbetet. I propositionen med förslag om ett nytt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken framhålls även konventionens allmänna principer som nödvändiga att beakta för att det nationella målet ska kunna nås. Sammantaget bör dessa fastslagna utgångspunkter och prioriteringar bidra till att stärka det intersektionella perspektivet och till att synliggöra, analysera och motverka intersektionell diskriminering i relation till personer med funktionsnedsättning.

Flera myndigheter har dessutom tydliga uppdrag i sina instruktioner som bidrar till att stärka det intersektionella perspektivet i statlig verksamhet utifrån olika diskrimineringsgrunder. Utöver det har regeringen gett flera

¹⁶ Ett starkare skydd mot diskriminering (prop. 2007/08:95)

uppdrag till myndigheter och andra organisationer för att belysa frågeställningar ur ett intersektionellt perspektiv.

2 c. Statistics on the number and percentage of claims of discrimination on the basis of disability, disaggregated by sex, age, barriers identified, the sector in which discrimination occurred, and the number and percentage of cases that were resolved through mediation and those that resulted in sanctions for perpetrators and redress for victims.

Svar: Uppgifter om antalet inkomna anmälningar till DO m.m.

De uppgifter som redovisas avser endast DO:s verksamhet¹⁷. Mellan den 1 januari år 2015 och den 31 december år 2018 tog DO emot 2 945 anmälningar rörande diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning. Utifrån vad som kan utläsas av de uppgifter som finns registrerade i myndighetens diarium¹⁸ så har 1 495 anmälningar (ca hälften) gjorts rörande kvinnor och 1450 har gjorts rörande män.

Anmälningarna är fördelade som nedan per samhällsområde¹⁹:

Arbetsliv	570
Utbildning	605
Varor och tjänster	590
Socialtjänst och socialförsäkring	419
Hälso- och sjukvård	310
Bostad	94
Övrigt, bl.a. sådant som ej omfattas av diskrimineringslagen	373

DO registrerar uppgifter om kön, diskrimineringsgrund samt inom vilket samhällsområde uppgiften om diskriminering uppges ha förekommit. Någon

¹⁷ Uppgifter som lämnats till t.ex. antidiskrimineringsbyråer och fackliga organisationer ingår inte i sammanställningen. På motsvarande sätt redovisas inte heller åtgärder vidtagna av andra aktörer, till exempel i form av antidiskrimineringsbyråers, fackliga organisationers eller enskildas väckande av talan i domstol i diskrimineringsmål.

¹⁸ Antalet anmälningar fördelade på kön kan avvika från antalet unika anmälningar eftersom vissa anmälare uppger mer än ett kön, exempel när ett par föräldrar anmäler för sitt barns räkning. Det kan också skilja sig åt huruvida en anmälare anger sitt eget kön eller kön på den som anmälan rör.

¹⁹ Antalet anmälningar fördelade på samhällsområde skiljer sig från antalet unika anmälningar, eftersom en anmälan kan innehålla uppgifter om fler samhällsområden.

statistik rörande vilka olika typer av funktionsnedsättningar anmälningarna rör finns inte tillgänglig i myndighetens diarium. DO registrerar inte heller ålder på dem som anmäler att de blivit utsatta för diskriminering.

Statistiska uppgifter om tillsyn och processföring i domstol

Mellan den 1 januari år 2015 och den 31 december år 2018 har DO meddelat tillsynsbeslut i 174 ärenden där tillsynen särskilt rört diskrimineringsgrunden funktionsnedsättning. 92 av dessa har inletts på grundval av anmälningar som rört kvinnor och 82 har rört män. Merparten av dessa tillsynsärenden har rört arbetslivet, utbildningsområdet samt tillhandahållande av varor och tjänster.

Under perioden har DO väckt talan i sju ärenden som rör funktionsnedsättning och bristande tillgänglighet. Tre av ärendena har avsett statlig verksamhet, tre privat verksamhet och ett ärende kommunal verksamhet. Fem av målen är slutligt avgjorda. I fyra av dessa har diskriminering konstaterats och de ansvariga dömts att betala ersättning till de enskilda.

Women with disabilities (art 6.)

Please provide information about:

3 a. Measures taken to ensure that gender and disability perspectives are included in legislation and policies, in all areas of life and in all spheres covered by the Convention, and that they effectively address risk and marginalization factors specific to women;

Svar: Sverige har en feministisk regering som anser att det är politikens uppdrag att förändra den ojämställdhet som råder genom att fatta beslut som omfördelar makt och resurser för ett mer jämställt samhälle. Detta gäller inom alla politikområden, inklusive funktionshinderspolitiken. Regeringens strategi är jämställdhetsintegrering, vilken utgår från uppfattningen att jämställdhet skapas genom att ett jämställdhetsperspektiv integreras i allt beslutsfattande, där resurser fördelas samt där beslut fattas och normer skapas. Ett exempel är jämställdhetsbudgetering som är ett strategiskt redskap som regeringen använder för att uppnå uppsatta politiska mål för jämställdhet.

I regeringens skrivelse Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid²⁰ presenteras inriktning och en ny delmålsstruktur för Jämställdhetspolitiken. I skrivelsen lyfts funktionshindersperspektivet i jämställdhetspolitiken och som en del av delmålet jämställd hälsa.

Regeringen anser att analyser av olika maktordningar i relation till kön kan ha stor betydelse för jämställdhetspolitikens genomslag och träffsäkerhet. I det nya nationella målet för funktionshinderspolitiken står det också inskrivet att målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att ett barnrättsperspektiv beaktas²¹. I samma proposition framhålls även konventionens allmänna principer, vilka bl.a. framhåller jämställdhet mellan kvinnor och män, som särskilt viktiga för att förstå vad ett nationellt mål med utgångspunkt i mänskliga rättigheter och konventionen innebär och att dessa bör beaktas för att det nationella målet ska kunna nås.

Regeringen initierade år 2013 ett utvecklingsprogram för Jämställdhetsintegrering i myndigheter (JiM), vilket syftar till att stärka myndigheternas arbete med jämställdhetsintegrering.

Utvecklingsprogrammet omfattade 58 myndigheter och en organisation. Myndigheten för delaktighet har under 2016–2018 varit en del av utvecklingsprogrammet. Myndigheten har tagit fram strukturer för att integrera jämställdhetsperspektivet i sin kärnverksamhet och i sina aktiviteter. Givet hur ojämställdhetsproblemen ser ut i gruppen personer med funktionsnedsättning, handlar jämställdhetsintegreringsarbetet för MFD om att applicera ett funktionshindersperspektiv på de jämställdhetspolitiska utmaningarna i samhället, för att på så sätt identifiera ytterligare utmaningar och hinder.

Regeringens två myndigheter inom jämställdhetspolitiken respektive funktionshinderspolitiken – Jämställdhetsmyndigheten och Myndigheten för delaktighet - har båda tydliga uppdrag enligt sin instruktion att beakta och integrera de båda perspektiven utifrån sina uppgifter inom respektive verksamhet och att stödja andra aktörer i arbetet, exempelvis myndigheter, kommuner och landsting. De två myndigheterna har också fått ett särskilt gemensamt uppdrag om att kartlägga utmaningarna för att nå det jämställdhetspolitiska delmålet om ekonomisk jämställdhet när det gäller kvinnor med funktionsnedsättning. Inom ramen för olika uppdrag har

²⁰ Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10)

²¹ Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken (prop. 2016/17:188)

myndigheterna möjlighet att bedriva ett arbete som inkluderar fler perspektiv.

Myndigheten för delaktighet fick år 2017 i uppdrag att redovisa samlad kunskap om mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning samt redovisa en plan för hur myndigheten inom sitt verksamhetsområde kan bidra till att uppfylla målsättningarna i regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, med fokus på kvinnor med funktionsnedsättning. Planen redovisades 2017. MFD:s rapport har bidragit till att belysa att kvinnor med funktionsnedsättning har en särskilt utsatt och sårbar situation när det kommer till mäns våld mot kvinnor. Rapporten har också bidragit till att utveckla myndighetens egna interna arbete genom nya kunskaper och perspektiv samtidigt som det skapat en tydlig effekt hos andra aktörer.

3 b. Legislative and policy measures aimed at preventing multiple and intersecting forms of discrimination against women and girls with disabilities, including domestic and sexual violence and measures to eradicate such discrimination, and to ensure that affected women and girls effectively obtain justice and redress;

Svar: Se även tidigare svar på fråga 2b.

Ett intersektionellt perspektiv som omfattar samtliga diskrimineringsgrunder i såväl analys, genomförande och uppföljning är en förutsättning för att få effektivitet och genomslag i arbetet för att motverka diskriminering. DO eftersträvar att i all verksamhet tillämpa ett arbetsätt som innebär en systematisk och konsekvent integrering av ett ickediskriminerings- och lika rättighetsperspektiv beträffande samtliga de grunder som omfattas av DO:s uppdrag, inklusive kön och funktionsnedsättning. Myndigheten verkar således för att angripa det problem som leder till diskriminering, många gånger med koppling till en eller flera grunder och/eller till multipla grunder för samma individ.

DO har genomfört ett flertal uppdrag och aktiviteter gällande sexuella trakasserier som syftar till att angripa de problem som leder till diskriminering av individer – diskriminering som har koppling till grunderna funktionsnedsättning respektive kön, funktionsnedsättning och kön och/eller motsvarande för övriga diskrimineringsgrunder. Bland annat har DO och andra myndigheter sedan 2015 arbetat med flera olika typer av informations- och kunskaphöjande insatser för att öka medvetenhet hos

arbetsgivare, fackförbund och branschorganisationer om sexuella trakasserier samt vilka skyldigheter och ansvar en arbetsgivare har enligt lagstiftningen.

Vidare har DO vidtagit tillsynsinsatser beträffande skyldigheten för arbetsgivare att genomföra förebyggande och främjande insatser för att motverka sexuella trakasserier och andra former av diskriminering. I DO:s löpande tillsynsarbete sker också regelmässigt tillsyn baserat på uppgifter om överträdelse av förbudet mot diskriminering.

Regeringen har vidare beslutat om en nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor vilken började gälla 1 januari 2017. Strategin gäller tio år framåt och tar sikte på utveckling av verksamhet för att på sikt uppnå det jämställdhetspolitiska delmålet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Strategin innehåller fyra politiska målsättningar: ett utökad och verkningfullt förebyggande arbete mot våld, förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn och effektivare brottbekämpning samt förbättrad kunskap och metodutveckling. I strategin betonas att flera livssituationer och omständigheter kan innebära särskild sårbarhet, exempelvis funktionsnedsättningar. Det framhålls särskilt att insatser för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor genomgående måste utgå från ett funktionshindersperspektiv och vara tillgängliga för alla oavsett funktionsförmåga²².

En ny sexualbrottslagstiftning som bygger på samtycke har antagits av riksdagen. Sex ska vara frivilligt. Om det inte är frivilligt är det olagligt. Det krävs inte längre att gärningsmannen har använt sig av våld eller hot, eller utnyttjat ett offers särskilt utsatta situation, för att kunna dömas för t.ex. våldtäkt. Den nya sexualbrottslagstiftningen innebär också ett särskilt oaktasamhetsansvar för vissa allvarliga sexualbrott och ett höjt minimistraff för grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn. Brottsoffermyndigheten fick 2018 i uppdrag att informera alla unga om den nya sexbrottslagstiftningen, uppdraget har ett tydligt funktionshindersperspektiv och MFD deltar i referensgruppen.

Vidare tillsatte regeringen under år 2018 en särskild utredare för att kartlägga, analysera och ta ställning till om det finns behov av ett utökad författningsstöd för vissa aktörer att i egenskap av arbetsgivare få tillgång till uppgifter om enskilda som finns i belastningsregistret (registerkontroll). Bl.a.

²² Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid (Skr. 2016/17:10)

vad gäller arbetsgivare inom vård- och omsorgsverksamheter som utför insatser åt äldre personer och personer med funktionsnedsättning. I utredningens slutbetänkande föreslås ett utökat författningsstöd samt hur det kan utformas. Frågan bereds vidare i Regeringskansliet.

Olika former av sårbarhet måste alltid beaktas i planering och genomförande av insatser till personer utsatta för våld. Socialstyrelsen har tagit fram föreskrifter och allmänna råd²³ om våld i nära relationer. Enligt författningen bör socialnämnden såväl i sin planering av verksamheten som i enskilda ärenden beakta de särskilda behov som personer som har utsatts för våld kan ha av bl.a. funktionsnedsättning eller ålder. Till detta tog Socialstyrelsen fram en handbok som i sin inledning lyfter konventionen som en del av grunden för att kunna förebygga våld. Handboken tar inte bara upp personer med funktionsnedsättning som en grupp med särskild utsatthet, den behandlar också frågan om ett specifikt funktionshinderrelaterat våld. Handboken beskriver hur den särskilda utsattheten hos kvinnor med funktionsnedsättning kan se ut samt hur våldet i denna grupp kan tendera att förvandlas till vårdfrågor istället för rättsliga frågor samt hur detta våld mer allmänt tenderar att osynliggöras.

Såväl föreskrifter och allmänna råd som handbok och vägledning har spridits och fortsätter att spridas till relevanta aktörer genom ett nationellt och regionalt kompetensstöd som Socialstyrelsen ansvarar för. Även Länsstyrelserna och Uppsala universitet (Nationellt Centrum för Kvinnofrid) deltar i genomförandet av kompetensstödet. Med medel från Socialstyrelsen har de tagit fram ett metodstöd som ska ge nationell och regional kompetensutveckling inom området. Metodstödet Intersektionella perspektiv på våld i nära relationer syftar till att ge verktyg som kan stärka olika aktörers arbete med att tillgängliggöra samhällets skydd och stöd till alla, där funktionsnedsättning är en viktig del.

I kölvattnet efter #metoo-uppropen har regeringen genomfört en rad satsningar under 2018. En av dessa var att rikta särskilda utbildningsinsatser till socialtjänsten med utgångspunkt i de behov som påtalats i #metoo-upprop, bl.a. från kvinnor med funktionsnedsättning.

Gällande tillgång till rättvisa och upprättelse ska, i enlighet med svensk lagstiftning, alla individer som utsätts för brott oavsett deras

²³Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (SOSFS 2014:4)

funktionsförmåga, behandlas lika, och alla har rätt att få det stöd de behöver för att en brottsutredning ska kunna genomföras. Det gäller misstänkt, målsäganden och vittnen. Det kan exempelvis handla om teckenspråkstolkning och handlingar i punktskrift.

Flera åtgärder har vidtagits för att förebygga och motverka diskriminering inom rättsväsendet:

- Polismyndigheten genomför efter uppdrag från regeringen kompetenshöjande åtgärder för att bemöta personer med psykisk ohälsa. Uppdraget ska redovisas senast i juni 2020.
- Polismyndigheten har under 2018 tillsammans med Åklagarmyndigheten tagit fram en handledning för polis och åklagare att använda vid planering och genomförande av förhör med barn och med vuxna som har vissa funktionsnedsättningar, exempelvis ADHD, ADD och intellektuella funktionsnedsättningar.
- Polismyndigheten har medverkat i ett projekt med syfte att personer med intellektuell funktionsnedsättning, ska få stärkta förutsättningar till trygghet, integritet och sexuell hälsa samt verktyg för att hantera våld, utsatthet och kränkningar av personliga gränser. Bl.a. ges kunskap om vad ett sexualbrott är och hur en polisanmälan kan göras.
- Inom olika uppdrag har också arbete skett för att öka kompetensen hos olika yrkesgrupper inom rättsväsendet, se mer under svar på fråga 9 e.

3 c. Measures taken to guarantee the sexual and reproductive health and rights of women and girls with disabilities;

Svar: Regeringen genomför sedan år 2015 en större satsning på att förbättra förlossningsvården och stärka kvinnors hälsa i övrigt. Inom ramen för denna satsning har regeringen ingått flera överenskommelser med SKL (Sveriges kommuner och landsting) som rör förbättrad förlossningsvård och insatser för kvinnors hälsa. En röd tråd i satsningen är att förbättra vården utifrån kvinnors specifika behov, vilket även innefattar att förbättra vården till kvinnor med funktionsnedsättning.

År 2016 fick Folkhälsomyndigheten i uppdrag av regeringen att genomföra en befolkningsstudie på området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Myndigheten slutrapporterade uppdraget i slutet av maj 2019.

Personer med intellektuell funktionsnedsättning är en av de grupper som är svåra att nå i befolkningsbaserade enkätstudier och som bedöms särskilt angelägna att erhålla fördjupad kunskap om, i relation till SRHR. Därför genomförde Folkhälsomyndigheten tillsammans med Malmö universitet en fördjupningsstudie om sexuell hälsa bland unga individer med intellektuell funktionsnedsättning. Studien genomfördes med kvalitativa intervjuer. Frågeställning och frågor baserades på enkäten från den befolkningsbaserade studien, med vissa anpassningar utifrån målgruppen. Resultaten visar att de som intervjuats lever i en heterovärld med traditionella könsroller, sexuellt utanförskap och utsatthet, samt att de har behov av kunskap och stöd.

Inom särskolan och vid sexualupplysning riktad till ungdomar och unga vuxna med intellektuell funktionsnedsättning har en applikation tagits fram inom projektet Applikation för sex- och samlevnadsundervisning i särskolan. Projektet finansieras av Post- och Telestyrelsen (PTS) med 3,5 miljoner kronor inom ramen för PTS uppdrag att stärka utvecklingen av fler och bättre kommunikationslösningar för personer med funktionsnedsättning. Privatliv är en webbapplikation som är helt anpassad efter målgruppen och går att använda av personer som inte kan läsa eller skriva.

3 d. The number of cases reported of sexual violence against women and girls with disabilities and the number of prosecutions and convictions since 2014, disaggregated by year, age, type of impairment, offense and sanction;

Svar: I den officiella kriminalstatistiken saknas statistik uppdelat på det sätt som efterfrågas. Det är Brottsförebyggande rådet (Brå) som ansvarar för den officiella kriminalstatistiken. Statistiken över anmälda och handlagda brott (där åtalsbeslut framgår) utgår från lagstiftningen och registreras utifrån brottskoder. För vissa typer av brott finns uppgifter kring kön, ålder och andra omständigheter kring brottet. Det är inte möjligt att i dagens system med brottskoder göra allt för många indelningar. Varje ytterligare information om gärningen kräver en ny unik brottskod, vilket i praktiken innebär en stor mängd nya koder för varje brottsrubricering som kan vara aktuell. En allt för stor detaljering av brottskoderna gör systemet svårare och mer otympligt att hantera, vilket kan innebära sämre kvalitet i registrerad information.

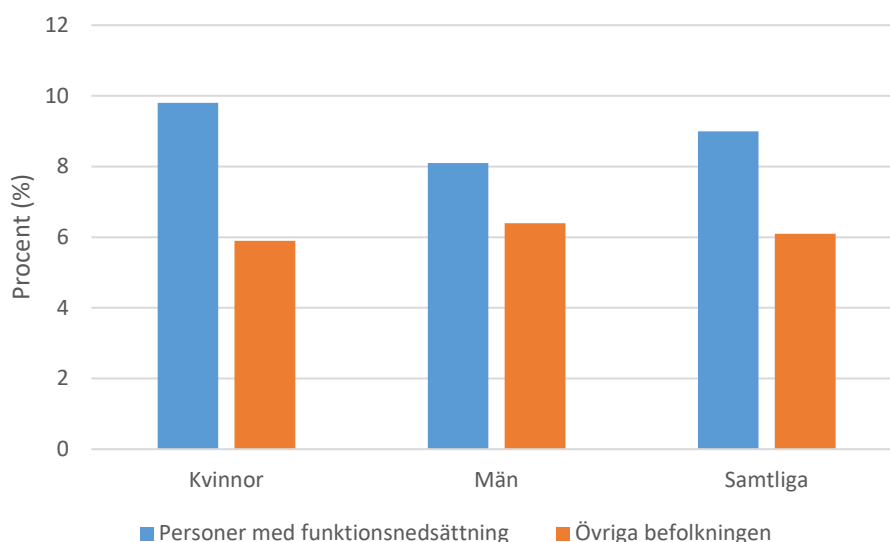
Statistiken över personer lagförda för brott registreras utifrån lagrum och utifrån den lagförda personen. Uppgifter om brottsoffret saknas i

lagföringsstatistiken. Det finns vissa siffror från SCB:s undersökning om levnadsförhållanden som visar på hur personer med funktionsnedsättning, både kvinnor och män, upplever utsatthet för hot och våld.

Utsatthet för hot och våld

Uppgifter om utsatthet för våld eller hot om våld för personer med funktionsnedsättning presenteras i SCB:s ULF-undersökning vart fjärde år. Personer med funktionsnedsättning uppger i högre grad än övriga befolkningen att de varit utsatta för hot och våld. Skillanden är större bland kvinnor än bland män. Statistiken finns uppdelad efter olika funktionsnedsättningar, men då den statistiska osäkerheten är stor är möjligheterna att dra slutsatser av detta begränsade²⁴.

Diagram. Andel (%) som har blivit utsatta för våld eller hot, bland personer med funktionsnedsättning och övriga befolkningen 16 år eller äldre, 2016/17.

Källa: SCB, Undersökningen av levnadsförhållanden (ULF/SILC) 2016/17.

Enligt Socialstyrelsen har personer med funktionsnedsättning en hög utsatthet för våld, i synnerhet kvinnor. Utsattheten förstärks många gånger av beroendeställningen gentemot personal inom bl.a. socialtjänsten. Förutsättningarna att identifiera och agera vid misstanke om våldsutsatthet

²⁴ SCB, Undersökningen av levnadsförhållanden (ULF/SILC) 2016/17. Se även resultat här: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/levnadsforhallanden/levnadsforhallanden/undersokningarna-av-levnadsforhallanden-ulf-silc/pong/tabell-och-diagram/statistik-om-personer-med-funktionsnedsattning/tabeller-2016-2017/>

är dock begränsade inom socialtjänstens funktionshindersverksamheter. En tredjedel av kommunerna använder standardiserade bedömningsmetoder för att upptäcka våldsutsatthet hos enskilda vuxna inom LSS, andelen är något högre inom socialpsykiatri, knappt hälften. Många kommuner saknar dessutom fortfarande rutiner för hur de ska agera vid indikation på våldsutsatthet²⁵. Socialstyrelsen har tidigare konstaterat att skyddade boenden inte alltid är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning som utsatts för våld, cirka 60 procent av boendena tar emot personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning²⁶.

Children with disabilities (art. 7)

Please provide information about:

4 a. Measures taken to develop research and data collection on violence against children with disabilities, including the use of straps, seclusion and forced institutionalization and to stop violence;

Svar: Under senare år har åtgärder vidtagits för att öka kunskapen om den särskilda utsatthet för våld som barn med funktionsnedsättning riskerar. Sverige har idag ett nationellt kunskapscentrum som heter Barnafrid som är knutet till Linköpings universitet. Barnafrid har i uppgift att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn. I det uppdrag som Linköpings universitetet fick 2015 nämns specifikt att kommittén för barnets rättigheter uttryckt oro över att barn med funktionsnedsättning utsätts för mer våld än barn utan funktionsnedsättning. Verksamheten vid Linköpings universitetet ska i samverkan med andra aktörer utifrån ett brett barnrättsperspektiv bidra till att alla aktörers specifika kunskap och roll tas tillvara. Stiftelsen Allmänna Barnhuset är en statlig stiftelse som arbetar med att utveckla och stödja metod- och kunskapsutveckling med syfte att stärka barn och ungdomar i socialt utsatta situationer.

Förekomsten av kroppslig bestraffning och annan kränkning av barn har i Sverige studerats kontinuerligt på nationell nivå sedan införandet av barnagaförbudet i föräldrabalken år 1979. Den senaste kartläggningen från 2016²⁷ är genomförd av Stiftelsen Allmänna Barnhuset i samarbete med

²⁵ Socialstyrelsen, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, Lägesrapport 2019

²⁶ Socialstyrelsen, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning, Lägesrapport 2019

²⁷ Våld mot barn 2016 En nationell kartläggning, Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Karlstads universitet och finansierades av regeringen. Se även svar på fråga 4f.

År 2016 gav regeringen Stiftelsen Allmänna Barnhuset medel för att genomföra en systematisk kunskapssammanställning av den totala utsattheten för våld och kränkningar mot flickor och pojkar med funktionsnedsättning. Kunskapssammanställningen genomfördes i samarbete med Barnafrid och innehåller bl.a omfattning av olika former av våld mot barn med funktionsnedsättning i olika miljöer samt hur våldet fångas upp/upptäcks av omgivningen.

Barnombudsmannen har i flera av sina årsrapporter lyft frågor som har betydelse för barn med funktionsnedsättning, såsom unga i tvångsvård, barn och unga om samhällets stöd vid kränkningar och trakasserier i skolan och om barn på flykt. År 2016 handlade årsrapporten specifikt om barn med funktionsnedsättning och om det stöd som de upplever att de får från samhället.

Statens institutionsstyrelse (SiS) för statistik över användning av särskilda befogenheter exempelvis inom LVU²⁸. Med särskilda befogenheter avses exempelvis avskiljning, urinprov, kroppsvisitering och omhändertagande av egendom. Statistiken är uppdelad på kön och ålder men inte på funktionsnedsättning.

Det nationella patientregistret innehåller bland annat uppgifter om psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård. Kvaliteten på data och statistik om denna vård har under en lång tid varit bristfällig. Socialstyrelsen har därför under de senaste åren genomfört olika insatser för att höja kvaliteten. Trots dessa insatser är kvaliteten på data ännu inte tillräckligt god för att kunna ges ut som officiell statistik. Regeringen gav år 2016 Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra åtgärder i syfte att förbättra möjligheterna till uppföljning av tvångsvård. Socialstyrelsen kommer även att ta fram och sprida förtydligande information om instruktioner för inrapportering till olika personalgrupper som arbetar med psykiatrisk tvångsvård. Socialstyrelsen bedömer att dessa förändringar kommer att bidra till en mer tillförlitlig statistik om tvångsvård i form av förbättrad kvalitet,

²⁸ Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

ökad täckningsgrad, säkrare data om tvångsåtgärder samt enklare inrapportering.

4 b. Measures taken to increase psychosocial and mental-health support and psychiatric health care for children with disabilities in the community and the financial resources allocated since 2014;

Svar: Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och regeringen har under flera år haft överenskommelser om satsningar inom området psykisk (o)hälsa. Ett mål för arbetet är att förbättra och samordna insatserna för barns och ungas psykiska hälsa. SKL har genom överenskommelserna åtagit sig att genomföra utvecklingsinsatser på området och har inom detta arbete bl.a. utfört insatser inom elevhälsan, barn- och ungdomspsykiatri och ungdomsmottagningar.

Regeringen har 2019 tecknat en överenskommelse med SKL om insatser på området psykisk hälsa. 2019 fördelas 250 mkr till landsting för insatser som syftar till att förebygga psykisk ohälsa hos barn och unga samt att säkerställa att barn och unga med psykisk ohälsa ska få tidig och effektiv vård och behandling. 380 mkr tilldelas landstingen för att öka tillgängligheten och korta köerna till barn- och ungdomspsykiatri. År 2019 fördelades vidare 130 mkr inom ramen för överenskommelsen med SKL till landstingen för att stärka ungdomsmottagningarnas arbete med psykisk ohälsa.

Regeringen har antagit en strategi för arbetet inom området psykisk hälsa mellan åren 2016 och 2020. Områdena Delaktighet och rättigheter samt Utsatta grupper nämner personer med funktionsnedsättning särskilt. Strategin har ett livscykelperspektiv och innefattar alla åldrar, arter och grader av ohälsa. Som en del av strategin har Folkhälsomyndigheten under perioden 2016 – 2019 fördelat mellan 15 och 25 mkr per år i verksamhetsbidrag till ideella organisationer som arbetar främjande och förebyggande inom området psykisk hälsa och suicidprevention. De fördelar också medel till organisationer som verkar för att minska psykisk ohälsa och förebygga suicid bland transpersoner eller personer med transerfarenhet (1 mkr 2019) samt till ideella organisationer som bedriver förebyggande och främjande verksamhet i syfte att motverka psykisk ohälsa hos barn och unga som är asylsökande eller nyanlända (10 mkr 2019). Även Socialstyrelsen fördelar statsbidrag för informatörsverksamhet som rör psykisk ohälsa och psykiska funktionsnedsättningar. De har också fått i uppdrag att fördela

statsbidrag till kommuner under 2018–2020 för att stärka socialtjänstens insatser för barn och unga med psykisk hälsa med 100 mkr årligen.

I syfte att förstärka och utveckla elevhälsan har regeringen satsat 200 mkr årligen från och med 2016 för insatser för en förstärkt och utvecklad elevhälsa. Bland annat infördes ett statsbidrag²⁹, som kan sökas av huvudmän för de obligatoriska skolformerna dvs. förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan samt för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan för personalförstärkning inom elevhälsan.³⁰ Personalförstärkningen ska vara inom personalkategorierna skolläkare, skolsköterskor, skolkuratorer, skolpsykologer, speciallärare och lärare med specialpedagogisk kompetens. Statens skolverk beviljade totalt 150 mkr för bidragsomgången 2019. Ytterligare insatser har bestått av att Skolverket getts i uppdrag av regeringen att genomföra insatser för att förbättra det förebyggande och främjande arbetet inom elevhälsan.³¹ Inom ramen för uppdraget valde Skolverket att upprätta ett bidrag. Under 2018 fördelade Skolverket också statsbidrag för hälsofrämjande skolutveckling. Under 2018 beviljades bidrag om totalt 32 480 289 kronor.

Regeringen tillsatte år 2017 utredningen Bättre möjligheter för elever i de obligatoriska skolformerna att nå de kunskapskrav som minst ska nås³² som har i uppdrag att kartlägga och analysera skolornas stöd- och elevhälsoarbete och lämna förslag i syfte att skapa bättre förutsättningar för elever att nå de kunskapskrav som minst ska nås. Utredaren, som även är oförhindrad att lämna förslag avseende gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, ska lämna sitt betänkande den 28 februari 2020.

²⁹ Förordningen (2016:400) om statsbidrag för personalförstärkningar inom elevhälsan och när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning när det gäller sådana insatser.

³⁰ *Förskoleklassen* riktar sig till barn från det året de fyller sex år och ska förbereda dem för fortsatt utbildning i grundskolan. *Grundskolan* omfattar årskurserna 1-9. *Grundsärskolan* är till för de elever som på grund av en utvecklingsstörning inte bedöms kunna nå upp till grundskolans kunskapskrav. *Specialskolan* omfattar årskurserna 1-10 och riktar sig till barn som inte kan gå i grundskolan eller grundsärskolan på grund av att de är dövblinda eller synskadade och har ytterligare funktionsnedsättning, döva eller hörselskadade eller har en grav språkstörning. *Sameskolan* riktar sig till barn till samer som får fullgöra sin skolplikt i sameskolan i stället för i årskurs 1-6 i grundskolan. *Gymnasieskolan* är i huvudsak öppen för ungdomar som avslutat sin grundskoleutbildning eller motsvarande utbildning och som påbörjar sin gymnasieutbildning under tiden till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år. Det finns 18 nationella program inom gymnasieskolan och som är avsedda att genomgå på tre läsår. *Gymnasiesärskolan* riktar sig till ungdomar vars skolplikt har upphört och som inte bedöms ha förutsättningar att nå upp till gymnasieskolans kunskapskrav därför att de har en utvecklingsstörning. Utbildningen består av nationella och individuella program.

³¹ U2016/02937/S.

³² Kommittédirektiv Bättre möjligheter för elever i de obligatoriska skolformerna att nå de kunskapskrav som minst ska nås (Dir. U2017:88).

Skolverket har tillsammans med Socialstyrelsen tagit fram en vägledning för elevhälsan³³. Vägledningen är avsedd att stärka elevhälsans arbete och bidra till utveckling av en likvärdig elevhälsa i landet. År 2017 fick Skolverket och Socialstyrelsen i uppdrag av regeringen att tillsammans genomföra ett treårigt utvecklingsarbete som syftar till att förbättra samverkan mellan elevhälsan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten så att barn och unga får tidiga och samordnade insatser. En slutredovisning ska lämnas till Regeringskansliet senast den 31 januari 2021.³⁴

Under år 2018 fick Folkhälsomyndigheten i uppdrag att ta fram och sprida en grundläggande webbaserad utbildning om psykisk ohälsa och suicid bland barn och unga för ledare i ideella organisationer som anordnar aktiviteter för barn och unga. Utbildningen ska ha ett funktionshinders- och barnrättsperspektiv och färdigställas under år 2019.

4 c. Safeguards adopted to ensure that children with disabilities may freely express their views on all matters affecting them, and that their views are given due weight in accordance with their age and maturity, on an equal basis with other children, and age and disability-appropriate measures to support them in this regard;

Svar: En rad åtgärder har vidtagits för att stärka barnets rättigheter och barnets rätt till delaktighet och inflytande. Den 1 januari 2020 träder lagen om inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter i kraft. Barnombudsmannen har av regeringen fått i uppdrag att stödja kommuner, landsting och särskilt berörda statliga myndigheter i arbetet med att säkerställa tillämpningen av barnets rättigheter i verksamheten. Uppdraget pågår under perioden 2017–2019.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)³⁵ är en av de myndigheter som arbetar aktivt med att involvera barn i myndighetens verksamhet, som en del i ett pågående arbete med att utveckla barnrättsperspektivet. SPSM har en barnpanel för att säkra att barns och ungas röster blir hörda inom verksamhetsområdet. Målet är att barns åsikter och erfarenheter tas tillvara i SPSM:s arbete.

³³ Vägledning för elevhälsan, 2015.

³⁴ U2017/01236/GV.

³⁵ SPSM arbetar för att barn, unga och vuxna oavsett funktionsförmåga ska få förutsättningar att nå målen för sin utbildning. SPSM är dessutom huvudman för Specialskolan.

Regeringen uppdrog även åt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Barnombudsmannen att under perioden 2014 - 2016 stärka och sprida kunskap bland beslutsfattare och yrkesverksamma på kommun- och landstingsnivå om vad ett barnrätts- och ungdomsperspektiv innebär i såväl teori som praktik samt hur man på ett meningsfullt sätt kan föra dialog med flickor och pojkar, unga kvinnor och unga män.

Socialstyrelsen följde år 2018 upp hur principen om barnets bästa tagits tillvara i bedömningar, beslut och planering av insatser enligt LSS.³⁶ Vid avgörande om principen om barnets bästa har uppfyllts, beaktade Socialstyrelsen huruvida barnets rätt att få information och att uttrycka sin åsikt hade tillgodosetts eller inte. Slutrapporten visar att barnets bästa inte tillvaratas i tillräcklig utsträckning vid handläggning av insatser till barn enligt LSS. Brist på kunskap om funktionsnedsättningens konsekvenser och hur man samtalar med barn med kommunikationssvårigheter försvårar arbetet. Undersökningen visar också att det saknas tillgång till kommunikationshjälpmedel.

Socialstyrelsen har tagit fram ett kunskapsstöd om att samtala med barn som vänder sig till alla som möter och samtalar med barn inom socialtjänst, hälso- och sjukvård och tandvård. Kunskapsstödet lyfter särskilt fram barn med funktionsnedsättningar. Socialstyrelsen har även tagit fram ett kunskapsstöd riktat till socialtjänsten om vägar till ökad delaktighet för personer med kognitiva funktionsnedsättningar.³⁷ Syftet med stödet är att ge stöd och vägledning samt samla och sprida verksamma metoder inom området.

För att säkerställa att barn med funktionsnedsättningar ges likvärdiga möjligheter inom rättsväsendet använder Polismyndigheten sig av en vetenskapligt prövad förhörsmetod. Vidare har samarbetet med kommuner och landsting inom ramen för s.k. barnahus utvecklats. Vid barnahusen sker planering kring det enskilda barnets specifika behov och polisanställda ges möjlighet att få stöd i planeringen av såväl socialsekreterare som psykologer.

³⁶ Sedan tidigare framgår av såväl Socialtjänstlagen, SoL, som lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, att barnets bästa särskilt ska beaktas och att barnet ska få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter.

³⁷ Socialstyrelsen. Vägar till ökad delaktighet Kunskapsstöd för socialtjänsten om arbete med stöd och service enligt LSS. 2017.

Vid beslut om vårdnad, boende och umgänge ska hänsyn tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad. Detta gäller alla barn, oavsett om barnet har en funktionsnedsättning eller inte. I Justitiedepartementet bereds för närvarande betänkandet *Se barnet!* från 2014 års vårdnadsutredning³⁸. Utredningen lämnar bl.a. vissa förslag som innebär att barnets rätt att fritt uttrycka sina åsikter och få dem beaktade ytterligare tydliggörs i föräldrabalken. Vidare har reglerna om adoption nyligen moderniserats, varvid barnets rätt till information och att komma till tals i adoptionsärenden tydliggjordes.

Skolverket tillhandahåller en kompetensutvecklingsinsats avseende delaktighet, inflytande och likabehandling genom kollegialt lärande.³⁹ Insatsen behandlar elevers möjlighet till delaktighet och inflytande i undervisningen (grundskolan och gymnasieskolan) och skolans skyldighet att säkerställa lika rättigheter och möjligheter för alla elever oavsett funktionsförmåga (grundskolan och gymnasieskolan och motsvarande skolformer).⁴⁰

Ett viktigt initiativ från civilsamhället är projektet *Oprat*. *Oprat.se* är ett samtalsverktyg för att prata om tankar och känslor i familjer med barn med funktionsnedsättning. *Oprat.se* vänder sig till barn mellan 4 och 12 år, till barnens familjer och andra vuxna som barnet möter. *Oprat.se* drivs av Nationellt kompetenscentrum anhöriga och har finansierats med medel från Arvsfonden.

Polismyndigheten har i juni 2019 av regeringen fått ett uppdrag att inom sitt verksamhetsområde utveckla den praktiska tillämpningen av lagen⁴¹ om FN:s konvention om barnets rättigheter. Uppdraget ska redovisas senast i mars 2021.

4 d. Methods developed by the Swedish Ombudsman for Children for listening to children with different types of impairments;

Svar: Barnombudsmannen har anpassat och vidareutvecklat en metod för att lyssna till barn och ungdomar som kallas *Unga Direkt*. Metoden *Unga direkt*

³⁸ *Se barnet!* (SOU 2017:6)

³⁹ Sedan tidigare framgår det av skollagen (2010:800) att barn och elever ska ges inflytande över utbildningen och att de fortlöpande ska stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Informationen och formerna för barnens och elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad.

⁴⁰ Se avsnitt 4b. för beskrivning av skolformerna.

⁴¹ Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter

syftar till att skapa möjligheter att lyssna systematiskt på barn och unga och utgår från att barnen berättar sådant som de själva har erfarenhet av. Barnen ses som experter på sin egen situation och möts med respekt.

Barnombudsmannen redovisade år 2014 ett uppdrag om att vidareutveckla metoder för att lyssna på barn med olika typer av funktionsnedsättningar, specifikt barn med kommunikationssvårigheter. Barnombudsmannen tolkade uppdraget som att det särskilt avsåg det behov av stöd som kan krävas för att barn med funktionsnedsättning som medför kommunikationssvårigheter, ska kunna komma till tals.

4 e. Measures taken to sensitize and train parents and professionals working with children, and to raise awareness of the rights of children with disabilities among in public;

Svar: Socialstyrelsen har tagit fram ett utbildningspaket om bemötande som ett stöd till barnhälsovården för att möta föräldrar som känner oro eller vars barn har fått en diagnos. Utbildningspaketet innehåller både material som riktar sig till professionen som möter föräldrarna, och material som riktar sig till föräldrar som fått besked om att deras barn har en funktionsnedsättning.⁴² I materialet finns information om vilket stöd föräldrarna och barnet kan få från samhället och vem man kan vända sig till.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) redovisade i december 2018 ett uppdrag om Stöd till föräldrar till barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. SPSM har i samverkan med Statens skolverk och Socialstyrelsen haft i uppdrag att kartlägga det stöd som finns till föräldrar till barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar samt hur det kan användas inom förskoleklassen, fritidshemmet⁴³, grundskolan och motsvarande skolformer samt inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan⁴⁴. I uppdraget angavs att myndigheten vid behov bör ta fram en vägledning eller annat stödmaterial. SPSM har tagit fram ett studiepaket för huvudmän som syftar till att verksamheterna genom kollegialt lärande ska ge en grundläggande förståelse för och ökad kunskap om barns och elevers olika perceptuella och kognitiva förutsättningar. Det ska även ge en inblick i hur det kan vara att leva med neuropsykiatriska

⁴² Socialstyrelsen (2017) Att möta föräldrar till barn med funktionsnedsättning Kunskapsstöd till barnhälsovården.

⁴³ Fritidshemmet kompletterar utbildningen bl.a. i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan.

⁴⁴ Se avsnitt 4 b. för information om de olika skolformerna.

funktionsnedsättningar (NPF) samt hur det kan upplevas att vara vårdnadshavare till ett barn med NPF.

Regeringen har inrättat ett statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsa och specialpedagogik⁴⁵. SPSM har även utarbetat ett stödmaterial för elevhälsa i syfte att ge skolor stöd att utveckla ett mer förebyggande och hälsofrämjande arbetssätt i hela skolan.

Vidare har regeringen gett Skolverket i uppdrag att i samråd med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Myndigheten för delaktighet, ta fram och genomföra en informations- och fortbildningssatsning med fokus på att minska de etableringssvårigheter som unga med intellektuell funktionsnedsättning möter på arbetsmarknaden samt på det stöd från olika myndigheter som dessa ungdomar kan få. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Utbildningsdepartementet) senast den 28 maj 2021.⁴⁶

4 f. The number of reported cases of violence against children with disabilities, and the number of prosecutions and convictions since 2014, disaggregated by year, age, sex, and type of disability, offense and sanction;

Svar: Det saknas officiell statistik gällande antal rapporterade fall av våld mot barn med funktionsnedsättning. Likaså saknas statistik gällande antalet åtal och antal dömda gärningsmän. Den officiella kriminalstatistiken i Sverige är inte uppdelad på det sätt som efterfrågas.⁴⁷ Däremot kan våld mot barn med funktionsnedsättning följas över tid genom andra studier som exempelvis den elevenkät som genomförs av Stiftelsen Allmänna Barnhuset i samarbete med Karlstads universitet. De senaste två kartläggningarna har genomförts år 2011 och år 2016.

Den senaste kartläggningen visar att barn med funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom i Sverige är mer utsatta för våld än barn utan funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom. Samtliga funktionsnedsättningar i studien hade ett signifikant samband med barnmisshandel. Med barnmisshandel avsågs när en vuxen person utsätter ett barn för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller försummar att tillgodose barnets grundläggande behov. Elever som rapporterade rörelsehinder,

⁴⁵ Förordningen (2016:400) om statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan och när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning när det gäller sådana insatser

⁴⁶ U2017/05037/S.

⁴⁷ Se svar på fråga 3d

neuropsykiatriska funktionsnedsättningar såsom ADHD, Aspergers syndrom och autism och de som rapporterade att de hade en ätstörning framstår som särskilt sårbara. Psykologisk misshandel och försummelse rapporterades av mer än dubbelt så många elever med funktionsnedsättning än elever utan funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom. Bland elever med funktionsnedsättning hade fler varit utsatta för sexuella övergrepp av en vuxen i jämförelse med de elever som inte hade en funktionsnedsättning.

4 g. The decision reportedly made by municipalities to open “group homes” for children with disabilities; how many children have been affected by this decision and how their right to family life is respected and promoted;

Svar: Barn och unga med funktionsnedsättning som trots olika stödinsatser inte kan bo kvar i föräldrahemmet kan beviljas insatsen familjehem eller bostad med särskild service. Denna insats ska vara ett komplement till föräldrahemmet både för barn som kan bo hos föräldrarna en del av tiden och för dem som inte kan bo hemma alls. Anledningen till att beviljas insatsen kan vara ett omfattande medicinskt omvårdnadsbehov under dygnets alla timmar eller att barnet behöver gå i skola på annan ort, och därför inte kan bo hos sina föräldrar.

I oktober 2017 hade 912 barn insatsen boende enligt LSS, varav 327 flickor och 585 pojkar. Av dessa bodde 44 barn (varav ungefär lika många flickor som pojkar) i familjehem och resten i bostad med särskild service. Sedan år 2007 har andelen barn och unga i boende för barn enligt LSS minskat med 29 procent. Trots att boende för barn minskar så fattas ändå nya beslut. Mellan år 2016 och 2017 fattades 260 nya beslut vilket innebär att 29 procent av samtliga beslut om boende för barn enligt LSS var nybeviljade. Jämfört med föregående år är andelen nya beslut ungefär lika stor. Flertalet av dessa barn beviljas insatsen på grund av skolgång på annan ort och några på grund av omfattande funktionsnedsättningar vars behov inte kan tillgodoses i hemmet.⁴⁸

Personalen i verksamheten har den dagliga kontakten med barnet och det praktiska ansvaret för att barnens behov blir tillgodosedda när barnen vistas i ett boende. Vårdnadshavare har vårdnaden om barnet enligt föräldrabalken och de ska fatta viktiga beslut som rör barnet. Den som bedriver verksamheten ska i största möjliga utsträckning planera omvårdnaden

⁴⁸ Socialstyrelsen (2019), Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning. Lägesrapport 2019.

tillsammans med såväl barnet som barnets vårdnadshavare. Om vårdnadshavaren eller barnet inte kan delta i planeringen, ska skälen till detta dokumenteras. Den som bedriver verksamheten ska regelbundet ha kontakt med barnets vårdnadshavare för att underlätta deras inflytande och medbestämmande.⁴⁹

Awareness-raising (art. 8)

Please provide information on:

5 a. The communication campaign conducted from 2015 to 2017 by the Swedish Agency for Participation to address and counter discrimination against persons with disabilities, including the extent to which such persons were meaningfully involved, through their representative organizations, in its design, implementation, monitoring and evaluation. Please explain whether the campaign was grounded on the human rights model of disability and promoted an image of persons with disabilities as dignified, independent and capable individuals:

Svar: Bl.a. för att vidta åtgärder med anledning av kommitténs rekommendation att utarbeta en strategi för att öka allmänhetens kunskap om olika funktionsnedsättningar samt att öka medvetenheten om konventionen, gav regeringen 2015 Myndigheten för delaktighet (MFD) i uppdrag att i samarbete med DO genomföra en kommunikationssatsning för att öka kunskapen och medvetenheten om konventionen.

MFD redovisade sitt uppdrag till regeringen i februari 2018⁵⁰. Målet för satsningen har varit att långsiktigt bygga kunskap, ta fram material och utveckla metoder. MFD gör bedömningen att insatserna har bidragit till att kunskapen om konventionen och om bristande tillgänglighet som diskrimineringsform har ökat hos uppdragets målgrupper. MFD bedömer dock att det återstår mycket arbete för att konventionen ska bli mer känd och använd. Vidare anser MFD att satsningar för att främja MR-perspektivet också behöver inkludera ett funktionshindersperspektiv och konventionen. MFD kommer att arbeta för att erfarenheterna från satsningen integreras i myndighetens ordinarie verksamhet.

⁴⁹ Socialstyrelsen (2014), Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning Handbok för rättstillämpning vid handläggning och utförande av LSS-insatser och SOSFS 2012:6.

⁵⁰ Myndigheten för delaktighet (2018), Kommunikationssatsning om rättigheter för personer med funktionsnedsättning – slutrapportering av regeringsuppdrag, 2018:7

MFD:s bedömning är att uppdraget genomfördes med en tydlig utgångspunkt i att individen har rättigheter och att de hinder som gör att personer med funktionsnedsättning inte kan delta på jämlika villkor ska avhjälpas, vilket ligger i linje med kommitténs rekommendationer. I uppdraget förtydligade myndigheten också skillnaden mellan skyldighetsbärare och rättighetsbärare. MFD bedömer att den människorättsbaserade synen på funktionshinder stärktes i genomförandet av uppdraget.

När det gäller samråd och aktiv involvering av personer med funktionsnedsättning, framgår av regeringens beslut att samråd skulle ske under arbetets gång med relevanta organisationer från det civila samhället, särskilt funktionshindersorganisationerna⁵¹. MFD har genomfört denna del i uppdraget genom bl.a. strategiska samråd med funktionshindersrörelsen (Lika Unika, Funktionsrätt Sverige och Nätverket Unga för tillgänglighet), som genomfördes fyra gånger per år. Funktionshindersrörelsen fick dessutom möjlighet att medverka vid de flesta mötesplatser som arrangerades inom ramen för kommunikationssatsningen.

Vidare fick MFD år 2017 i uppdrag att vidta kunskapshöjande åtgärder för att motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden. I uppdraget ingick att vidta lämpliga åtgärder för att öka och sprida kunskap om diskriminering och hur den kan motverkas utifrån ett intersektionellt perspektiv.

MFD har även inom ramen för uppdraget översatt och spridit de allmänna kommentarerna nummer 1 och 2 (Likhet inför lagen och Tillgänglighet) till svenska. Utöver detta har myndigheten även översatt kommentarerna 3 och 4 (Kvinnor och flickor med funktionsnedsättning och Rätt till inkluderande utbildning). Arbetet med översättningarna har skett i samverkan med funktionshindersrörelsen. De allmänna kommentarerna 1–4 finns sedan år 2018 publicerade på svenska på MFD:s webbplats tillsammans med sammanfattande introduktioner. Sammantaget visar statistik att de delar av myndighetens webbplats som handlar om konventionen inklusive ett antal undersidor som också omfattar de allmänna kommentarerna har 5 713 sidvisningar mellan 1 juni 2018 - 13 maj 2019.

⁵¹ S2015/2415/FST

Mellan 14 juni 2018 och 13 maj 2019 har respektive allmän kommentar följande sidvisningar: allmän kommentar nr 1 - 488 sidvisningar, allmän kommentar nr 2 - 627 sidvisningar, allmän kommentar nr 3 - 294 sidvisningar och allmän kommentar nr 4 - 282 sidvisningar.

De översatta allmänna kommentarerna går att beställa i tryckt format. Myndigheten arbetar nu med att översätta och sedan publicera de allmänna kommentarerna nummer 5, 6 samt 7. Arbetet beräknas vara klart under 2019.

MFD och funktionshindersrörelsens nära samarbete vid översättningarna och spridningarna av de allmänna kommentarerna resulterade också i en checklista över den arbetsmetod som användes och som visade sig fungera väl. MFD använder idag denna checklista som arbetsrutin i myndighetens fortsatta arbete med att översätta och sprida de allmänna kommentarerna.

5 b. Measures taken to conduct periodic, regular and continuous campaigns targeting public officials and private actors about the rights enshrined in the Convention, such as reasonable accommodation and about disability-based discrimination;

Svar: Som framgår av svar på fråga 5 a. omfattade uppdraget till MFD även att i samarbete med DO till berörda myndigheter och privata aktörer aktivt sprida kunskaper och öka medvetenheten om lagändringarna i diskrimineringslagen⁵² gällande bristande tillgänglighet som en form av diskriminering, som trädde i kraft den 1 januari 2015.

För att fortsätta arbetet med att bekämpa fördomar och motverka diskriminering av personer med funktionsnedsättning, har MFD i sin redovisning framhållit att erfarenheter och lärdomar från kommunikationssatsningen ska integreras i myndighetens ordinarie verksamhet. T.ex. kommer de stöd som har tagits fram inom satsningen att fortsätta att utvecklas och spridas och målgruppsanpassat verksamhetsstöd till offentlig verksamhet att utvecklas.

MFD har även som ett led i regeringsuppdraget som nämns i fråga 5 a, genomfört kunskapshöjande åtgärder för att motverka diskriminering av

⁵² Diskrimineringslag (2008:567)

personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden, bl.a. en annonskampanj om rekrytering samt en checklista.

I samma uppdrag inledde MFD även ett samarbete med Uppsala universitet, som har i uppdrag att utbilda alla offentliganställda i mänskliga rättigheter. En viktig del av samarbetet var MFD:s bidrag till universitetets webbutbildning om mänskliga rättigheter, där myndigheten bistod med två kompletterande moduler. En modul i webbutbildningen handlade om FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och en om konventionens framväxt. En annan central del i samarbetet med universitet var att säkerställa webbutbildningens tillgänglighet i sin helhet. Det resulterade i att den översattes till teckenspråk, textades (utöver minoritetsspråken) och uppfyllde kraven på tillgänglig webb.

Arbetsförmedlingen har också återkommande genomfört kampanjer för att öka sysselsättningen bland personer med funktionsnedsättning bland annat genom de två kampanjerna Se kompetensen och Gör plats.

Olika funktionshindersorganisationer har också drivit olika projekt som finansierats av Arvsfonden, exempelvis ”Med lagen som verktyg” och ”Från snack till verkstad”.

Accessibility (art. 9)

6 a. Please provide information about measures taken to: Ensure that legislation, policies and practices at the national, regional and municipal levels are fully aligned with provisions of article 9 of the Convention as described in general comment no 2 (2014) on accessibility;

Svar: Se svar på fråga 1d angående nytt nationellt mål för funktionshinderspolitiken som utgår från konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

I Sverige regleras tillgänglighet i flera olika lagstiftningar. Sverige påverkas också i hög grad av EU:s regelverk. På nationell nivå har flera lagar som stärker regelverket kring tillgänglighet ändrats sedan 2014. Nedan följer ett antal lagar som ändrats under tidsperioden 2014 – 2018:

Vallagen har ändrats både 2014 och 2015 (se svar under fråga 22 a).

År 2015 fördes bristande tillgänglighet in som en form av diskriminering i diskrimineringslagen. Det innebär att bristande tillgänglighet enligt lagen kan ses som diskriminering. År 2018 vidgades lagens skydd ytterligare (se svar under fråga 1c).

En ny förvaltningslag trädde i kraft i juli 2018. Den nya lagen ställer krav på att en myndighet ska vara tillgänglig för kontakter med enskilda och informera allmänheten om hur och när sådana kontakter kan tas. Vidare ska myndigheter vidta de åtgärder i fråga om tillgänglighet som behövs.

År 2019 började lagen⁵³ om tillgänglighet till digital offentlig service att gälla. Den bedöms leda till att webbplatser och mobila applikationer i offentlig sektor blir mer tillgängliga, framför allt för personer med funktionsnedsättning.

I propositionen Politik för gestaltad livsmiljö⁵⁴ presenterade regeringen en samlad politik för arkitektur, form och design och föreslog ett nytt mål för området. Det nya målet antogs av riksdagen den 24 maj 2018. I en precisering till målet anges att detta bl.a. ska uppnås genom att miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla.

En ny lag⁵⁵ om bostadsanpassningsbidrag har trätt i kraft den 1 juli 2018. En av nyheterna i lagen gäller bidrag och bygglagstiftningens tillgänglighetskrav.

EU:s upphandlingsdirektiv⁵⁶, som har genomförts i Sverige, innebär ett förstärkt hänsynstagande till tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.

Nedan följer exempel på ytterligare åtgärder som genomförts under perioden:

Myndigheten för digital förvaltning, har inrättats den 1 september 2018. Myndigheten får bl.a. meddela föreskrifter om tekniska krav som ska gälla och har även fått i uppgift att främja att information och tjänster som

⁵³ Lag (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service

⁵⁴ Politik för gestaltad livsmiljö (prop. 2017/18:110)

⁵⁵ Lag (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag

⁵⁶ Direktiv 2014/24/EU och 2014/25/EU

tillhandahålls digitalt av den offentliga förvaltningen är tillgängliga för alla oavsett funktionsförmåga.

Regeringen gav 2017 Boverket i uppdrag att ta fram en vägledning som stöd för kommunerna i hur tillgänglighet, delaktighet och funktionshindersperspektiv ska kunna implementeras i kommunens översiktsplan⁵⁷. Boverkets vägledning handlar om hur kommuner kan arbeta med mål och ställningstaganden i översiktsplaneringen. Vägledningen beskriver också arbetsätt för att implementera funktionshindersperspektivet i organisationer och planeringsprocesser. Vägledningen tar även upp aktuella politiska mål, regelverk och centrala begrepp samt ger tips på ytterligare information. Boverket fick 2017 också i uppdrag att se över om reglerna för enkelt avhjälpta hinder, enligt plan- och bygglagen, behöver förtydligas eller ändras.

2017 tog regeringen beslut om en nationell digitaliseringsstrategi⁵⁸ av vilken det b.l.a. framgår att alla människor oavsett social bakgrund, funktionsförmåga och ålder, ska erbjudas förutsättningar att ta del av digital information och tjänster från det offentliga och delta på ett likvärdigt sätt i samhället.

Post- och telestyrelsen (PTS) arbetar för att alla, oavsett funktionsförmåga, ska kunna använda elektroniska kommunikationstjänster på lika villkor. Myndigheten arbetar även för att funktioner som ökar tillgängligheten och användbarheten ska specificeras i standarder och riktlinjer.

PTS, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och SOS Alarm AB samverkar för att identifiera bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning i kris- och krigssituationer. Samverkan är inledd med insamling av användares erfarenheter utifrån behov och hinder. Efter det kan eventuell åtgärdsplan tas fram.

PTS samverkar med andra myndigheter, akademi och branschaktörer i frågor om främjande av universell utformning och erfarenhet och behov hos användare, näringsliv och andra samhällsaktörer.

⁵⁷ N2018/05586/SPN.

⁵⁸ N2017/03643/D

PTS tog 2014 fram en vägledning för hur standarden med tillgänglighetskrav för upphandling av informations- och kommunikationsteknik (IKT) kan tillämpas. Målgrupp för vägledningen är både upphandlare och beställare hos upphandlande myndigheter och potentiella leverantörer av IKT.

PTS har bidragit i arbetet med utveckling av vägledning om tillgänglighet i mobil IKT, inom standardiseringsorganet ETSI⁵⁹.

PTS har mellan 2014–2018 tagit fram webbricklinjer.se som innehåller bland annat vägledning om webbtillgänglighetsstandarden WCAG med goda råd om hur man kan gå tillväga för att efterleva den i praktiken men också vägledning om bl.a. god tillgänglighet, information om relevant lagstiftning samt verktyg för att skatta den egna organisationens webbtillgänglighet.

Regeringen har 2018 gett PTS i uppdrag att inrätta användarråd⁶⁰ i syfte att öka kunskapen om behov, hinder och åtgärder samt säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång till it, elektronisk kommunikation och elektroniska tjänster på lika villkor som andra.

Att öka och säkerställa tillgänglighet i lokaler, verksamhet och kommunikation är en viktig del i MFD:s stöd till sina målgrupper dvs. statliga myndigheter, kommuner, landsting och privata aktörer, i rollen som tjänsteleverantörer och arbetsgivare. Myndighetens stöd och uppföljning baseras bl.a. på regeringens förordning 2001:526 om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av funktionshinderspolitiken. MFD har också under perioden 2014 – 2018 deltagit aktivt i olika standardiseringsarbeten. Målet har varit att verka för att tillgänglighetsstandarder och normer ska kunna utvecklas.

Trafikverket har tagit fram en målsättning gällande fysisk tillgänglighet i sitt arbete med funktionshinderspolitiken. Målet är att 150 stationer samt 2000 busshållplatser ska vara tillgänglighetsanpassade år 2021. Målet finns även angivet i regeringens strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016. I nuläget har Trafikverket tillgänglighetsanpassat ca 100 stationer samt ca 1700 busshållplatser.

⁵⁹ Vägledningen publicerades 2016 under namnet ETSI EG 203350 "Guidelines for the design of mobile ICT devices and their related applications for people with cognitive disabilities".

⁶⁰N2018/00719/D Uppdrag att inrätta användarråd i syfte att öka den digitala delaktigheten för personer med funktionsnedsättning

Andelen bussar som användbarhetsanpassats ökar från år till år och var drygt 80 procent 2017. Andelen anpassade järnvägsfordon ökade mellan 2013 och 2014 men har sedan dess minskat något till 95 procent. Andelen anpassade fartyg ökar men från en låg nivå och låg 2017 på drygt 20 procent. Andelen anpassade spårvagnar ligger stadigt på 58 procent.

Se även svar på fråga 15 om personlig rörlighet.

6 b. Please provide information about measures taken: To integrate universal design, accessibility standards and the possibility of providing of reasonable accommodation into municipal planning, and to include accessibility requirements in all public procurement agreements;

Svar: Se svar 1d om nytt nationellt mål för funktionshinderspolitiken samt 1b om utredningen om styrningen av funktionshinderspolitiken.

År 2014 införde regeringen ett statligt stöd som kunde lämnas till kommuner som inventerade den fysiska tillgängligheten i flerbostadshusbeståndet. Stödet, som uppgick till totalt 15 miljoner kronor, lämnades under åren 2014–2015 och maximalt stödbelopp var 500 000 kronor per mottagare. Syftet med stödet var att kommunen skulle kunna få information om var och hur tillgängligheten brister i flerbostadshusen men också skaffa sig kunskap om bostadshusens potential inför planeringen av bostadsförsörjningen. Parallellt med stödet för tillgänglighetsinventeringar har Boverket under åren 2011–2016 haft regeringens uppdrag att verka för en ökad fysisk tillgänglighet. Ett delmål i det uppdraget var att fler kommuner ska ha inventerat sitt flerbostadshusbestånd ur tillgänglighetssynpunkt. Bland annat tog Boverket år 2014 fram en digital handbok om inventeringar av tillgängligheten i flerbostadshus.

De senaste åren har ett omfattande reformarbete inom upphandlingsområdet genomförts. Det gäller tre nya upphandlingslagar⁶¹, beslut om en nationell upphandlingsstrategi⁶² och inrättandet av en stödmyndighet, Upphandlingsmyndigheten. De nya lagarna innebär en skyldighet att beakta

⁶¹ Lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, lagen (2016:1147) om upphandling av koncessioner

⁶² <https://www.government.se/4aba88/contentassets/9ec42c71c00442a39d67169d3c25faed/national-public-procurement-strategy.pdf>

tillgänglighet och samtliga användares behov. I lagen om offentlig upphandling och lagen om upphandling inom försörjningssektorerna anges att vid anskaffningar av sådant som ska användas av fysiska personer, ska de tekniska specifikationerna bestämmas med beaktande av samtliga användares behov, däribland tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning i enlighet med EU:s upphandlingsdirektiv⁶³.

Nationella upphandlingsstrategin beslutades 2016 och syftar till att lyfta upphandling som ett strategiskt verktyg för att uppnå olika samhällsrelaterade mål. Ett av strategins sju mål är ”Offentlig upphandling som bidrar till ett socialt hållbart samhälle”. I strategin betonas vikten av att upphandlande myndigheter och enheter i ett tidigt skede av inköpsprocessen använder sig av principen om universell utformning, dvs. att strategiskt säkerställa att det som köps in kan användas av så många som möjligt och inte på förhand utesluter vissa användare. Universell utformning ingår i begreppet ”sociala hänsyn”. Genom att använda metoder för innovationsupphandling kan den offentliga sektorn stimulera utvecklingen av helt nya innovativa lösningar som kan utveckla att god tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning säkerställs.

6 c. Please provide information about measures taken: To ensure funding and guidance to guarantee full accessibility in all buildings open to the public, including residences, restaurants and bars, and in public transport;

Svar: Se svar på fråga 1d om nytt nationellt mål för funktionshinderspolitiken som utgår från konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Av denna proposition och av budgetpropositionen för 2019 framgår att ansvars- och finansieringsprincipen tydligt måste gälla⁶⁴. Principen är grundläggande inom svensk funktionshinderspolitik och innebär att varje sektor i samhället ska ha ett ansvar för att utforma, finansiera och bedriva sin verksamhet så att den blir tillgänglig för alla invånare, inklusive personer med funktionsnedsättning.

Se även svar på fråga 1c om diskrimineringslagen.

⁶³ Direktiv 2014/24/EU av den 26 februari 2014 om offentlig upphandling och om upphävande av direktiv 2004/18/EG

⁶⁴ prop. 2016/17:188, Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken budgetprop. 2018/19:1, UO 9

Den nationella planen för statlig transportinfrastruktur revideras återkommande ca vart fjärde år. Den senaste revideringen fastställdes i maj 2018. Planen finansierar i första hand investeringar och vidmakthållande i statlig väg och järnvägsinfrastruktur. Härigenom finansieras bl.a. Trafikverkets och landstingens tillgänglighetsanpassning av järnvägsstationer och busshållplatser och utmed den statliga infrastrukturen. Förutom nationell finansiering och samordning finansieras åtgärder även av regionala och lokala myndigheter. Se även svar under 6a under andra regler på transportområdet.

Boverket har på sin webbplats tagit fram vägledningstexter om de krav på tillgänglighet som finns i plan- och bygglagen⁶⁵ och plan- och byggförordningen⁶⁶.

6 d. Please provide information about measures taken to: Remove barriers at the municipal level;

Svar: I enlighet med det nya nationella målet för funktionshinderspolitiken som redovisas i fråga 1d omfattas kommunerna av detta mål och därmed har en viktig åtgärd vidtagits för att förstärka arbetet att riva hinder för tillgänglighet i kommunerna.

En annan åtgärd som skapar förutsättningar att riva hinder för tillgänglighet i kommunerna är beslutet om bristande tillgänglighet som en ny form av diskriminering i diskrimineringslagen, som det också redogörs för i fråga 1 c.

En central aktör för att öka tillgängligheten på framför allt kommunal nivå, men även nationellt, är Boverket. Boverket har ett sektorsansvar för funktionshinderfrågor. Se vidare om uppdrag till Boverket under fråga 6a.

6 e. Please provide information about measures taken: To present the public-sector with information and communication in accessible formats;

Svar: Krav på tillgänglighet finns i lagen⁶⁷ om tillgänglighet till digital offentlig service. Med digital offentlig service menas information och tjänster som tillhandahålls på webbplatser och i mobila applikationer av en offentlig

⁶⁵ Plan- och bygglag (2010:900)

⁶⁶ Plan- och byggförordning (2011:338)

⁶⁷ Lag (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service

aktör. Lagen genomför EU:s så kallade webbtillgänglighetsdirektiv. Myndigheten för digital förvaltning har fått i uppdrag att utöva tillsyn.

Myndigheten för tillgängliga medier har inom regeringsuppdraget ”Alla väljare” genomfört en rad åtgärder som gäller tillgänglig information som en förutsättning för politiskt deltagande. En redogörelse för dessa finns i svar på fråga 22 a.

Situations of risk and humanitarian emergencies (art. 11)

Please provide information about measures taken:

7 a. To ensure the inclusiveness and accessibility of disaster risk reduction measures and disaster management strategies, as described in the Sendai Framework for Disaster Risk reduction 2015-2030, and whether these measures take into account the diverse requirements of persons with disabilities and the application of the principles of universal design;

Svar: Det finns ingen nationell strategi (ej heller lokala strategier) för katastrofriskreducering då detta omhändertas i redan existerande lagstiftning. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har inget arbete kopplat till personer med funktionsnedsättning inom strategiarbete/riskreducerande åtgärder. På lokal nivå är det kommunen som har ansvaret för kris- och katastrofhantering och har därmed också ett ansvar att kunna omhänderta och hjälpa de personer som är i behov av särskilt stöd (kommunen gör ju en bedömning). När det gäller området att informera om risker, gör MSB en del insatser. Ett exempel är broschyren ”Om krisen eller kriget kommer” där MSB säkerställde att även personer med funktionsnedsättning skulle få del av information. Information finns, förutom på flera språk, även i punktskrift, på lätt svenska och som uppläst text på webbplatsen.

MFD framhåller i sin rapport Redovisning av vidtagna åtgärder 2014–2018 inför regeringens rapportering till FN:s kommitté om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2019) att det enligt myndighetens kunskaper saknas en samlad bild av hur åtgärder för att förebygga risker vid katastrofer och andra kriser är inkluderande och tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

7 b. To ensure that persons with disabilities and their representative organizations are meaningfully informed of, consulted at, and actively participate in all stages of the development, implementation and monitoring of strategies, plans and protocols in disaster risk reduction and humanitarian emergencies

Svar: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) genomför för närvarande inget arbete där myndigheten involverar personer med funktionsnedsättning eller representanter för intresseorganisationer. Som nämns i föregående fråga är kommunerna ansvariga för kris- och katastrofhantering på lokal nivå och där kan det ske olika initiativ.

Equal recognition before the law (art. 12)

Please provide information about:

8 a. The measures taken to replace substituted decision-making with supported decision-making including with regard to consent for medical treatment, access to justice, voting, marriage and work, in particular for persons with intellectual and/or psychosocial disabilities;

Svar: En person kan få en god man eller en förvaltare för att få hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom och sörja för sin person. Föreslår den enskilde en viss person ska den personen förordnas, om han eller hon är lämplig och vill åta sig uppdraget.

Den som får en god man (huvudmannen) behåller sin rättshandlingsförmåga, inklusive rätten att t.ex. rösta och gifta sig. Om huvudmannen kan framföra sin vilja måste den gode mannen under uppdraget ha huvudmannens samtycke till handlingar som utförs. Den gode mannen utför på så sätt sitt uppdrag tillsammans med huvudmannen och det är därmed fråga om en form av stödjande beslutsfattande. Kan en huvudman inte framföra sin vilja ska en god man handla på det sätt den anser är bäst för huvudmannen.

En person kan inte få en god man mot sin vilja, om inte den enskildes hälsotillstånd hindrar att hans eller hennes mening inhämtas. En god man får inte heller förordnas om personens hjälpbehov kan tillgodoses på ett mindre ingripande sätt. En person kan exempelvis få hjälp med att sköta sina angelägenheter via fullmakt eller på annat sätt.

Den som får en förvaltare förlorar sin rättshandlingsförmåga avseende det eller de områden som omfattas av förordnandet. I viktiga frågor ska även

förvaltaren, om det lämpligen kan ske, höra sin huvudman samt huvudmannens make eller sambo. Eftersom förvaltarskap är ett stort ingrepp i den personliga integriteten ska det användas mycket restriktivt. Förvaltare får inte utses om det är tillräckligt att god man utses eller att personen får hjälp på något annat mindre ingripande sätt, exempelvis av en anhörig.

Trots ett förvaltarförordnande har den förordnandet avser som huvudregel rätt att själv sluta avtal om tjänst eller annat arbete och förfoga över lön eller annan ersättning som han eller hon fått genom eget arbete efter förvaltarförordnandet. Vidare kan den som förordnandet avser bl.a. besluta om vilken behandling han eller hon vill få inom vården, vem han eller hon ska rösta på och om giftermål.

Sammanfattningsvis kan konstateras att den som behöver hjälp med att sköta sina angelägenheter i flertalet fall kan få det genom en god man eller på ett annat mindre ingripande sätt. En god man ska utöva sitt uppdrag tillsammans med huvudmannen och ersätter inte dennes möjligheter att fatta egna beslut. Förvaltare förordnas endast när en person är ur stånd att vårda sig själv eller sin egendom och inte kan få hjälp på ett mindre ingripande sätt. Även vid förvaltarskap ska huvudmannen när det är lämpligt vara delaktig.

8 b. Any safeguards against abuse of supported decision-making systems and/or arrangements that ensure that support provided respects the rights, autonomy, will and preferences of persons with disabilities and protects them from undue influence, misconduct, and conflict of interest, and the extent to which persons with disabilities have access to remedies against these situations;

Svar: För att tillgodose de krav som framgår av frågan, utövar överförmyndaren tillsyn över gode mäns och förvaltares verksamhet. Tillsynsansvaret över överförmyndarna åligger länsstyrelsen.

Gode män och förvaltare ska årligen ge in en redovisning av förvaltda egendom till överförmyndaren. De är också skyldiga att lämna överförmyndaren de upplysningar om verksamheten som begärs för att överförmyndaren ska kunna utöva tillsynen. Om det finns brister i förvaltningen, kan överförmyndaren rikta en anmärkning mot den gode mannen eller mot förvaltaren eller besluta t.ex. om utvidgad överförmyndarkontroll eller om entledigande. Överförmyndaren ska regelbundet ompröva om behov av god man eller förvaltare kvarstår.

Vissa åtgärder som en god man eller förvaltare vidtar kräver samtycke från överförmyndaren, som en säkerhet för att åtgärden ligger i huvudmannens intresse.

En god man eller förvaltare som gör sig skyldig till missbruk eller försummelse vid utövandet av sitt uppdrag eller som av någon annan orsak inte längre är lämplig att inneha uppdraget ska entledigas. Om en god man eller förvaltare uppsåtligen eller av vårdslöshet orsakar sin huvudman skada är den gode mannen eller förvaltaren också skyldig att ersätta skadan.

Regeringen har i juli 2019 tillsatt en utredning som ska se över reglerna om gode män och förvaltare.⁶⁸ Översynen syftar bl.a. till att förbättra tillsynen på området och stärka enskildas ställning och skydd. Vidare har Statskontoret på regeringens uppdrag nyligen övervägt bl.a. hur länsstyrelsernas samordning av tillsyn och tillsynsvägledningen på området för gode män och förvaltare kan förbättras. Därutöver har de länsstyrelser som ansvarar för tillsynen av överförmyndarna nyligen tagit fram vissa riktlinjer som är avsedda att förbättra tillsynen på området.

8 c. Procedures and support provided to persons with disabilities who are under trusteeship or guardianship, and whether they are in line with the Convention.

Svar: En person kan få god man eller förvaltare för att få hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom och sörja för sin person. Uppdraget ska anpassas efter huvudmannens behov. Hur omfattande stöd en person får beror alltså på huvudmannens behov.

En god man eller förvaltare ska alltid utgå från huvudmannens bästa. Målet med ett uppdrag som god man eller förvaltare är att huvudmannen ska få goda levnadsvillkor och kunna leva så självständigt som möjligt.

Det finns ingen genomförandeplan för uppdraget som god man utan huvudmannen och den gode man ska tillsammans besluta vad hjälpen ska omfatta inom ramen för uppdraget. Inte heller för förvaltaruppdrag finns det någon genomförandeplan utan behovet av hjälp styr hur uppdraget genomförs.

⁶⁸ Dir. 2019:44 Ställföreträdarskap att lita på – en översyn av reglerna om gode män och förvaltare

Om en god man eller förvaltare inte längre behövs ska godmanskapet eller förvaltarskapet upphöra.

Access to justice (art. 13)

Please provide information about:

9 a. The legal proceedings available to persons with disabilities under the Discrimination Act (2008:567) and how they ensure unrestricted and effective access to justice for all persons with disabilities at all stages of legal proceedings, and whether the concept of procedural accommodation and age-appropriate accommodation have been implemented and monitored;

Svar: Diskrimineringslagen innehåller förbud mot diskriminering i fråga om bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Det innebär att skäliga åtgärder ska vidtas för att personer med funktionsnedsättning ska komma i jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning. Lagen omfattar offentligt anställda personer när de bistår allmänheten med upplysningar, vägledning eller råd eller annan sådan hjälp. Det gäller även när offentligt anställda på annat sätt har kontakt med allmänheten⁶⁹.

Den som anser sig ha blivit utsatt för diskriminering kan göra en anmälan till DO. DO har tillsyn över att diskrimineringslagen följs och ska i första hand försöka få dem som omfattas av lagen att följa den. DO eller en ideell förening som enligt sina stadgar har att ta till vara sina medlemmars intressen får föra talan i domstol för en enskild som medger det. På arbetslivets område har arbetstagarorganisation rätt att föra talan för den enskilde.

Regeringen beslutade år 2015 och 2017 om att förstärka arbetet mot diskriminering på nationell, regional och lokal nivå. DO:s anslag höjdes med 20 miljoner kronor per år och de lokala verksamheterna mot diskriminering, så kallade antidiskrimineringsbyråer, fick total 14 miljoner kronor i tillskott.

Antidiskrimineringsbyråerna spelar en viktig roll när det gäller att motverka och förebygga diskriminering på lokal nivå. Som civilsamhällesaktör har de dessutom andra möjligheter att stödja och hjälpa enskilda än vad en myndighet har.

⁶⁹ tillägg 2019-04-09

9 b. Procedures for the arrest, interrogation and pre-trial detention of persons with disabilities, including those who are deaf-blind, persons with hearing impairment and persons with psychosocial and/or intellectual disabilities;

Svar: Polismyndigheten har sedan 2017 en handbok för *arrestverksamheten*. Handboken syftar till att skapa enhetliga metoder och rutiner i syfte att arrestverksamheten inom Polismyndigheten ska kunna bedrivas enhetligt och rättssäkert. I handboken återfinns regler och rutiner för personer med funktionsnedsättning, exempelvis vad avser säkerhetsbedömning och tillsyn.

När det gäller utformning av arrestlokaler ska särskild hänsyn tas till tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Rum som används till förvaring av berusade, våldsamma eller sjuka personer ska ha lämplig inredning. Inredningen i ett förvaringsrum ska om möjligt utformas och förses med sådana skyddsanordningar att den intagne inte kan skada sig själv eller någon annan. Rummet ska bl.a. ha ett signalsystem för att påkalla uppmärksamhet.

En säkerhetsbedömning ska göras av varje person som tas in i en arrest. Säkerhetsbedömningen syftar till att tillvarata den frihetsberövades behov av omvårdnad avseende psykisk och fysisk hälsa samt suicidrisk. Bedömningen ska genomföras så snart som möjligt efter intagningen och den ska dokumenteras.

Inom arrestverksamheten är tillsyn av intagna högsta prioritet. Syftet med tillsynen är att kunna kontrollera behov av att föra personen till sjukvård eller tillkalla läkare och att utforma verkställigheten så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas.

Information ska lämnas på ett språk som den frihetsberövade förstår. Vid Polismyndigheten finns en särskild blankett, översatt till mer än 40 olika språk, som ska användas för att informera den som frihetsberövats om sina rättigheter. Denna blankett saknar dock information på teckenspråk. Polismyndigheten har även möjlighet att beställa tolktjänster vilket även gäller teckentolkning.

Kommunikation med personer som är döva eller har talnedsättning kan även ske med hjälp av it-stöd (chatfunktion) eller genom skriftlig (analog) växling av information. Fast installerade hörselslingor utgör ingen norm i arrestlokaler men ett fristående audiosystem med hörselslinga och mikrofon

kan tillfälligt ordnas vid uppkomna behov. Inom Polismyndigheten pågår digitaliseringsåtgärder vilket ger ökad tillgång till tekniska hjälpmedel som videoutrustning i förhørsrum vilket underlättar telefonitjänster för språk- eller teckentolkning på distans.

Vad gäller förbörversambet har Åklagarmyndigheten tillsammans med Polismyndigheten i oktober 2018 tagit fram en handledning för hur förhör med vuxna med osynliga funktionsnedsättningar ska planeras och genomföras. Med osynlig funktionsnedsättning avses autism eller högfungerande autism, ADHD och ADD, samt intellektuella funktionsnedsättningar. Handledningen avser också förhör med barn, med eller utan funktionsnedsättning. Handledningen är tänkt att ge åklagare och barnförhørsledare ett enkelt och lättillgängligt stöd för planering och genomförande av förhör med barn och med vuxna med funktionsnedsättningar som inte är synliga. Vidare behandlas information till den som ska höras och till medföljande trygghetsperson, vårdnadshavare och stödperson. I handledningen tas även upp vad åklagaren och barnförhørsledaren bör tänka på när det gäller miljön i mottagningsrum och förhørsrum, närvaro av tolk och hjälpmedel vid förhör. Handledningen syftar till att öka enhetligheten i arbetet med barnförhör och att stärka samarbetet mellan åklagaren och barnförhørsledaren. Vidare är syftet att öka uppmärksamheten på att bemötande och förhör kan behöva anpassas till den individ som ska höras när det är en vuxen som har intellektuella eller vissa neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

När det gäller häktesverksamhet så undersöks alla personer som tas in i svenska häkten av en sjuksköterska, som rapporterar till en läkare. Undersökningen är oberoende och äger rum dagen efter eller den första arbetsdagen efter ankomsten. Undersökningen görs utifrån en särskild mall för att all nödvändig medicinsk information ska kunna erhållas. En läkarundersökning bokas in om sjuksköterskan anser att den intagne behöver undersökas av en läkare eller den intagne önskar en läkarundersökning. I annat fall informeras de intagna om hur de bokar läkar- eller sjuksköterskebesök. Bedömning av en annan läkare än den inom Kriminalvården hanteras som s.k. second opinion. Om det vid inskrivning i häkte uppmärksammas att den frihetsberövade har en hörselnedsättning eller är döv ska en teckenspråkstolk tillkallas. En frihetsberövad person med svår synnedsättning eller blindhet ska tillhandahållas de hjälpmedel som behövs för att klara sina dagliga rutiner på häktet. När domstolen anser att en brottsmisstänkt persons psykiska

tillstånd bör undersökas begär den oftast en paragraf 7-undersökning som ett första steg, främst för att bedöma om det finns behov av att gå vidare med en rättspsykiatrisk undersökning som är en mer omfattande utredning.

9 c. Initial assessment of requirements when a person is detained and measures taken to allow persons with disabilities to understand and participate in criminal proceedings;

Svar: Inga särskilda åtgärder som gäller personer med funktionsnedsättning har vidtagits under perioden för att bedöma den enskildes behov och för att denna ska förstå och kunna delta i de rättsliga processerna. Kriminalvården ger dock stöd av tolk i vissa situationer vilket även innefattar personer med allvarlig syn, hörsel- eller talnedsättning. Det är personalen på häktet som avgör om en tolk behöver tillkallas.

Det har dock vidtagits åtgärder som gäller bl.a. utbildning för att säkerställa att de som möter den enskilde har kunskaper om mänskliga rättigheter. Mänskliga rättigheter ingår som en del i Kriminalvårdens grundutbildning, som genomgås av samtliga nya medarbetare. Under utbildningen fördjupas kunskapen om mänskliga rättigheter i tre olika steg. Bl.a. studeras hur Kriminalvårdens regelverk påverkas av internationella deklARATIONER, förklaringar och konventioner gällande de mänskliga rättigheterna. En viktig del i utbildningen är reflektion och dialog utifrån deltagarnas egna erfarenheter, principen om allas lika värde och om statens och myndighetens ansvar för att skydda individens rättigheter under frihetsberövandet. Utbildningen kopplar även till diskrimineringsgrunderna och Kriminalvårdens riktlinjer för likabehandling. Målet är att höja medvetande kring de mänskliga rättigheterna och utmaningar gällande mänskliga rättigheter som finns i tjänstemannens dagliga arbete.

I Kriminalvårdens grundutbildning och vidareutbildningar ingår även förhållningssätt och bemötande för att minska konflikter och för att stödja en förändringsprocess hos Kriminalvårdens klienter. De metoder och förhållningssätt som tränas under utbildningen är präglade av respekten för alla människors lika värde och rätt till god behandling.

Se även svar på fråga 9 b.

9 d. Measures taken to ensure that children with intellectual and/or psychosocial disabilities who are victims of crimes have access to justice, on an equal basis with other children;

Svar: Polismyndighetens arbete för att säkerställa att barn med funktionsnedsättningar ges likvärdiga möjligheter utgörs bl.a. av användningen av en vetenskapligt prövad förhörsmetod samt genom utveckling av samarbetet med kommuner och landsting inom ramen för s.k. barnahus. Polismyndigheten använder sig av en strukturerad förhörsmetod med öppna frågor som syftar till att barnet själv ska berätta vad den har varit utsatt för. Det är viktigt att använda ett för barnet relevant språk och låta barnet få tid på sig att berätta och besvara varje fråga, oavsett barnets ålder och funktionsnedsättning. Vid barnhusen sker planering kring det enskilda barnets specifika behov och polisanställda ges möjlighet att få stöd i planeringen av såväl socialsekreterare som psykologer.

Polismyndigheten har sedan 2008 särskilt utbildat polisanställda som ska utreda brott mot barn. Utbildningen genomförs i tre steg där deltagarna bl.a. lär sig strukturerade förhör.

Vid Åklagarmyndigheten finns det särskilda åklagare utsedda att ansvara för utredningar om brott mot barn. Utredningar sker oftast i nära samarbete med framförallt polisen, socialtjänsten och sjukvården och samverkan sker till stor del vid barnhusen.

Åklagarmyndigheten har bl.a. tagit fram en handbok om brott mot barn och en handbok om bemötande av brottsoffer, där bl.a. bemötande av barn och brottsoffer med funktionsnedsättning behandlas. Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten har också tagit fram en handledning för polis och åklagare att använda vid planering och genomförande av förhör med barn och med vuxna som har vissa funktionsnedsättningar, exempelvis ADHD, ADD och intellektuella funktionsnedsättningar.

Vid svar på fråga 9 e redovisas utbildningsinsatser som har vidtagits inom Sveriges Domstolar.

Barn som är brottsoffer kan få ett målsägandebiträde. Målsägandebiträdets uppgift är att ge målsäganden stöd och hjälp under både förundersökning och rättegång. Det kan t.ex. röra sig om att medverka vid förhör och föra målsägandens skadeståndstalan. Om en vårdnadshavare misstänks för brott mot sitt barn kan barnet få en särskild företrädare. Detsamma gäller om den som misstänks för brottet står i ett nära förhållande till vårdnadshavaren. Den särskilda företrädaren ska, i stället för barnets vårdnadshavare, ta tillvara barnets rätt under förundersökningen och i rättegången. Företrädaren kan

t.ex. bestämma om barnet ska genomgå en läkarundersökning, hämta barnet till polisförhör och föra barnets skadeståndstalan. Ett målsägandebiträde eller en särskild företrädare förordnas av domstolen och får ersättning av staten.

9 e. Measures taken to train lawyers, prosecutors, judges and courts employees on the rights of persons with disabilities and the human rights based model of disability, and to eliminate prejudices against the testimony given by persons with intellectual and/or psychosocial disabilities;

Svar: Vad gäller utbildning av advokater arrangerade Advokatsamfundet 2017 seminariet ”Personer med psykisk ohälsa och intellektuell funktionsnedsättning – hur säkerställs deras rättigheter i rättsprocessen?”.

Seminariet leddes av företrädare från Civil Rights Defenders.

Advokatsamfundet har också sedan flera år, inom ramen för en av tre obligatoriska kurser för blivande advokater, en kursdag om konstitutionell rätt innefattande regeringsformen, Europakonventionen, och EU:s rättighetsstadga.

Åklagarmyndigheten har bl.a. handböcker som syftar till att ge åklagare vägledning och stöd i utredningar och lagföringar. Ett av Åklagarmyndighetens utvecklingscentrum ansvarar för metodutvecklingen när det gäller utredning av bl.a. brott mot personer med funktionsnedsättning samt därtill hörande bemötandefrågor.

Åklagarmyndigheten har bl.a. en handbok om bemötande av brottsoffer, där bl.a. bemötande av barn och brottsoffer med funktionsnedsättning behandlas. Se även svar under fråga 9d. På Åklagarmyndighetens hemsida finns även information om hur personer med funktionsnedsättning ska bemötas, både som offer och som misstänkta. Där finns också länkar till andra myndigheter med relevant information.

Inom Sveriges Domstolar har man tagit fram utbildningen Domstolen är till för alla. Utbildningen riktar sig till all personal och syftar till att höja medvetenheten kring olika typer av funktionsnedsättningar genom att bland annat belysa hur olika situationer kan te sig för en person med funktionsnedsättning och vilka anpassningar som kan göras. Funktionshindersperspektivet vägs även in i redan befintliga chefsutbildningar. Utöver detta behandlas frågor om ordförandens bemötande i rättssalen, inklusive hur man kan ta hänsyn till behoven hos

personer med funktionsnedsättning för att uppnå ett gott bemötande, inom ramen för utbildningar för både ordinarie domare och domare under utbildning.

I arbetet med Sveriges Domstolars nya externa webbplats, som lanserades i september 2019, har samarbete skett med tillgänglighetsexperter för att särskilt säkra dessa aspekter. När det gemensamma Intranätet för Sveriges Domstolar togs fram byggdes det utifrån WCAG 2.0 och tillsammans med Funka som har lång erfarenhet av att jobba med tillgänglighetsfrågor. Kommunikatörer och redaktörer följer dessa rekommendationer. Under 2019 är en översyn av tillgängligheten planerad att göras utifrån webbtillgänglighetsdirektivet, förordningen om tillgänglighet till digital offentlig service och WCAG 2.1. Under 2018 har kommunikatörerna som administrerar intranätet deltagit i utbildning kring inkluderande/tillgänglig kommunikation och mer utbildning är inplanerad under våren 2019.

Brottsoffermyndigheten har bl.a. arbetat med att öka medarbetarnas kompetens beträffande förutsättningar och behov hos personer med funktionsnedsättning samt brottsoffer med funktionsnedsättning. Myndigheten har också arbetat för att öka kunskapen om vilka hinder som finns i rättsväsendet för personer med funktionsnedsättning och hur hindren kan motverka deltagande i och tillgång till rättsväsendet. Ett exempel på detta är det uppdrag⁷⁰ som Brottsoffermyndigheten fick 2011 angående att vidareutveckla och genomföra ett utbildningsprogram för bättre bemötande av sexualbrottsoffer där även frågor om olika typer av funktionsnedsättning ingick.

Brottsoffermyndigheten har haft i uppdrag att vidareutveckla och genomföra ett utbildningsprogram som riktar sig till personal inom polisen, Åklagarmyndigheten, domstolväsendet och advokater. Syftet med programmet har varit att öka kunskapen om sexualbrottsoffer och förbättra bemötandet av dessa brottsoffer i samband med polisanmälan, förundersökning och rättegång. Utbildningen har fokuserat på: barn och ungdomars särskilda utsatthet och behov vid dessa brott, rättskedjeperspektivet, samt samverkan med berörda aktörer såväl inom som utanför rättsväsendet i sexualbrottsmål.

⁷⁰ Bättre bemötande av sexualbrottsoffer, utbildningsprogram, Ju2011/3982/KRIM

9 f. The possibility for persons with disabilities to be employed as judges, lawyers or other legal professionals, and steps taken to facilitate the direct and indirect participation of persons with disabilities in the justice system;

Svar: Sveriges Domstolar, Åklagarmyndigheten och Kriminalvården arbetar fortlopande med insatser för att underlätta och anpassa arbetsplatser och arbetssätt till att vara inkluderande och fungerande för alla, inklusive personer med funktionsnedsättning.

Liberty and security of the person (art. 14)

Please provide information about:

10 a. Measures taken to repeal any legislation or policy and to eradicate practices that allow the forced institutionalization of persons with intellectual and/or psychosocial disabilities;

Svar: Inga särskilda åtgärder har genomförts för att upphäva lagstiftning om tvångsvård. Däremot har sedan 2014 en rad initiativ tagits för att säkerställa kvalitet och säkerhet i de insatser som ges. Här följer exempel på sådana insatser:

- Socialstyrelsen har 2017 beslutat om nationella riktlinjer för vård vid depression och ångestsyndrom som syftar till att stimulera användandet av vetenskapligt utvärderade och effektiva åtgärder inom området och att vara ett underlag för öppna och systematiska prioriteringar inom hälso- och sjukvården.
- Den 1 juli 2017 trädde vissa lagändringar i kraft i syfte att skapa bättre förutsättningar för patienter att vara delaktiga i vård som ges med stöd av Lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT) och lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV) (se svar på fråga 12 a).
- En annan åtgärd som har genomförts är att regeringen har gett den nationella samordnaren för utveckling och samordning av insatser inom området psykisk hälsa i uppdrag att göra en översyn av tvångsåtgärder enligt LPT riktade till barn och unga under 18 år.

Betänkandet⁷¹ har inkommit och bereds för närvarande i Regeringskansliet (se svar på fråga 12 a).

- Statens institutionsstyrelse (SiS) har tagit fram ett program NPNL – No Power No Lose för effektiv konflikthantering (se svar under fråga 12 a).

När det gäller åtgärder för att förbättra utbildning av medicinsk personal har under perioden 2010–2012 ett systematiskt utvecklingsarbete genomförts, Bättre vård – mindre tvång, i den psykiatriska heldygnsvården genom en överenskommelse mellan regeringen och SKL (se svar fråga 12 a).

10 b. Procedures for admission and hospitalization of patients with intellectual and/or psychosocial disabilities;

Svar: I Patientlagen⁷² föreskrivs att patientens självbestämmande och integritet ska respekteras samt att hälso- och sjukvård inte får ges utan patientens samtycke om inte annat följer av denna eller någon annan lag. Innan samtycke inhämtas ska patienten få information. Patienten får när som helst ta tillbaka sitt samtycke. Om en patient avstår från viss vård eller behandling, ska han eller hon få information om vilka konsekvenser detta kan medföra⁷³.

Vid inskrivning till en psykiatrisk vårdavdelning (så kallad heldygnsvård) kan den enskilde bli inskriven antingen via ett vårdintyg (se Tvångsvård) eller bli frivilligt inskriven på en avdelning, vilket är det vanligaste. På en vårdavdelning finns tillgång till hjälp 24 timmar om dygnet och patienten får stöd och omvårdnad.

När det gäller tvångsvård framgår ovan att det krävs ett speciellt läkarintyg, kallat vårdintyg. Vårdintyget måste skrivas i samband med en läkarundersökning av en legitimerad läkare. För att tvångsvård ska få komma till stånd måste tre förutsättningar vara uppfyllda, vilket ska framgå av vårdintyget. För det första måste han eller hon lida av allvarliga psykiska besvär. Det andra är att personen måste ha ett absolut behov av psykiatrisk vård dygnet runt på grund av det psykiska tillståndet och sina personliga förhållanden. Detta måste ske på en sjukvårdsinrättning. Det tredje kriteriet

⁷¹ Vägskatt (SOU 2017:111)

⁷² Patientlag (2014:821)

⁷³ kap. 4, §§ 1-2

är att personen motsätter sig vård för det psykiska tillståndet eller mår så dåligt att han eller hon inte kan bedöma sitt vårdbehov. Tvångsvård får inte ges om det endast handlar om en utvecklingsstörning eller någon annan funktionsnedsättning. Det finns inget lagstöd för att ge tvångsvård till personer med psykosociala svårigheter. I regel får dessa personer i stället den vård och omsorg de behöver genom insatser som boende i gruppboenden när de fyllt 18 år.

10 c. Measures taken to adopt a strategy for the de-institutionalization of persons with disabilities, in particular women and girls with disabilities;

Svar: Sedan lång tid tillbaka har de tidigare institutionsliknande boendeformerna för vård av personer med funktionsnedsättning ersatts med andra boendeformer utifrån målsättningen att stödet till personer med funktionsnedsättning ska utformas på ett sätt som skapar förutsättningar till ett självständigt liv på lika villkor som andra personer i samhället i enlighet med konventionen. Bostaden är en central del i en människas liv och de personer som på grund av en funktionsnedsättning inte kan bo i en bostad på den reguljära bostadsmarknaden ska få det stöd som de har rätt till enligt SoL och LSS. I en kartläggning som Socialstyrelsen genomfört på regeringens uppdrag⁷⁴ framgår bland annat att det fanns vissa tendenser till fler boende i gruppboende än de 3 - 5 personer som Socialstyrelsen i sina allmänna råd rekommenderar. Den av regeringen tillsatta LSS utredningen⁷⁵ visar att det finns en stor medvetenhet hos myndigheter och intresseorganisationer om att kvaliteten i bostäder för personer med funktionsnedsättning måste bevakas för att motverka tendenser till institutionalisering. Utredningens bedömning är att Socialstyrelsens allmänna råd och Inspektionen får vård och omsorgs tillsyn och tillståndsgivning av bostäder för personer med funktionsnedsättning är tillräckliga åtgärder. De brister som framkommit utgör därmed inte något skäl för att reglera hur bostäder ska utformas. En reglering skulle snarare hämma utvecklingen av ändamålsenliga bostäder för olika grupper och enskilda utifrån behov. Enligt LSS ska individen i största möjliga utsträckning ges inflytande över de insatser som ges. Ett verktyg för detta i verksamheterna är genomförandeplanen. Socialstyrelsens undersökning⁷⁶ visar att andelen personer med funktionsnedsättning som bor i bostad med särskild service

⁷⁴ Kartläggning och analys av vissa insatser enligt LSS 2015

⁷⁵ Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen (SOU 2018:88)

⁷⁶ Öppna jämförelser 2018

och som har en aktuell genomförandeplan som innehåller information om delaktighet är 95 procent.

Som har nämnts i tidigare svar finns numera ett nytt nationellt mål för funktionshinderspolitiken med konventionen som utgångspunkt. Den nya inriktning för genomförandet av funktionshinderspolitiken omfattar bl.a. att individuella stöd och lösningar håller hög kvalitet och hög rättssäkerhet för personer med funktionsnedsättning.

10 d. Measures taken, including the review of the Compulsory Mental Care (1991:1128) and the Forensic Mental Care (1991:1129), to ensure the requirement of free and informed consent by the person concerned as the governing standard for mental health services, for both inpatient and outpatient treatments;

Svar: Se svar på fråga 10 c. För att öka rättssäkerheten kan också följande åtgärder nämnas:

Vårdgivare ska anmäla tvångsåtgärder inom psykiatrin. Detta gäller inskränkning i patientens rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster samt övervakning av försändelser, och även beslut om fastspänning med bälte eller avskiljande.

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ska på ett enhetligt, effektivt och rättssäkert sätt granska underrättelser från vårdgivare avseende fattade beslut om fastspänning eller avskiljande, inskränkning i patientens rätt att använda elektroniska kommunikationstjänster eller beslut om övervakning av försändelser.

10 e. Measures taken to ensure that persons with disabilities who were discharged of forensic psychiatric care are promptly released;

Svar: Det har inte vidtagits några särskilda åtgärder som gäller utskrivning efter rättspsykiatrisk vård. Däremot har riksdagen fattat beslut om lag⁷⁷ om samverkan vid utskrivning från sluten hälso- och sjukvård. Lagen som trädde i kraft den 1 januari 2018 innebär en detaljerad utskrivningsprocess där öppenvården har ett utökat ansvar för planeringens samordning och genomförande.

⁷⁷ Lag (2017:612) om samverkan vid utskrivning från sluten hälso- och sjukvård

Lagen om samverkan vid utskrivning från sluten hälso- och sjukvård omfattar alla enskilda individer som bedöms ha behov av insatser från socialtjänsten, den kommunala hälso- och sjukvården och/eller den landstingsfinansierade öppenvården efter utskrivning från heldygnsvården. Enskilda individer som inte har behov av vård- eller omsorgsinsatser efter utskrivning från heldygnsvården omfattas inte av lagen om samverkan vid utskrivning från sluten hälso- och sjukvård. Lagen omfattar en heterogen grupp individer i alla åldrar med olika typer av behov av insatser och samordning inför och efter utskrivning. Om den enskildes hälsotillstånd förändras under vårdtiden förändras också planeringsprocessen och behovet av samordning av de insatser som behövs. Genom att så snart som möjligt efter inskrivning bedöma behovet av planering inför utskrivning kan en trygg och säker vårdövergång säkerställas för den enskilde.

10 f. Measures taken to ensure that persons with disabilities have access to procedures to challenge the legality of their deprivation of liberty, and to ensure an independent review of the decision to renew compulsory care;

Svar: Av lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT) och lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV) framgår vilka beslut som kan överklagas av patienten till förvaltningsrätten. En patient som vårdas med stöd av LPT eller LRV ska så snart dennes tillstånd medger det, genom chefsöverläkarens försorg upplysas om sin rätt att överklaga vissa beslut m.m.⁷⁸. Chefsöverläkaren ska ⁷⁹ se till att en tvångsvårdad patient så snart patientens tillstånd tillåter blir informerad om sin rätt till en stödperson. När patienten begär det ska en stödperson utses. En stödperson kan utses också i annat fall om patienten inte motsätter sig det. LPT respektive LRV ska finnas anslagen inom sjukvårdsinrättningen väl synlig för patienterna⁸⁰.

10 g. Measures taken to increase resources allocated to persons with intellectual and/or psychosocial disabilities in community-based outpatient services;

Svar: Det finns ett antal olika stödinsatser för personer med psykiska funktionsnedsättningar, bl.a. boendestöd samt personligt ombud. Boendestödet har ökat de senaste åren förutom mellan 2016–2017. Se även

⁷⁸ Lag (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) 48 § och lag (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård (LRV) 30 §

⁷⁹ enligt 30 § LPT respektive 26 § LRV

⁸⁰ enligt 48 § LPT respektive 30 § LRV

svar på fråga 4b vad gäller insatser om psykisk hälsa och överenskommelser med SKL.

I budgetpropositionen för 2018⁸¹ redovisas att regeringen bedriver ett brett reformarbete för att stärka hälso- och sjukvården med särskilt fokus på primärvården, tillgängligheten och personalens förutsättningar. I propositionen nämns att det även är viktigt att tillgängligheten till bl.a. akutsjukvård och specialistsjukvård svarar mot de behov som finns t.ex. avseende vårdplatser. Genom att primärvården och den specialiserade öppna psykiatrin stärks ökar möjligheterna till att stödet till personer med psykosociala funktionsnedsättningar som bor i eget boende eller i boende med särskilt stöd, kan få de insatser som de behöver.

10 h. The number of persons with disabilities detained against their will in a medical facility since 2014, disaggregated by year, age, sex, type of impairment, type of facility and length of detention;

Svar: När det gäller psykiatrisk tvångsvård enligt lagen om rättspsykiatrisk tvångsvård och lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV), saknas sådan samlad statistik på nationell nivå.

När det gäller psykiatrisk vård i frivilliga former så finns det i Sverige inget lagstöd för att hålla kvar personer med funktionsnedsättningar på sjukhus mot sin vilja. Det finns heller inget lagstöd för att ge tvångsvård till personer med psykosociala svårigheter. Dessa personer ges i stället den vård och omsorg de behöver genom insatser som boende i gruppboenden när de fyllt 18 år.

10 i. Steps taken to oppose the adoption of the Additional Protocol to the Council of Europe Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine, given that this Protocol infringes on several provisions of the Convention, especially article 14;

Svar: I såväl Europarådets kommitté för bioteknik (DH-BIO) som i Europarådets styrgrupp för mänskliga rättigheter (CDDH) finns ett starkt stöd för att fortsätta arbetet med tilläggsprotokollet, vars syfte är att, utan diskriminering, förhindra att tvångsåtgärder används i strid med internationella konventioner om mänskliga rättigheter, särskilt Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de

⁸¹Budgetpropositionen för 2018 (2017/18:1, utgiftsområde 9)

grundläggande friheterna. Även Europarådets ministerkommitté har, i ett svar på en rekommendation från Europarådets parlament 2016, gett arbetet sitt stöd.

Samtidigt konstateras att det finns en utbredd oro för att protokollet, i strid med sitt syfte, istället kan komma att uppfattas som ett legitimt stöd för åtgärder som inte är i överensstämmelse med konventionen. Det är därför positivt att DH-BIO åter ser över utkastet med detta för ögonen och ytterligare överväger möjligheterna att tydligare lyfta fram behovet av alternativa och förebyggande åtgärder. Det är också positivt, och angeläget, att företrädare för funktionshindersorganisationer aktivt bjuds in till att delta i arbetet. Med detta som bakgrund bedöms det inte aktuellt att vidta några åtgärder i syfte att motsätta sig antagandet av protokollet.

Freedom from torture or cruel, inhuman or degrading treatment or punishment (art. 15)

Please inform the Committee about:

11 a. Measures taken to abolish in law and practice the use of non-consensual practices in medical institutions, including medication and electroconvulsive therapy;

11 b. Measures taken to eliminate coercive and involuntary treatment of children with disabilities in mental health care settings, including the use of non-consensual medication, restraining straps and isolation;

11 c. Measures taken to prevent informal voluntary treatment, such as instances when the patient is given the option of accepting treatment or of being forcibly subjected to it;

11 d. Measures taken to provide training to medical and non-medical staff on non-violent and non-coercive methods of care;

Samlat svar 11 a, b, c, d: Den 1 juli 2017 trädde vissa lagändringar i kraft i syfte att skapa bättre förutsättningar för patienter att vara delaktiga i vård som ges med stöd av LPT och LRV. Lagändringarna innebär bland annat att det inom den öppna tvångsvården ska finnas en samordnad vårdplan så långt det är möjligt och den ska utformas i samråd med patienten och, om det inte är olämpligt, med patientens närstående. Dessutom ska patientens inställning till de insatser som anges i den samordnade vårdplanen så långt möjligt

redovisas i samband med ansökningar om vård. En annan nyhet är att chefsöverläkaren vid psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård ska se till att en patient, så snart patientens tillstånd tillåter, erbjuds uppföljningssamtal efter en genomförd tvångsåtgärd.

En annan åtgärd som har genomförts är att regeringen har gett den nationella samordnaren för utveckling och samordning av insatser inom området psykisk hälsa i uppdrag att göra en översyn av tvångsåtgärder enligt LPT riktade till barn och unga under 18 år (se svar på fråga 10 a). Bland annat föreslås att ett särskilt utvecklings- och kontrollorgan ska inrättas så att verksamheter där barn vårdas med tvång blir föremål för en regelbunden insyn.

2018 trädde lagändringar i kraft med syfte att stärka rättssäkerheten och barnrättsperspektivet för barn och unga som tvångsvårdas. Ändringarna syftade även till att stärka de särskilda befogenheter som Statens institutionsstyrelse (SiS) har för tvångsvården vid särskilda ungdomshem för vård enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall. Förändringarna gäller lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen om missbrukare i vissa fall och lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Socialstyrelsen har haft ett antal uppdrag från regeringen om tvångsvård, bl.a. utbildning för personal vid hem för vård och boende (HVN) samt ett uppdrag som gäller integrerad och specialiserad dygnsvård enligt LVU och hälso- och sjukvård (främst psykiatrisk vård).

SiS har tagit fram ett program NPNL – No Power No Lose för effektiv konflikt hantering. Det är framtaget för personal som arbetar direkt med klienter och ungdomar. Personalen får utbildning och träning i säkra beteenden, i hur man hanterar sin egen stress och hur man använder preventiva strategier för att undvika tvångsåtgärder.

Vidare har i fråga 10 a beskrivits åtgärder för att förbättra utbildning av medicinsk personal.

11 e. The unit in the Office of the Parliamentary Ombudsman responsible for the implementation of the Optional Protocol to the Convention against Torture, whether it is mandated to monitor all settings in which persons with disabilities may be deprived of their liberty, including homes and all residential facilities, and the extent to which monitoring activities are gender- and age-sensitive, and organizations of persons with disabilities are meaningfully involved in the process;

Svar: Upplysningar från OPCAT-enheten vid JO (Riksdagens ombudsmän) har inhämtats. OPCAT-enheten har, liksom JO i stort, mandat att bedriva tillsyn gentemot domstolar och andra myndigheter samt anställda befattningshavare. OPCAT-enheten inspekterar regelbundet offentliga institutioner där personer hålls frihetsberövade, såsom ungdomshem, psykiatriska mottagningar och kriminalvårdsinrättningar. Enheten har även behörighet att bedriva tillsyn mot andra offentliga institutioner där s.k. de facto-frihetsberövanden skulle kunna äga rum, exempelvis vid kommunala boende enligt SoL och LSS. Dylig verksamhet som bedrivs i privat regi ligger emellertid utanför JO:s och OPCAT-enhetens behörighet. Frågan om genomförandet av en bred översyn av JO:s verksamhet bereds dock för närvarande inom riksdagens konstitutionsutskott. I OPCAT-enhetens tillsynsverksamhet beaktas särskilt fysiska och psykiska funktionsnedsättningar, ålder och kön, samt de särskilda behov dessa omständigheter medför. OPCAT-enheten har vidare ett kontinuerligt informationsutbyte med olika berörda intresseorganisationer.

Freedom from exploitation, violence and abuse (art. 16)

Please provide information about:

12 a. Measures taken to prevent and allow early identification of instances of violence and abuse against persons with disabilities, to provide information in accessible formats and persons with disabilities with assistance and support on recognizing and reporting such instances, and extent to which these measures are gender- and age-sensitive;

Svar: En åtgärd vidtagen är att Socialstyrelsen 2014 meddelade föreskrifter och allmänna råd om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer⁸² enligt vilka socialnämnden såväl vid planering av

⁸² SOSFS 2014:4

verksamheten som i enskilda ärenden bör beakta de särskilda behov en våldsutsatt person kan ha på grund av bl.a. ålder eller funktionsnedsättning.

Andra åtgärder som har vidtagits sedan 2014 som dock inte enbart gäller personer med funktionsnedsättning men med syfte att motverka våld i nära relationer, är regeringsuppdrag till Socialstyrelsen när det gäller att erbjuda kommuner och landsting utvecklingsmedel för att tillsammans med länsstyrelserna och Nationellt Centrum för Kvinnofrid tillhandahålla kompetensstöd för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens personal i arbetet med våld i nära relationer m.m. 2016–2019⁸³.

Regeringen har också uppdragit åt Socialstyrelsen att stödja utvecklingen av arbetet med mäns våld mot kvinnor inom vård och omsorg 2018–2021⁸⁴. Länsstyrelserna har vidare regeringens uppdrag att på regional nivå stödja exempelvis socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete på området⁸⁵. Regeringen och SKL har även ingått en jämställdhetspolitisk överenskommelse 2018–2020 som bl.a. syftar till att stödja kommuners och landstings egna regionala stöd- och samverkansstrukturer i socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer m.m.

12 b. Measures taken to ensure that instances of violence and abuse against persons with disabilities are recorded, effectively investigated, prosecuted and sanctioned;

Svar: Polismyndigheten har sedan 2016 riktlinjer för brottsoffer- och personsäkerhetsverksamheten vilka reviderades 2018. Polismyndigheten har även under 2017 tagit fram ett metodstöd för brottsoffer- och personsäkerhetsarbetet. Metodstödet innehåller bland annat stöd för polisens bemötande av brottsoffer med särskilda behov. Vidare innehåller metodstödet information om brottsoffer med funktionsnedsättningar. Med funktionsnedsättning avses varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar.

⁸³ S2016/00633/FST

⁸⁴ S2018/03516/JÄM

⁸⁵ S2017/07420/JÄM

Inom ramen för riskbedömningar beaktas ev. funktionsnedsättning hos den brottsutsatte genom sårbarhetsfaktorer. Riskbedömningen ligger till grund för val av skyddsåtgärder.

Vid bedömning av straffvärdet ska domstolen särskilt beakta om den tilltalade utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller svårighet att värja sig⁸⁶.

12 c. Measures taken to provide gender- and age-sensitive physical, cognitive and psychological recovery, rehabilitation and social reintegration services and programmes to those subjected to violence and abuse;

Svar: Som nämns i fråga 12 a meddelade Socialstyrelsen 2014 föreskrifter och allmänna råd om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer⁸⁷ enligt vilka socialnämnden såväl vid planering av verksamheten som i enskilda ärenden bör beakta de särskilda behov en våldsutsatt person kan ha på grund av bl.a. ålder eller funktionsnedsättning.

Vidare gav regeringen 2015 Linköpings universitet i uppdrag att samla och sprida kunskap om våld och andra övergrepp mot barn. Som en följd av detta uppdrag inrättade Linköpings universitet Barnafrid, som är ett nationellt kunskapscentrum. Barnafrid riktar sig mot yrkesverksamma som i sitt arbete möter barn och unga som utsatts för våld och andra övergrepp men även till yrkesverksamma vid till exempel myndigheter.

Yrkesverksamma som arbetar med vård av traumatiserade barn och unga behöver ha kunskap som grundas på vetenskap och beprövad erfarenhet. Linköpings universitet har därför getts ett uppdrag att ta fram och genomföra ett program för kompetensutveckling för personal inom första linjens vård och den specialiserade psykiatrin för barn och unga. Uppdraget ska slutredovisas 2022.

⁸⁶ BrB 29 kap. 2 § 3

⁸⁷ SOSFS 2014:4

12 d. Measures taken to ensure that health and education personnel, and the police receive appropriate training on the human rights based model of disability and in particular on interacting with persons with intellectual and/or psychosocial disabilities and avoiding excessive use of force;

Svar: Regeringen gav 2014 Uppsala universitet i uppdrag att utarbeta och genomföra ett övergripande program för kompetensutvecklingsinsatser för de mänskliga rättigheterna för anställda inom statlig förvaltning. Som komplement till denna har en modul om konventionen tagits fram.

Regeringen har sedan 2014 en överenskommelse med SKL om att stärka arbetet för de mänskliga rättigheterna på kommunal nivå. Målet är att med utgångspunkt i rekommendationer och synpunkter från internationella granskningsorgan som rör kommuner och landsting, utveckla kunskaperna om mänskliga rättigheter.

Regeringen gav 2018 Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra en webbaserad utbildning om det ansvar som hälso- och sjukvården och socialtjänsten har för att arbeta med mänskliga rättigheter i den praktiska yrkesutövningen.

Polismyndigheten har lagt stor vikt vid mänskliga rättigheter samt kunskaper om och villkor för personer med funktionsnedsättning vid utveckling av sina utbildningar. Inom ramen för polisens utbildningar behandlas funktionsnedsättningar ur olika perspektiv och kopplas till flera delar av polisens uppdrag och arbetsuppgifter. Här kan exempelvis omnämnas förhörsmetodik, ordning och trygghet samt brott i nära relation.

Regeringen gav 2017 Polismyndigheten i uppdrag att stärka kompetensen hos polisanställda för att bemöta personer med psykisk ohälsa genom förstärkta utbildningsinsatser på området. Uppdraget ska redovisas senast i juni 2020. Polismyndigheten ska med anledning av uppdraget bl.a. utveckla sina kommunikativa verktyg men även utbildningar t.ex. i bemötande av personer med psykisk ohälsa.

Regeringen har tagit initiativ till en rad insatser inom utbildningsområdet som t.ex. möjligheten för lärare att läsa speciallärarutbildning med specialisering mot t.ex. dövhet eller hörselskada, synskada eller utvecklingsstörning.⁸⁸ Under 2018 infördes nya mål i examensbeskrivningen

⁸⁸ U2018/00504/S om att fortsatt svara för genomförandet av Lärarlyftet II

för speciallärar- och specialpedagogutbildningarna som innebär att studenterna inom ramen för utbildningen ska ges kunskap om neuropsykiatriska svårigheter.⁸⁹ Skolverket har även en pågående insats i form av en utbildning som är speciellt utformad för handledare som tar emot elever för arbetsplatsförlagt lärande inom gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna. Utbildningen behandlar förberedelse för arbetsplatsförlagt lärande, planering och bemötande av alla elever på arbetsplatsen.⁹⁰

12 e. The number and percentage of persons with disabilities who are victims of violence and abuse, since 2014, disaggregated by year, sex, age, disability status and place of occurrence;

Svar: Vad gäller personer med funktionsnedsättning saknas det i Sverige brottsstatistik fördelat på denna kategori. Följaktligen finns den begärda statistiken inte. Under de senaste två decennierna har dock studier gjorts för att öka kunskapen inom detta område.

Som nämns i svar på fråga 4 a så har Stiftelsen Allmänna Barnhuset i samarbete med Barnafriad genomfört en systematisk kunskapssammanställning av den totala utsattheten för våld och kränkningar mot flickor och pojkar med funktionsnedsättning.

Kunskapssammanställningen innehåller bl.a. omfattning av olika former av våld mot barn med funktionsnedsättning. Av studien framgår bl.a. att elever med funktionsnedsättning rapporterade fysisk misshandel i större utsträckning (28 %) än elever utan funktionsnedsättningar eller kronisk sjukdom (17 %). Psykisk misshandel och försummelse rapporterades av mer än dubbelt så många elever med funktionsnedsättning än elever utan funktionsnedsättning eller kronisk sjukdom.

MFD presenterade 2017 en rapport om mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning. Dessutom har myndigheten presenterat förslag till åtgärder till den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. MFD har samlat kunskap om mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning och identifierat utvecklingsbehov och förslag till

⁸⁹ Förordningen (2017:1111) om ändring i högskoleförordningen (1993:100).

⁹⁰ Skolverkets hemsida: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/nationella-skolutvecklingsprogram#h-Programskolaocharbetslivsamtvadarestudier>.

åtgärder till den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Living independently and being included in the community (art. 19)

Please provide information about:

13a. Measures taken to ensure that personal assistance programmes provide persons with disabilities with sufficient financial assistance to allow them to live independently in the community, and the criteria to be eligible for personal assistance;

Svar: Personer som omfattas av LSS⁹¹ har rätt till insatser, varav en är personlig assistans. Vid en internationell jämförelse gör Sverige stora satsningar på detta område. Personlig assistans avser ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionsnedsättningar behöver hjälp med grundläggande och andra personliga behov. De ska anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv. Insatsen personlig assistans är reglerad i lag och därmed rättighetsbaserad vilket innebär att utgifternas storlek styrs av hur många personer som har rätt till insatsen. Regeringen beslutade 2016 om direktiv till en utredning⁹² med syfte att se över insatserna i LSS och assistansersättningen. Utredningen lämnade i januari 2019 ett förslag om bland annat ändrade regler för assistansersättning⁹³. Förslagen bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Regeringen lämnade i juli 2019 en proposition till Riksdagen om förslag till ändringar i LSS med ikraftträdande 1 november 2019. Ändringarna avser att hjälp till andning ska utgöra sådana grundläggande behov som kan ge rätt till personlig assistans enligt LSS. Regeringen avser att snarast bereda ett lagförslag som innebär att samtliga moment vid andningshjälp och sondmatning ska ge rätt till personlig assistans.

Regeringspartierna, Centerpartiet och Liberalerna har i en överenskommelse enats om ett antal åtgärdsförslag som ska genomföras under mandatperioden med avsikt att säkerställa att den personliga assistansen och assistansersättningen präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet och att alla

⁹¹ Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

⁹² Dir 2016:40 Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen

⁹³ Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen (SOU 2018:88)

som har rätt till stöd ska få det. I dessa förslag ingår rätten till personlig assistans för egenvård.

Regeringen avser i enlighet med överenskommelsen med Centerpartiet och Liberalerna att under mandatperioden även återkomma med förslag som rör frågor om föräldraansvar och stärkt behov av tillsyn.

13 b. Measures taken to provide persons with disabilities the opportunity to choose their place of residence and where and with whom they want to live on an equal basis with non-disabled persons;

Svar: Kommunen är enligt LSS skyldig att inrätta bostäder med särskild service för de som behöver. Till kommunens uppgifter hör också att fortlöpande följa upp vilka som omfattas av lagen, vilka deras behov av stöd och service är och verka för att de får sina behov tillgodosedda.

Det är den enskilde som ansöker om en insats enligt SoL eller LSS. Insatsen kan utformas som boende i en gruppboende, en serviceboende eller annan särskilt anpassad bostad. Enligt Socialstyrelsens lägesrapport⁹⁴ har antalet som bor i bostad med särskild service enligt LSS ökat med ca 25 procent från 21 600 till 27 800 personer under perioden 2007 - 2017. Särskilt boendeinsats enligt SoL har under flera år legat på omkring 4 000 personer med en viss ökning 2017.

För att underlätta för personer med funktionsnedsättning att flytta mellan kommuner kan den enskilde⁹⁵ ha rätt att i förväg få besked av inflyttningskommunen om han eller hon har rätt till insatser i inflyttningskommunen. Inflyttningskommunen ska utan dröjsmål planera och förbereda insatser om förhandsbeskedet ger den enskilde rätt till om han eller hon bosätter sig i kommunen⁹⁶.

Antalet kommuner som uppger att de saknar tillräckligt med bostäder för personer med funktionsnedsättning har ökat under flera år, men årets enkät från Boverket visar att det minskat med 7 kommuner⁹⁷. År 2018 var det 160 kommuner som hade underskott av bostäder och 112 kommuner som hade balans. Behovet av bostäder ökar ute i kommunerna, men kommunerna

⁹⁴ Socialstyrelsen (2019). Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning. Lägesrapport 2019

⁹⁵ enligt lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade 16 §

⁹⁶ I Socialtjänstlag (2001:453) regleras rätten att flytta i 2 a kap. 8 och 9 §§.

⁹⁷ Boverket 2019

planerar fortfarande inte att bygga många fler bostäder än tidigare år. Trots det bedömer 55 procent av alla kommuner att behovet kommer att vara täckt om två år, och 64 procent av alla kommuner att behovet är täckt om fem år. Förklaringen till underskottet är i många fall att kommunerna har svårt att planera för bostadsförsörjningen. Några kommuner kommenterar att behoven är mycket individuella, och att de inte alltid kan tillgodose servicemottagarnas behov trots att kommunen bygger gruppboenden och har balans. Därför kan det ibland vara svårt att fylla platserna, samtidigt som det också kan vara svårt att erbjuda lämpligt boende för vissa personer. Det finns inte resurser att ha tomma platser av alla olika boendetyper i väntan på att en person ska behöva bostad. Förutom lokaler handlar det också om personalen:

Det är IVO som har uppdraget från regering och riksdag att utöva tillsyn och ge tillstånd för bostäder med särskild service. Om en kommun inte verkställer ett beslut om bistånd som exempelvis bostad med särskild service kan IVO ansöka om utdömmande av en särskild avgift hos förvaltningsrätten (se fråga 13 c).

Förutom bostad med särskild service kan en rad insatser erbjudas som bidrar till att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva ett självständigt liv i eget boende. Genom hemtjänst och dagverksamheter kan socialnämnden underlätta för den enskilde att bo hemma och att ha kontakt med andra. För personer som omfattas av LSS som har en stor och varaktig funktionsnedsättning kan en personlig assistent möjliggöra för individer att bo självständigt. Se även svar under fråga 10g.

Riksdagen beslutade 2018 om lag om bostadsanpassningsbidrag⁹⁸. Personer med funktionsnedsättning kan ha rätt till ekonomiskt bidrag från kommunen för att anpassa sin bostad. Lagen syftar till att genom bidrag till anpassning av bostäder ge personer med funktionsnedsättning möjlighet till ett självständigt liv.

⁹⁸ Lag (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag

13 c. Measures taken to ensure that decisions granting individual support are implemented promptly by the municipalities;

Svar: Om beslut om bistånd enligt SoL eller insatser enligt LSS inte verkställs inom tre månader efter beslut ska kommunens socialnämnd, rapportera detta till IVO. Kommunernas inrapporteringar av ej verkställda beslut enligt LSS till IVO har ökat med knappt 60 procent under den senaste treårsperioden. För vissa insatser enligt LSS har mediantiden för verkställighet minskat, det gäller råd och stöd samt avlösarservice.⁹⁹

Riksrevisionen genomför en granskning av statens åtgärder när SoL och LSS inte följs. Syftet med granskningen är att undersöka om systemen med rapporteringsskyldighet och sanktionsåtgärder är tillräckligt för att säkerställa att intentionerna med lagstiftningen kan uppnås. Resultatet av granskningen kommer att presenteras i september 2019.

13 d. The number and percentage of persons with disabilities who have received personal assistance benefits since 2014, disaggregated by year, sex, age, type of impairment and municipality of residence;

Tabell. Totala antalet personer med insatsen personlig assistans i kommunal och statlig regi fördelat på antal och kön.

Antal personer med insatsen personlig assistans	Kommunal assistans		Statlig assistans		Kommunal och statlig assistans
	År	Kvinnor	Män	Kvinnor	
2014	1950 (48%)	2829 (52%)	7384 (46%)	8631 (54 %)	20 115
2018	2288 (45 %)	2829 (55 %)	6658 (46 %)	7938 (54 %)	19 696

Tabell. Antal personer med insatsen personlig assistans i kommunal och statlig regi i åldern 0 – 24 år*.

Antal personer med insatsen personlig assistans	Kommunal assistans 0–22 år		Statlig assistans 0–24 år	
	År	Kvinnor	Män	Kvinnor
2014	441 (41 %)	646 (59 %)	2046 (41 %)	2931 (59 %)

⁹⁹ Socialstyrelsen (2019). Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning. Lägesrapport 2019

2018	606 (41 %)	995 (59%)	1658 (41 %)	2370 (59 %)
------	---------------	--------------	----------------	----------------

* Uppgifterna är hämtade från två statistikällor med olika åldersfördelningar för personlig assistans i kommunal regi och statlig assistansersättning
Källa: Socialstyrelsen och Försäkringskassan

Tabell Antal personer med insatsen personlig assistans i kommunal och statlig regi i åldern 23 – 64 år*

Antal personer med insatsen personlig assistans	Kommunal assistans 23–64 år		Statlig assistans 25–64 år	
	År	Kvinnor	Män	Kvinnor
2014	1182 (50 %)	1187 (50 %)	3984 (47 %)	4516 (53 %)
2018	1308 (47 %)	1450 (53 %)	3618 (45 %)	4334 (55 %)

*Uppgifterna är hämtade från två statistikällor med olika åldersfördelningar för personlig assistans i kommunal regi och statlig assistansersättning
Källa: Socialstyrelsen och Försäkringskassan

Antalet personer som får statlig assistansersättning har minskat medan de som får kommunalt beslutad personlig assistans har ökat sedan 2014. Det finns vissa könsskillnader och skillnaden är som störst i de yngre åldersgrupperna. Att fler män än kvinnor har insatsen personlig assistans kan till viss del förklaras av skillnader i diagnoser. Vissa diagnoser är vanligare bland män än kvinnor och är kopplade till personkretsarna för rätten till LSS och därmed rätten till personlig assistans.

Rätten till personlig assistans enligt LSS innebär att den enskilde ska tillhöra någon av de tre personkretsarna i LSS.

Sedan 2014 har antalet personer i personkrets 1 som omfattar personer med utvecklingsstörning, autism och autismliknande tillstånd minskat från 6 800 personer till 6 550. I personkrets 2 som omfattar personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom har minskat från 839 till 721 personer. I personkrets 3 som omfattar personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd och service har minskat från 8000 till 6 800 personer. Uppgifterna gäller den statliga assistansersättningen. Som tidigare nämnts har antalet personer med kommunal assistans ökat och fördelningen mellan personkretsarna är

ungefär lika som i den statliga assistansersättningen. Antalet individer med funktionsnedsättning som har insatser enligt LSS skiljer sig mellan kommuner. Skillnaderna kan förklaras utifrån befolkningsstorlek och antalet personer som tillhör personkretsen i LSS i de enskilda kommunerna. För statistik om respektive kommun gällande insatsen personlig assistans enligt LSS, se bilaga fråga 13d.

Personal mobility (art. 20)

14. Please provide information about the measures taken to facilitate access to public transport and personal mobility, including financial support to car adaptations and parking permits

Svar: Under svaret på fråga 6 som behandlar art. 9 redovisas åtgärder i den fysiska miljön för att öka användbarheten i transportsystemet för personer med funktionsnedsättning. Nedan redogörs för andra åtgärder som gäller personlig rörlighet.

Kollektivtrafik och färdtjänst

Enligt lag om färdtjänst¹⁰⁰ följer att varje kommun ansvarar för att färdtjänst av god kvalitet anordnas inom kommunen och, om det finns särskilda skäl, mellan kommunen och annan kommun. Tillstånd till färdtjänst ska ges till den som på grund av ett funktionshinder, som inte endast är tillfälligt, har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller resa med allmänna kommunikationsmedel. År 2017 företogs cirka 11,0 miljoner resor med färdtjänst i Sverige.

Regeringen beslutade hösten 2016 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera reglerna för särskilda persontransporter (färdtjänst, riksfärdtjänst, sjukresor och skolresor) i syfte att identifiera hinder för kommunala och regionala myndigheter att åstadkomma en effektiv samordning av organiserandet och utförandet av sådana transporter samt föreslå ändrade eller nya regler för att undanröja sådana hinder. Betänkandet från utredningen presenterades i juni 2018 och utredningen föreslår bland annat en ny ramlagstiftning för de särskilda persontransporterna. Förslaget innehåller även krav på ett systematiskt kvalitetsarbete hos huvudmännen

¹⁰⁰ Lag (1997:736) om färdtjänst

under tillsyn från tillsynsmyndighet. Utredningen har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

I regleringsbrevet för 2018 fick MFD i uppdrag att kartlägga och analysera kvaliteten i utförandet av färdtjänstresor. Kartläggningen visar att kvaliteten och reglerna för färdtjänsten skiljer sig åt över landet. MFD lämnar i rapporten ett antal förslag på åtgärder som kan förbättra kvaliteten i färdtjänsten. Rapporten bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Regeringen har lämnat ett uppdrag till myndigheten Trafikanalys att kartlägga hinder för tillgänglighet och användbarhet inom kollektivtrafiksystemet för personer med funktionsnedsättning. Rapporten¹⁰¹ publicerades i mars 2019. I rapporten konstaterar Trafikanalys att det ännu saknas en helhetssyn på funktionsnedsättningar, hinder och resandet i kollektivtrafiken. Trots att ett stort antal enskilda fysiska eller tekniska åtgärder genomförts kvarstår ett behov av samordning och kvalitet avseende service och information, till exempel behovet av aktuell, korrekt och anpassad information om trafikmiljöernas tillgänglighet innan, under och efter en resa. Uppdraget har genomförts i samverkan med myndigheter och andra organisationer, bland andra Myndigheten för Delaktighet, Trafikverket, Transportstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting, Svensk Kollektivtrafik, Transportföretagen och Konsumentverket. Rapporten bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Bilstöd

Den som har en varaktig funktionsnedsättning och har stora svårigheter att förflytta sig eller att åka med allmänna kommunikationer kan ha rätt till bilstöd. Bilstödet är till för att köpa eller anpassa ett fordon. Inköpsbidraget, vilket högst kan utgöra 30 000 kronor, beviljas för anskaffning av motorfordon. Anskaffningsbidraget kan lämnas från 4 000 kronor till högst 40 000 kronor och fastställs utifrån den försäkrades inkomst.

Anpassningsbidraget motsvarar kostnader för ändringar för fordon. Bilstöd kan även beviljas för körkortsutbildning. År 2017 reformerades bilstödet, syftet var att skapa incitament för den försäkrade att köpa det fordon som är bäst lämpat utifrån dennes behov av anpassning samt att i högre grad rikta bilstödet till dem som har bristande ekonomiska förutsättningar att köpa en bil. Regeringen lämnade 2018 ett uppdrag om att analysera vilka

¹⁰¹ "Kollektivtrafikens barriärer –kartläggning av hinder i kollektivtrafikens tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning (Rapport 2019:03)"

konsekvenser den nya lagstiftningen har fått för enskildas möjligheter att ta del av bilstödet. Uppföljningen visar att reformen i vissa fall inneburit fördyringar för enskilda, t.ex. när det gäller krav på inköp av extra rymliga bilar med begränsad framkomlighet i bl.a. offentliga miljöer. Mot bakgrund av de åtgärder som föreslås i uppföljningen har regeringen i september 2019 remitterat promemorian Bilstöd— Ökade möjligheter till anpassning. Regeringen avser att föreslå att bilstödet till personer med funktionsnedsättning justeras för att öka ändamålsenligheten.

Parkeringstillstånd

Ett särskilt parkeringstillstånd kan utfärdas till personer med rörelsehinder som själva framför ett fordon men även personer med rörelsehinder som regelbundet behöver hjälp av föraren utanför fordonet och som följer med som passagerare. Tillståndet bygger på Europeiska Unionens Råds rekommendation av den 4 juni 1998. Flera initiativ inom området har tagits sedan 2014, bl.a. i bestämmelserna om de nya typerna av miljözoner där det finns regler om undantag för vissa fordon. Till exempel undantas fordon som används i samband med färdtjänst, fordon vars förare eller passagerare innehar ett parkeringstillstånd för rörelsehindrade och fordon som anpassats eller anskaffats med bilstöd. Frågan om fusk med parkeringstillstånd har även beretts.

Respect for privacy (art. 22)

15. Please provide information about the meaningful involvement of organizations of persons with disabilities in updates of the online privacy law and regulations;

Svar: Inför framtagandet av lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (s.k. dataskyddslagen) inhämtades synpunkter i samband med remitteringen av betänkandet¹⁰² från bl.a.

Handikappförbunden (numera Funktionsrätt Sverige). När det gäller den sektorsspecifika regleringen inom Socialdepartementets område så remitterades betänkandet¹⁰³ till Funktionsrätt Sverige och till Lika unika – Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

¹⁰² Ny dataskyddslag (SOU 2017:39)

¹⁰³ Dataskydd inom Socialdepartementets område – en anpassning till EU:s dataskyddsförordning (SOU 2017:66)

Respect for home and the family (art. 23)

16. Please provide information about the measures adopted to prohibit discrimination in adoption procedures on the basis of disabilities and to ensure that persons with disabilities may exercise their rights and responsibilities regarding guardianship, adoption of children or similar institutions on an equal basis with others.

Svar: Den svenska lagstiftningen innefattar inte någon särreglering för personer med funktionsnedsättning i frågor som gäller vårdnad, adoption eller i själva adoptionsprocessen.

Vid alla frågor som rör adoption av ett barn ska barnets bästa ges störst vikt och ett barn får adopteras endast om det med beaktande av samtliga omständigheter är lämpligt. Socialnämnden är ålagd att genomföra en adoptionsutredning, både vid nationell och internationell adoption. Vid bedömningen av om en adoption är lämplig ska barnets behov av adoption och sökandens lämplighet att adoptera särskilt beaktas. Socialnämnden ska göra en samlad bedömning utifrån alla relevanta omständigheter där sökandens situation som helhet ska bedömas. Ett medgivande får lämnas om sökanden är lämpad att adoptera.

I svensk rätt är det noga reglerat under vilka förutsättningar ett barn får skiljas från sina föräldrar mot deras vilja. Ett skiljande av ett barn från sina föräldrar mot deras vilja får endast göras när det anses nödvändigt för barnets bästa och det kan underställas rättslig överprövning. Barnet får inte skiljas från sina föräldrar enbart på grund av barnets eller den ena eller båda föräldrarnas funktionsnedsättning.

Det finns en handbok för socialtjänstens handläggning av nationella och internationella adoptioner, som togs fram av Socialstyrelsen år 2014. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd har även tagit fram allmänna råd för socialtjänstens handläggning av ärenden om adoption, som senast reviderades i juni 2017¹⁰⁴. Dessa riktlinjer håller på att ses över mot bakgrund av bl.a. kommitténs iakttagelser och rekommendationer.

Education (art. 24)

Please provide information about:

¹⁰⁴ HSLF-FS 2017:48

17 a. Measures taken to include all children with disabilities in their nearest mainstream education school and ensure the availability of the necessary support;

Svar: Enligt skollagen (2010:800) ska alla barn och ungdomar oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov.¹⁰⁵ Det svenska utbildningsväsendet utgår från inkluderingsprincipen och de allra flesta eleverna får sin undervisning i grundskolan och gymnasieskolan.

Alla barn och elever har rätt att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling, utifrån sina egna förutsättningar.¹⁰⁶ Om en elev riskerar att inte nå upp till kunskapskraven har eleven rätt till stöd eller särskilt stöd.¹⁰⁷ Sedan 2014 har flera ändringar gjorts i bestämmelserna om stöd. Bland annat kompletterades bestämmelserna om särskilt stöd med bestämmelser om stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen.¹⁰⁸ År 2014 gjordes ett tillägg i skollagen som innebär att elever som till följd av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskraven eller kravnivåerna som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser.¹⁰⁹

Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, ska verka för att alla barn, elever och vuxenstuderande med funktionsnedsättning får tillgång till en likvärdig utbildning i en trygg miljö. Stödet från SPSM sker utifrån skolornas efterfrågan och är alltid frivilligt. Stöd omfattar specialpedagogisk rådgivning, specialpedagogisk utredning, information om läromedel, kompetensutveckling och specialpedagogisk utvecklingsverksamhet. SPSM arbetar också med att ta fram olika stödmaterial för att stödja arbetet med en tillgänglig utbildning och lärmiljö.

Regeringen har genomfört flera satsningar för att öka tillgången till speciallärare och specialpedagoger. År 2016 beslutade regeringen om ett nytt

¹⁰⁵ 1 kap. 4 §, 8 § skollagen.

¹⁰⁶ 3 kap. 2 § skollagen.

¹⁰⁷ 3 kap. 5-12 §§ skollagen.

¹⁰⁸ Regeringens proposition Tid för undervisning - lärares arbete med stöd, särskilt stöd och åtgärdsprogram (prop. 2013/14:160).

¹⁰⁹ 3 kap. 2 § skollagen, Regeringens proposition Vissa skollagsfrågor (prop. 2013/14:148).

statsbidrag för att skolor ska kunna anställa fler speciallärare och specialpedagoger samt erbjuda fortbildning.¹¹⁰ Regeringen har även genomfört satsningar på speciallärarutbildningen inom ramen för Lärarlyftet II.¹¹¹ Regeringen har vidare år 2018 infört nya examensmål för speciallärar- och specialpedagogexamen.¹¹² Enligt de nya examensmålen ska studenterna på utbildningarna ha kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och de ska kunna tillämpa kunskaperna i olika lärmiljöer.

I juli 2019 infördes en garanti för tidiga stödinsatser i förskoleklassen¹¹³ och lågstadiet.¹¹⁴ Syftet med garantin är att alla elever i behov av stöd tidigt ska ges adekvata stödinsatser utifrån sina behov. Skolverket och SPSM har fått i uppdrag att genomföra kompetenshöjande insatser och ge stöd inför implementeringen.¹¹⁵

I juli 2018 infördes en ny bestämmelse i skollagen om överlämning av uppgifter vid övergång mellan och inom skolformer.¹¹⁶ När en elev övergår från en skolform till en annan eller byter enhet inom skolformen, ska den avlämnande skolenheten överlämna uppgifter som behövs för att underlätta övergången för eleven. Det kan t.ex. handla om information om extra anpassningar och särskilt stöd.

17 b. Steps taken to abolish the provision of the Education Act allowing schools to deny a place to pupils with disabilities, when taking the child would involve significant organizational or financial difficulties, and to allocate sufficient human, technical and financial support to schools;

Någon bestämmelse som nekar elever med funktionsnedsättning en plats i det svenska skolväsendet finns inte i skollagen (2010:800). Huvudprincipen i skollagen är att en elev i förskoleklassen, grundskolan och grundsärskolan ska placeras vid den av kommunens skolenheter där elevens vårdnadshavare

¹¹⁰ Förordningen (2016:400) om statsbidrag för personalförstärkningar inom elevhälsan och när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning när det gäller sådana insatser.

¹¹¹ U2018/00504/S om att fortsatt svara för genomförandet av Lärarlyftet II

¹¹² Förordningen (2017:1111) om ändring i högskoleförordningen (1993:100).

¹¹³ Se avsnitt 4b. för beskrivning av skolformerna.

¹¹⁴ Regeringens proposition Läsa, skriva, räkna - en garanti för tidiga stödinsatser (prop. 2017/18:195).

¹¹⁵ U2018/02959/S Kompetensutvecklings- och implementeringsinsatser avseende en garanti för tidiga stödinsatser .

¹¹⁶ 3. kap. 12 j § skollagen (2010:800), regeringens proposition En gymnasieutbildning för alla (prop. 2017/18:183 s. 61).

önskar att eleven ska gå. Huvudregeln kan frångås bl.a. om den önskade placeringen skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för kommunen men i sådana fall får eleven en annan placering.¹¹⁷

I förarbetena till bestämmelsen anges att elevens vårdnadshavares val och närheten till hemmet så långt som möjligt ska vara styrande för en elevs skolplacering och att huvudmannen är skyldig att vidta långtgående åtgärder för att tillgodose elevens stödbehov. Det betonas också i förarbetena att undantag från huvudregeln förutsätter att svårigheterna ska vara av sådan art att de kan anses som *betydande* för kommunen.¹¹⁸ Av förarbetena framgår vidare att det självklara fall som undantaget om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter tar sikte på är när skolan inte har plats för alla som vill gå där.¹¹⁹ Ytterligare exempel på betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter som nämns i förarbetena är att skollokaler måste förändras genom en ombyggnad eller utbyggnad av skolenheten. Det kan också handla om att det behövs extra personal för en elev då elevens stödbehov är sådant att det skulle medföra betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för en kommun att ge stödet i den skola som önskats samtidigt som stödet enklare kan ges på en annan skola.¹²⁰

Sammanfattningsvis finns således vissa situationer då undantag från huvudregeln måste kunna göras och eleven ges en annan placering än vad som önskats. Som nämns inledningsvis tar dessa undantag inte sikte specifikt på funktionsnedsättning och innebär inte heller att eleven blir utan plats, utan att han eller hon får en annan placering än den önskade.

I förskoleklass, grundskolan och grundsärskolan¹²¹ kan ett beslut om placering vid en annan skolenhet än den önskade överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.¹²²

¹¹⁷ 9 kap. 15 §, 10 kap. 30 § och 11 kap. 29 § skollagen (2010:800).

¹¹⁸ Regeringens proposition Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165, s 379).

¹¹⁹ Regeringens proposition Valfrihet i skolan (prop. 1992/93:230, s. 73).

¹²⁰ Regeringens proposition Fristående skolor (prop. 2001/02:35 s. 34) och Utbildningsutskottet betänkande Fristående skolor (bet. 2001/02:Ubu7 s. 18), regeringens proposition Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165, s 379).

¹²¹ Se avsnitt 4b. för beskrivning av skolformerna.

¹²² 28 kap. 12 § första stycket 6 p. skollagen (2010:800).

I skollagen anges att varje fristående förskoleklass, grundskola och grundsärskola och gymnasiesärskola¹²³ ska vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i den skolformen.¹²⁴ När det gäller fristående skolor ska hemkommunen lämna bidrag till huvudmannen för en fristående skola för varje elev vid skolenheten. Bidraget består av ett grundbelopp och i vissa fall ett tilläggsbelopp. Tilläggsbelopp ska lämnas för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd och vara individuellt bestämt utifrån elevens behov. Hemkommunen är dock inte skyldig att lämna ett tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. I sådana fall är den fristående skolan inte skyldig att ta emot eller ge fortsatt utbildning åt eleven. Hemkommunen ansvarar då för att utbildning anordnas för eleven på annat sätt.¹²⁵ Huvudmannen för en fristående skola kan dock inte åberopa organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för att inte ta emot en elev i behov av särskilt stöd, om elevens hemkommun betalar bidrag för det särskilda stödet¹²⁶. Liknande bestämmelser om grundbelopp och tilläggsbelopp finns även för utbildning vid fristående gymnasiesärskola eller utbildning på nationella program vid en fristående gymnasieskola.¹²⁷

I juli 2014 infördes i skollagen en bestämmelse¹²⁸ som innebär att kommunen ska fördela resurser till utbildningen inom skolväsendet efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov. I juli 2016 förtydligades att det tilläggsbelopp som hemkommunen ska betala till fristående skolor för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd, ska vara individuellt bestämt utifrån barnets eller elevens behov.¹²⁹ Med tilläggsbelopp avses ersättning för assistenthjälp, anpassning av lokaler eller andra extraordinära stödåtgärder, däribland sådana som riktas till barn och elever med stora inlärningssvårigheter.¹³⁰

Vidare har regeringen tillsatt en särskild utredare som ska analysera och föreslå åtgärder för att minska skolsegregationen och förbättra

¹²³ Se avsnitt 4b. för beskrivning av skolformerna.

¹²⁴ 9 kap. 12 §, 10 kap 35 §, 11 kap 34 §, 18 kap 34 § skollagen (2010:800).

¹²⁵ 9 kap. 17, 19 och 21 §§, 10 kap. 35, 37 och 39 §§, 11 kap. 34, 36 och 38 §§ skollagen (2010:800).

¹²⁶ prop. 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 744, 788.

¹²⁷ 15 kap. 33 §, 16 kap. 52 och 54 §§, 18 kap. 34 § och 19 kap. 45 och 47 §§ skollagen (2010:800).

¹²⁸ 2 kap. 8 b § skollagen (2010:800).

¹²⁹ 8 kap. 23 §, 9 kap. 21 §, 10 kap. 39 §, 11 kap. 38 §, 16 kap. 54 §, 19 kap. 47 § skollagen (2010:800).

¹³⁰ 14 kap. 8 § skolförordningen (2011:185) och 13 kap. 7 § gymnasieförordningen (2010:2039).

resurstilldelningen till förskoleklass och grundskola¹³¹. Syftet är att öka likvärdigheten inom berörda skolformer. Utredaren ska bl.a. analysera och ta ställning till hur bestämmelserna om dels placering vid kommunala skolenheter, dels mottagande och urval till fristående skolor, bör ändras för att i större utsträckning främja en allsidig social sammansättning av elever inom förskoleklass och grundskola samt, vid behov, grundsärskola. Uppdraget ska redovisas senast den 30 mars 2020.¹³²

17 c. The number and percentage of children with disabilities with access to education, disaggregated by age and sex , type of impairment, type of school, and municipality;

För förskoleklassen, grundskolan, gymnasieskolan¹³³ och kommunal vuxenutbildning¹³⁴ är det inte möjligt att redovisa statistik utifrån funktionsnedsättning. Statens skolverk är ansvarig myndighet för den officiella statistiken inom skolväsendet, vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet.

Sedan januari 2019 har regeringen gett Skolverket möjlighet att för framställning av statistik behandla känsliga personuppgifter som avser hälsa för elever inom skolformerna grundsärskola, specialskola, gymnasiesärskola och särskild utbildning för vuxna. Vidare har SCB getts möjlighet att behandla känsliga personuppgifter som rör enskilda personers hälsotillstånd för framställning av officiell statistik över folkhögskolan¹³⁵. I och med denna förändring får Skolverket bättre förutsättningar att följa och analysera utvecklingen i grundsärskolan, specialskolan, gymnasiesärskolan och särskild utbildning för vuxna (särsvux)¹³⁶.

Det går fler pojkar än flickor i grundsärskolan, läsåret 2017/18 gick 10 612 elever i grundsärskolan, 4050 flickor och 6562 pojkar. Läsåret 2017/2018 gick 6 072 elever i gymnasiesärskolan, 2446 var flickor och 3626 pojkar. I särsvux) gick samma läsår 3605 elever varav 1784 var kvinnor och 1821 var

¹³¹ Se avsnitt 4b. för beskrivning av skolformerna.

¹³² Kommittédirektiv Ökad likvärdighet genom minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning (Dir. 2018:71).

¹³³ Se avsnitt 4b. för beskrivning av skolformerna.

¹³⁴ Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetslivet. Den syftar också till att möjliggöra fortsatta studier. Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå syftar till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen i gymnasieskolan ska ge.

¹³⁵ Bilagan till förordningen [2001:100] om den officiella statistiken.

¹³⁶ Särskild utbildning för vuxna (särsvux) riktar sig till vuxna med utvecklingsstörning. Målet med utbildningen är att vuxna med utvecklingsstörning ska stödjas och stimuleras i sitt lärande.

män. Samma läsår gick 650 elever i specialskolan, av dessa var 260 elever flickor och 390 elever pojkar.

Unga med funktionsnedsättning är överrepresenterade i gruppen unga som varken arbetar eller studerar. Bland unga kvinnor och män (16 till 29 år) med funktionsnedsättning är det 12 procent som varken arbetar eller studerar, jämfört med 7 procent i den övriga befolkningen. Det finns inga signifikanta könsskillnader för någon av grupperna.

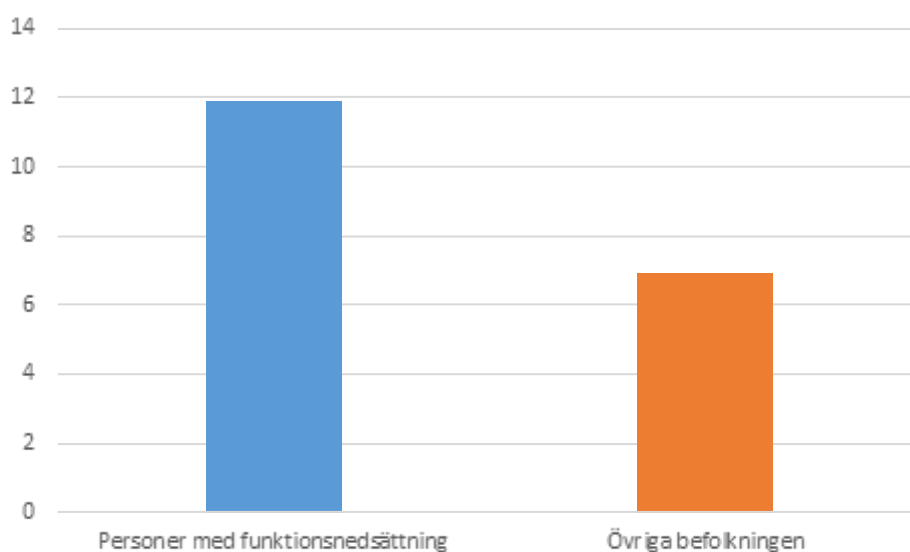

Diagram. Andel (%) som varken arbetar eller studerar, bland personer med funktionsnedsättning och övriga befolkningen 16-29 år, 2016/17. Källa: SCB Undersökningen om levnadsförhållanden (ULF/SILC) 2016/17.

Health (art. 25)

Please provide information about:

18 a. The availability of psychiatric services, including outpatient treatments, and of specialized psychiatric personnel throughout the territory of the State party, disaggregated by municipality;

Svar: Det saknas samlad information om tillgängligheten till psykiatrisk vård på såväl nationell nivå som fördelat på kommunerna.

Det är landstingen som ansvarar för tillgången till psykiatrisk vård och behandling och staten bidrar med ekonomiska bidrag. Det finns en

överenskommelse mellan staten och SKL som slöts 2018 och som omfattade 1 414 miljoner med syfte att fortsätta skapa förutsättningar för ett långsiktigt arbete på området psykisk hälsa med ett gemensamt ansvarstagande från berörda aktörer. Målsättningen är att befolkningen ska erbjudas behovsanpassade och effektiva insatser av god kvalitet, såväl vad gäller förebyggande och främjande insatser, som medicinsk behandling och sociala insatser. Satsningens syfte är bland annat att förstärka både primärvård och den specialiserade psykiatri för vuxna. I överenskommelsen återfinns även en förstärkning särskilt riktad till barn- och ungdomspsykiatri och första linjens psykiatri för barn och unga i landsting samt fortsatta medel för att förstärka ungdomsmottagningarnas arbete.

SKL och staten har även träffat en överenskommelse om insatser inom området psykisk hälsa för 2019 som bygger på tidigare överenskommelser och är en fortsättning av det långsiktiga arbete som stimulerats av staten. Överenskommelsen omfattar totalt 1 774 miljoner.

18 b. Measures taken to promote access to health-care services for women and girls with disabilities, including sexual and reproductive health services and information on HIV/AIDS, on an equal basis with others;

Svar: Det har inte genomförts några insatser som syftar till att förbättra tillgången till hälso- och sjukvård specifikt för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning. Däremot har regeringen beslutat om åtgärder för att förbättra förlossningsvården och stärka kvinnors hälsa allmänt. Åtgärderna är generella och inriktas således inte särskilt på flickor och kvinnor med funktionsnedsättning. Inom ramen för denna satsning har regeringen ingått flera överenskommelser med SKL som rör förbättrad förlossningsvård och insatser för kvinnors hälsa. En genomgående röd tråd är att förbättra vården utifrån kvinnors specifika behov, vilket även innefattar att förbättra vården till kvinnor med funktionsnedsättning. I gällande överenskommelse sägs bland annat att insatser som främjar den sexuella och reproduktiva hälsan generellt, men särskilt i socioekonomiskt utsatta områden, ska prioriteras.

Se även svar under fråga 3c om Folkhälsomyndighetens uppdrag.

19 a. Please provide information about: The suicide rate of persons with disabilities compared with that of others since 2014, disaggregated by age, sex and type of impairment, and measures taken to prevent, identify and address situations of risk of suicide in persons with disabilities, especially children;

Svar: Det finns inte samlad information på nationell nivå om omfattningen av suicid bland personer med funktionsnedsättning fördelat på ålder, kön och funktionsnedsättning. Under de senaste 15 åren har dock suicid generellt minskat med ca 20 procent men den positiva trenden gäller inte ungdomar och unga vuxna där antalet suicid legat på samma nivå under en längre tid.

Ur Folkhälsomyndighetens nationella folkhälsoenkät för 2016 och 2018 går det dock att se hur skillnaderna ser ut mellan personer med funktionsnedsättning och befolkningen i övrigt, vad gäller självmordstankar eller självmordsförsök. Antalet personer som har haft självmordstankar eller gjort självmordsförsök är betydligt högre bland personer med funktionsnedsättning än bland den övriga befolkningen. Bland personer med funktionsnedsättning har 25 procent haft självmordstankar någon gång. Motsvarande andel bland övriga befolkningen är 9 procent. Det finns inte någon könsskillnad i åldersspannet 16-84 år.

Regeringen har satt upp ett mål om att ingen ska behöva ta sitt liv och för att nå detta behöver suicidförebyggande insatser finnas på både individ- och befolkningsnivå.

Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att samordna arbetet med suicidprevention på nationell nivå (S2015/3986/FS). Det handlar om att utveckla samverkan mellan aktörer på nationell nivå, utveckla uppföljningen och stärka kunskapsuppbyggnaden på området. Myndigheten arbetar exempelvis med att ta fram fördjupad kunskap kring olika typer av insatser för att förebygga suicid.

Den nationella samordnaren för utveckling och samordning av insatser om psykisk ohälsa har 2018 lämnat sitt slutliga betänkande¹³⁷. Utredningen gör en samlad bedömning av vilka steg som krävs för att åstadkomma ett strategiskt och hållbart arbete för en god och jämlik psykisk hälsa och ett ökat psykiskt välbefinnande i hela befolkningen. Utredningen lämnar förslag och bedömningar som dels tar sikte på vilken inriktning arbetet bör ha, dels

¹³⁷ SOU 2018:90 För att börja med något nytt måste man sluta med något gammalt

vilka åtgärder och insatser som är nödvändiga för att skapa en långsiktig struktur för arbetet med frågor kring psykisk hälsa. Betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

19 b. Measures taken to address and prevent mental health issues among children 10 to 17 years;

Svar: Regeringen har gett Folkhälsomyndigheten i uppdrag att bygga upp, utveckla och samordna det nationella arbetet som syftar till att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa i hela befolkningen. Syftet är att förstärka tidiga insatser och förbättra vården och omsorgen för personer med psykisk ohälsa, ansvara för uppföljning och analys av utvecklingen inom området, att ta fram och sprida kunskapsstöd om främjande och förebyggande insatser samt att verka för nationell samordning. Barn och unga pekas i strategin ut som en särskilt viktig målgrupp för det förebyggande och främjande arbetet.

Regeringen har dessutom genomfört ett flertal särskilda satsningar för att motverka psykisk ohälsa hos barn och unga. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och regeringen har under flera år haft överenskommelser om satsningar inom området psykisk (o)hälsa. Information om dessa satsningar finns redovisat i fråga 4 b.

Fler flickor och unga kvinnor än pojkar och unga män upplever psykisk ohälsa. Att alla elever mår bra är av stor vikt för att nå framgång i skolans kunskapsuppdrag. I syfte att förstärka och utveckla elevhälsan satsar regeringen 200 miljoner kronor årligen från och med 2016 för fortsatta insatser för en förstärkt och utvecklad elevhälsa. Skolverket har också fått i uppdrag att genomföra insatser för att förbättra det förebyggande och främjande arbetet inom elevhälsan.

Regeringen fördelar medel till ideella organisationer inom området psykisk hälsa genom uppdrag till Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen. Information om detta redovisas i fråga 4 b.

Barnombudsmannen granskar systematiskt hur barns och ungas mänskliga rättigheter respekteras. Varje år publiceras en årsrapport med ett speciellt tema som syftar till att uppmärksamma en viss typ av grupp barn i samhället, 2016 var temat barn med funktionsnedsättning. I rapporten lyftes bland

annat psykisk ohälsa hos barn med funktionsnedsättning och behovet av att anpassa de insatser som finns för barn och unga med funktionsnedsättning.

Work and employment (art. 27)

Please provide information about:

20 a. Progress made in promoting employment opportunities for persons with disabilities, including psychosocial disabilities, in the public and private sector, including as a result of the measures taken in the Budget Bill 2016 aimed at assisting persons with disabilities in obtaining work;

Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga uppvisar fortsatt en högre arbetslöshet än befolkningen i övrigt. Samtidigt har en positiv utveckling skett bland inskrivna personer med funktionsnedsättning hos Arbetsförmedlingen. Andelen övergångar till arbete har förbättrats och en större andel av dem som lämnat sin anställning med lönebidrag går vidare till andra anställningar. Jämfört med föregående år har dock färre personer fått del av lönebidrag eller offentligt skyddat arbete via Arbetsförmedlingen, samtidigt som medlen för detta ändamål inte har förbrukats. Det bör dock beaktas att antalet inskrivna arbetslösa med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga också minskat och i relation till antalet arbetslösa har en allt större andel en lönesubvention. Sammantaget bedöms utvecklingen som positiv men behovet av att fler personer med funktionsnedsättning ska komma i arbete är fortsatt betydande.

Arbetsförmedlingen har i uppdrag att bedriva arbetslivsinriktad rehabilitering vilket inkluderar samverkan med andra aktörer. Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan har ett gemensamt uppdrag att ge stöd till personer som är sjukskrivna och unga med aktivitetsersättning. Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har även ett gemensamt uppdrag att genom samordningsförbunden arbeta för att det vidtas förstärkta och samordnade rehabiliteringsinsatser för långtidssjukskrivna och unga med funktionsnedsättning.

Samhall AB har i uppdrag att ge arbete åt personer med funktionsnedsättning. I Samhalls kärnuppdrag ska minst 40 procent av rekryteringen vara personer från prioriterade grupper, som definieras gemensamt av Arbetsförmedlingen och Samhall, bl.a. personer med psykiska

funktionsnedsättningar, utvecklingsstörning, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller med mer än en funktionsnedsättning som tillsammans medför nedsättningar i arbetsförmågan. En klar majoritet av bolagets anställda arbetar inom affärsområdet tjänster, som bl.a. avser städning, tvätt och fastighetsskötsel

Samhalls verksamhet har utvecklats positivt. Fler personer med funktionsnedsättning har fått en anställning inom bolaget och fler har övergått till andra arbetsgivare. Av de som anställts utgörs en större andel av personer inom s.k. prioriterade grupper som står särskilt långt från arbetsmarknaden.

Nedan ges exempel på satsningar sedan 2016 inom arbetsmarknadspolitiken och som har betydelse för att personer med funktionsnedsättning ska komma i arbete eller studier.

- Regeringen har reformerat de subventionerade anställningarna och infört extratjänster i samband med avvecklingen av fas 3 i jobb- och utvecklingsgarantin. Anställningsstöden har haft påtaglig betydelse för att nyanlända ska komma i arbete.
- Regeringen införde en 90-dagarsgaranti för ungdomar för att hindra att unga personer skulle gå långa tider utan att få arbete eller insatser som leder till arbete. 90-dagarsgarantin har genomförts och antalet unga som står utan stöd har minskat betydligt.
- De arbetsmarknadspolitiska och kommunala insatserna måste samverka för att samhället ska ge effektiva insatser till personer som har behov av stöd för att komma i arbete. Genom delegationen för unga och nyanlända till arbete och genom riktade statsbidrag för samverkan har regeringen stärkt relationen mellan stat och kommun i detta avseende.
- Regeringen har stärkt insatserna för personer med funktionsnedsättning, både genom en förstärkning av ersättningen vid lönebidragen, ökade resurser för SIUS, höjt tolkstöd för personer med funktionsnedsättning och ökade resurser till Samhall för att fler ska kunna få en anställning. I relation till antalet inskrivna och arbetslösa med funktionsnedsättning hos Arbetsförmedlingen har också andelen med lönebidrag ökat de senaste åren.

- Särskilda satsningar har gjorts för att fler ska kunna studera inom folkhögskolornas verksamhet.

Se även svar fråga 20c-f.

20 b. The rate of employment of persons with disabilities compared with that of persons without disabilities, disaggregated by occupation;

Svar fråga 20 b: Underlaget är hämtat från SCB:s rapport ”Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2018”¹³⁸.

Arbetskraftsdeltagande

I befolkningen 16–64 år tillhörde 85 procent arbetskraften under 2018. Bland personer med funktionsnedsättning var motsvarande andel 71 procent, och bland personer utan funktionsnedsättning 87 procent. Bland personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga var andelen ca 69 procent och ca 78 procent bland personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga.

Enligt SCB:s undersökning om situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2018 uppgav 12 procent i åldern 16–64 år att de hade en funktionsnedsättning. Det motsvarar ca 752 000 personer varav ungefär hälften var kvinnor och hälften var män¹³⁹. Av dessa personer bedömde 67 procent att funktionsnedsättningen även medförde nedsatt arbetsförmåga, vilket motsvarar drygt 507 000 personer, 55 procent av dessa är kvinnor och 45 procent män. Ca 33 procent (244 000 personer) gjorde bedömningen att funktionsnedsättningen inte medförde nedsatt arbetsförmåga. Av dem var 42 procent kvinnor och 58 procent män.

Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga deltar generellt sett i lägre grad i arbetskraften, har högre arbetslöshet och väsentligt lägre sysselsättningsgrad än befolkningen i genomsnitt.

Sysselsättning

Sysselsättningsgraden i befolkningen 16–64 år var 82 procent 2018. Bland personer med funktionsnedsättning totalt sett var den ca 64 procent. Andelen uppgick till 60 procent till dem med nedsatt arbetsförmåga och till

¹³⁸ SCB, situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2018, www.scb.se/am0503

¹³⁹ Bortfallet i undersökningen är stort och skattningarna av antalsuppgifterna i statistiken är därför osäkra.

70 procent bland personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga.

Jämfört med år 2013 har sysselsättningsgraden ökat i befolkningen, från 76 procent till 80 procent. Under motsvarande period har sysselsättningsgraden bland personer med funktionsnedsättning legat omkring 62 procent. En liten ökning ses under 2018, men den är inte statistiskt säkerställd. Ett liknande mönster ses för personer med nedsatt arbetsförmåga vars andel ser ut att öka något det senaste året till 60 procent, men skillnaden är inte statistiskt säkerställd.

Andelen heltidssysselsatta i befolkningen totalt 2018 var 78 procent, 67 procent av kvinnorna och 87 procent av männen. Bland personer med funktionsnedsättning arbetade 67 procent heltid, 54 procent av kvinnorna och 80 procent av männen. Bland personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga arbetade 60 procent heltid, 47 procent av kvinnorna och 75 procent av männen.

Andelen anställda respektive företagare är ungefär lika stor bland personer med funktionsnedsättning som i befolkningen totalt. En något större andel arbetar i kommunal sektor bland personer med funktionsnedsättning, särskilt de med nedsatt arbetsförmåga. Generellt arbetar personer med funktionsnedsättning i samma yrken som befolkningen totalt, men andelen i chefsyrken är mindre.

Det är en högre andel personer med funktionsnedsättning som har en tidsbegränsad anställning, men skillnaden är inte statistiskt säkerställd. Däremot är det något vanligare att ha en tidsbegränsad anställning bland personer med nedsatt arbetsförmåga jämfört med befolkningen. I denna grupp är andelen kvinnor med fast anställning lägre än andelen män.

Arbetslöshet

Arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättning har under de senaste åren legat några procentenheter högre än i befolkningen totalt. År 2018 var arbetslösheten för personer med funktionsnedsättning ca 11 procent och i befolkningen totalt ca 6 procent. Bland personer med funktionsnedsättning med nedsatt arbetsförmåga var arbetslösheten 13 procent 2018. Motsvarande andel bland personer med funktionsnedsättning utan nedsatt arbetsförmåga var 8 procent.

Sedan 2013 har arbetslösheten minskat i befolkningen. Bland personer med funktionsnedsättning återfinns inte denna trend. Mellan 2017 och 2018 är det inga statistiskt säkerställda skillnader i arbetslöshet, varken i befolkningen eller bland personer med funktionsnedsättning eller bland personer med nedsatt arbetsförmåga.

Yrke

Generellt arbetar personer med funktionsnedsättning i samma yrken som befolkningen totalt, men andelen i chefsyrken är mindre. Andelen personer som har ett chefsyrke är mindre för personer med funktionsnedsättning, 4 procent, än för befolkningen totalt, 6 procent. De tre vanligaste yrkena bland sysselsatta personer med funktionsnedsättning är sådana med krav på fördjupad högskolekompetens och service-, omsorgs- och försäljningsyrken. Detsamma gäller för befolkningen totalt.

Bland sysselsatta kvinnor med funktionsnedsättning har 33 procent ett yrke med krav på fördjupad högskolekompetens vilket är en dubbelt så stor andel jämfört med män med funktionsnedsättning, 17 procent.

Omkring 26 procent av gruppen sysselsatta kvinnor med funktionsnedsättning arbetar inom service, omsorg eller försäljning. Motsvarande andel bland män med funktionsnedsättning är 15 procent. Yrkena som män med funktionsnedsättning i större utsträckning arbetar inom är yrken inom byggverksamhet och tillverkning, där 20 procent arbetar, samt yrken inom maskinell tillverkning och transport m.m., där 11 procent arbetar.

20 c. Targeted measures to reduce the vulnerability of persons with disabilities to unemployment, including temporary special measures, and the strengthening of financial incentives for employers, such as tax incentives;

20 d. Measures taken to reduce the unemployment rate of and gender pay gap faced by women with disabilities;

Svar fråga 20 c och 20 d: Regeringen har infört flera insatser för att underlätta för personer med funktionsnedsättning att få och behålla ett arbete som exempelvis;

- gradvis höjning av taket för den bidragsgrundande lönekostnaden för subventionerade anställningar samt höjning av taknivån för ersättning för personer som har behov av tolkstöd vid fortbildning,
- ökad finansiering till Samhall AB,
- översyn av regelverket för subventionerade anställningar,
- praktikplatser hos statliga myndigheter,
- informationskampanjer i syfte att uppmuntra arbetsgivare att fokusera på människors förmågor och färdigheter snarare än på hinder och funktionsnedsättning, och en
- översyn av regelverket för de särskilda insatserna för personer med funktionsnedsättning.

Regeringen har genomfört ett antal reformer som syftar till att förbättra möjligheterna för kvinnor och män med funktionsnedsättning att få och behålla jobb. I Sverige har kvinnor och män med funktionsnedsättning tillgång till Arbetsförmedlingens hela utbud av olika arbetsmarknadspolitiska insatser. Men det finns också insatser som är speciellt utformade för kvinnor och män med funktionsnedsättning. Det handlar främst om subventionerade anställningar.

Det finns flera former av subventionerad sysselsättning för personer med funktionsnedsättning, t.ex. lönebidrag för utveckling, lönebidrag för sysselsättning och lönebidrag för trygghet samt skyddad anställning hos offentlig arbetsgivare inom kommunen och skyddad anställning hos Samhall AB. Samhall AB är ett svenskt statsägt företag med uppgift att skapa meningsfulla arbeten för kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Gemensamt för lönebidrag och skyddad anställning är att Arbetsförmedlingen bidrar ekonomiskt till arbetsgivarens löneutgifter. Bidraget kompenserar för att arbetsgivaren anpassar arbetet och arbetsplatsen och stödet på arbetsplatsen för individen. Syftet med dessa bidrag är att hjälpa kvinnor och män med funktionsnedsättning att få och behålla ett jobb.

Totalt beräknas antalet anställda för kvinnor och män med funktionsnedsättning till cirka 90 000 personer i genomsnitt per månad år 2018, inklusive Samhall AB.

Regeringen följer noggrant det arbete som Arbetsförmedlingen har inlett i sitt arbete med jämställdhetsintegrering, bland annat i form av jämställdhetsanalyser av arbetsmarknadspolitiska initiativ för kvinnor och män med funktionsnedsättning.

I diskrimineringslagen finns krav på arbete med s.k. aktiva åtgärder. Det innebär att arbetsgivare och utbildningsanordnare ska arbeta förebyggande och främjande för att motverka diskriminering och verka för lika rättigheter oavsett de grunder som är skyddade i diskrimineringslagen. Bestämmelserna ändrades 1 januari 2017 till att omfatta alla grunder i diskrimineringslagen dvs. kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Arbetsgivare har vidare en skyldighet att arbeta med lönekartläggning i syfte att upptäcka, åtgärda och förhindra osakliga skillnader i lön och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män.

20 e. Steps taken to support persons with disabilities in to exercising their right to freely choose or accept employment in work environments that are open, inclusive and accessible to them, particularly the right to freely chosen work in the labor market;

En nedsatt arbetsförmåga kan ofta kompenseras genom olika typer av stöd och anpassningar i arbetet. Arbetsförmedlingen erbjuder därför bidrag till hjälpmedel på arbetsplatsen, bidrag till personligt biträde, tolk för personer med visuell eller hörselnedsättning samt speciellt stöd vid start av ett företag som ett alternativ eller ett tillägg till en subventionerad anställning. Arbetsförmedlingen kan också erbjuda stöd via en SIUS-konsulent. Konsumenten hjälper till vid introduktionen på en arbetsplats. Konsumenten samverkar med arbetsplatsen om hur introduktionen ska läggas upp och ansvarar för att individen får det stöd den behöver.

20 f. Measures taken to review the use in the labor market of the term “persons with reduced capacities or limitations”;

År 2018 fick Arbetsförmedlingen i uppdrag att utreda om termen nedsatt arbetsförmåga påverkar de personer som berörs och i så fall på vilket sätt. Uppdraget redovisades i november 2018 och Arbetsförmedlingen gör

bedömningen att det behövs ett nytt språkbruk och föreslår att termen nedsatt arbetsförmåga avskaffas, såsom den används inom arbetsmarknadspolitiken idag. Det idag existerande språkbruket har enligt myndigheten, i tillägg till att det uppfattas nedsättande, en bristande förklaringskvalitet. Språkbruket bör istället ta utgångspunkt i den faktiska situation som råder när en person får stöd eller anpassningar på grund av en funktionsnedsättning.

Arbetsförmedlingen väljer att inte föreslå någon ersättningsterm då myndigheten har funnit att det är svårt att identifiera en enskild term för att beskriva de många gånger skiftande och komplexa förutsättningar och behov av insatser som kan finnas på grund av en funktionsnedsättning. Istället behöver språkbruket variera för att i varje enskild situation kunna beskriva det som faktiskt avses. Frågan bereds vidare i Regeringskansliet.

Adequate standard of living and social protection (art. 28)

Please provide information about:

21 a. The extent to which the “guaranty benefit” adequately covers the living costs of persons with disabilities, including for food, accommodation, transport, rehabilitation and medical care, and any existing differences among municipalities;

Svar: Vad beträffar garantibeloppen finns ingen fullständig information om hur väl de täcker den enskildes kostnader. För personer med sjuk- och aktivitetsersättning som har garantiersättning indikerar dock data att andelen med låg ekonomisk standard är jämförelsevis hög. För att få en komplett bild av den ekonomiska situation som mottagare av garantibeloppen befinner sig i behöver emellertid hänsyn även tas till andra förmåner såsom bostadstillägg, handikappersättning eller merkostnadsersättning som kan kombineras med garantiersättningen.

Garantinivån i aktivitets- och sjukersättningen är avsedd att täcka levnadskostnader motsvarande skälig levnadsnivå.¹⁴⁰ Utöver garantiersättningen kan bostadstillägg lämnas för en del av boendekostnaden till personer med aktivitets- eller sjukersättning. Den som har större merutgifter till följd av sin funktionsnedsättning, till exempel för

¹⁴⁰ Sjukersättning och aktivitetsersättning i stället för förtidspension, (prop. 2000/01:96, s 69)

rehabilitering, medicin och transporter, kan få merkostnadsersättning. Se även svar på fråga 14 om bilstöd.

En grupp personer med garantiersättning bland vilka det förekommit att den disponibla inkomsten understigit det egna hushållets kostnader är de som är hänvisade att bo i LSS-boenden (28 200 personer, varav 16 400 män och 11 800 kvinnor, under 2018). Anledningen till detta är att hyran för dessa boenden är relativt hög. De disponibla inkomsterna för gruppen har dock ökat under senare år.

21 b: How recent reforms in The National Insurance system have improved the living conditions of persons with disabilities;

Svar: I ett längre perspektiv, 1995–2016, har den ekonomiska standarden ökat för alla inkomstgrupper. Inkomsterna i den nedre delen av inkomstfördelningen har samtidigt ökat förhållandevis långsamt. Det förklaras delvis av att transfereringar utgör en större andel av inkomsterna i de lägre inkomstkikten än i de högre. Transfereringarna är vanligen kopplade till prisutvecklingen, eller bestämda i fasta belopp och har inte ökat lika snabbt som lönerna.

Den politik som fördes under mandatperioden 2014-2018 har stärkt de ekonomiska marginalerna för hushåll med svag ekonomi och ökat skatteuttaget från hushåll med starkare ekonomi. Satsningarna inbegriper bl.a. höjt bostadstillägg och sänkt skatt för pensionärer, höjd ersättning i arbetslöshetsförsäkringen, höjt tak i sjukpenningen, höjd sjuk- och aktivitetsersättning, höjd inkomstgräns inom bostadsbidraget, höjt barnbidrag, höjd barndel i försörjningsstödet och höjt underhållsstöd. Satsningarna har finansierats bl.a. genom olika skattehöjningar som främst har berört personer med relativt sett höga inkomster.

Det finns totalt ca 752 000 personer, 51 procent är kvinnor och 49 procent är män i åldern 16–64 år som har en funktionsnedsättning varav drygt 60 procent har ett förvärvsarbete. Levnadsförhållandena för personer med funktionsnedsättning, mätt som ekonomisk standard, har utvecklats i olika riktningar. Bland dem med sysselsättning och arbetsinkomster har den ekonomiska standarden ökat mellan 1993 och 2016. Även bland dem utan eller med liten arbetsinkomst har den ekonomiska standarden ökat, men i betydligt långsammare takt. För personer med funktionsnedsättning som har garantiersättning har den ekonomiska standarden utvecklats svagare än för

andra grupper¹⁴¹. Utvecklingen förklaras av att lönerna ökat betydligt snabbare än inkomsterna från sjuk- och aktivitetsersättningen. Ytterligare orsak till den ökande skillnaden i ekonomisk standard mellan personer med respektive utan förvärvsarbete är att personer med förvärvsarbete kunnat göra inkomtskatteavdrag sedan 2007.

21 c. Measures taken to reduce poverty among persons with disabilities;

Svar: Personer med funktionsnedsättning som har nedsatt arbetsförmåga kan ha sjuk- eller aktivitetsersättning som inkomst. Sjuk- och aktivitetsersättning i form av garantiersättning har höjts i två steg under mandatperioden 2014–2018 med sammanlagt 0,13 prisbasbelopp¹⁴² vilket motsvarar drygt 6 000 kr per år. Den inkomstrelaterade ersättningen har höjts från 64% till 64,7% av antagandeinkomsten¹⁴³. Skatten har sänkts för personer med sjuk- och aktivitetsersättning från 1 januari 2018. Den som har sjuk- eller aktivitetsersättning och har kostnader för sitt boende kan ha rätt till bostadstillägg. Bostadstillägget och det särskilda bostadstillägget har höjts från 1 januari 2018 genom att taket för maximal bostadskostnad som ersätts höjdes från 5 000 till 5 600 kr per månad samt att en andel av bostadskostnaden som ersätts under 5 000 kr höjdes. Vidare höjdes den skäliga levnadsnivån inom det särskilda bostadstillägget.

Skatten för pensionärer har sänkts för de pensionärer som har pensionsinkomst mellan 10 000 och 35 000 kronor per månad. Störst effekt får de pensionärer som har en total pension runt 17 000 kronor per månad. Detta kan ha haft betydelse för personer med funktionsnedsättningar eftersom delar av denna grupp kan haft sjuk- och aktivitetsersättning under längre perioder.

Participation in political and public life (art. 29)

Please provide information about measures taken to:

¹⁴¹ Ekonomiska förhållanden för olika grupper av personer med funktionsnedsättning. Socialdepartementet. S2017/06855/SAM.

¹⁴² Prisbasbeloppet speglar prisutvecklingen i samhället och används för en rad olika beräkningar: beskattning, pensions- och försäkringsförmåner samt medlems- och serviceavgifter. Prisbasbeloppet justeras årligen utifrån konsumentprisindex.

¹⁴³ Antagandeinkomsten är förväntad inkomst baserat på historisk inkomst

22 a. ensure the full accessibility of voting procedures, voting environment, facilities and materials, and training provided to polling staff;

22 b. ensure the right of all persons with disabilities to vote through secret ballot, on their own or to be assisted by a person of their choice and with full respect of their free expression of will;

Svar 22 a och 22 b: Genom beslut om ändring i vallagen (2005:837)¹⁴⁴ har sedan januari 2014 den tidigare möjligheten för kommuner att använda lokaler som inte uppfyller kraven på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning tagits bort. Vallokaler och röstningslokaler ska vara tillgängliga för var och en. De lokaler som används för röstmottagningen måste anpassas så att alla väljare har lika tillgång till dem. Lokalernas utformning ska inte hindra väljare med fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsnedsättning från att delta i val.

I samband med denna lagändring tog MFD fram en checklista för kommunernas arbete. Checklistan uppdaterades inför de allmänna valen 2018. MFD har också 2014 och 2018 genomfört en undersökning av vallokalernas tillgänglighet och kommer att fortsätta vid valet till Europaparlamentet 2019. Under 2018 genomförde MFD en inventering av tillgängligheten i ca 80 förröstningslokaler och ca 100 vallokaler.

Det har tydliggjorts i vallagen¹⁴⁵ att en väljare som inte själv kan göra i ordning sina röster får anlita inte bara röstmottagarna utan även någon annan person som biträde vid röstningen¹⁴⁶. De kan få hjälp med att stoppa ned valsedelns i valkuvertet eller sätta kryss för en kandidat. Om en person inte kan ta sig in i en vallokal kan röstmottagarna hämta rösten utanför lokalen. Detta under förutsättning att valhemligheten bevaras. Väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte alls kan ta sig till ett röstmottagningsställe kan även rösta genom att lämna sin röst i ett, inför ett vittne förslutet, valkuvert till ett bud. Budet transporterar rösten till vallokalen. Alternativt kan väljaren överlämna sin röst i ett förslutet valkuvert till en särskild förordnad röstmottagare som tillhandahålls av

¹⁴⁴ Vallag (2005:837) genom propositionen Tillgänglighet och deltagande i val (prop. 2013/14:37, bet. 2013/14:KU9, rskr. 2013/14:124)

¹⁴⁵ Se propositionen Ökad effektivitet, säkerhet och tillgänglighet i valförfarandet (prop. 2013/14: 124, bet. 2013/14:KU31, rskr. 2013/14: (231)

¹⁴⁶ 7 kap. 3 § vallagen

kommunen, en s.k. ambulerande röstmottagare.¹⁴⁷ Vidare har det beslutats att som röstmottagare får endast förordnas en person som har fått sådan utbildning som behövs för uppdraget¹⁴⁸. Ändringarna trädde i kraft i januari 2015.

För att bl. a. förenkla för väljare som har svårt att läsa och för att minska risken för sammanblandning, får de politiska partierna använda sin partisymbol på valsedlarna¹⁴⁹. Ändringen trädde i kraft i januari 2015.

För att ytterligare stärka valhemligheten genomfördes den 1 januari 2019 ändringar i vallagen som innebär krav på att den plats i en vallokal där valsedlar läggs ut ska vara avskärmad från insyn från andra väljare. I samband med detta infördes en möjlighet för en väljare att skriva till ett av partiet anmält namn på en blank valsedel eller partimarkerad valsedel. Denna ändringen medför bl.a. förbättrade möjligheter att personrösta för väljare med till exempel synnedsättning.¹⁵⁰

I syfte att främja ett högt och mer jämlikt valdeltagande mellan olika grupper av röstberättigade har Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) haft i uppdrag att driva webbplatsen ”Alla väljare”, www.allavaljare.se, med lättläst nyhetsinformation¹⁵¹. Verksamheten riktas särskilt till grupper av röstberättigade med lågt deltagande i tidigare allmänna val såsom unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning. Avsikten är att öka möjlighet för personer med lässvårigheter att tillgodogöra sig information och ta del av den politiska debatten i samband med allmänna val och under mellanvalsperioder. Inför de allmänna valen 2018 har regeringen fördelat särskilda medel till riksdagspartierna för informationsinsatser i syfte att främja ett högt valdeltagande¹⁵². Med medlen ges partierna ökade möjligheter att nå ut till väljarna och då särskilt till grupper av röstberättigade med lågt deltagande i tidigare val, däribland personer med funktionsnedsättning.

¹⁴⁷ 7 kap. 3 § vallagen

¹⁴⁸ 3 kap. 5 § vallagen. Detta beslutades genom propositionen Ökad effektivitet, säkerhet och tillgänglighet i valförfarandet (prop. 2013/14:124, bet. 2013/14:KU31, rskr. 2013/14:231)

¹⁴⁹ Dessa lagändringar skedde genom propositionen Proportionell fördelning av mandat och förhandsanmälan (prop. 2013/14:48)

¹⁵⁰ Prop. 2017/18 :286 stärkt skydd för valhemligheten

¹⁵¹ Ku2019/00338/MD

¹⁵² Ku2018/01280/D

22 c. Please provide information about measures taken to: Provide support to persons with disabilities elected to public positions;

22 d. Please provide information about measures taken to: Enable access to information in all formats to persons with disabilities to allow them to stand as candidates on an equal basis with their non-disabled counterparts;

Svar fråga 22 c och d: Det är kommuner, landsting och riksdag som har ansvaret för att de ledamöter med funktionsnedsättning som är valda till respektive församling får det stöd som behövs för att klara sina uppdrag.

Inga särskilda åtgärder har vidtagits för att personer med funktionsnedsättning som kandiderar till offentliga uppdrag ska erhålla information i tillgängliga format.

Grunden för detta är ansvars- och finansieringsprincipen som är grundläggande inom svensk funktionshinderspolitik och innebär att varje sektor i samhället ska ha ett ansvar för att utforma och bedriva sin verksamhet så att den blir tillgänglig för alla invånare, inklusive personer med funktionsnedsättning.

Vidare anges i Regeringsformen 1 kap. 2 § femte stycket att det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person.

Participation in cultural life, recreation, leisure and sport (art. 30)

23. Please provide information on a national strategy in place to protect the right to participate in leisure, sports and cultural activities in an inclusive manner and describe the extent to which austerity measures affected this right.

Svar: Se svar på fråga 1d angående nytt nationellt mål för funktionshinderspolitiken som utgår från konventionen.

Regeringen har utsett Statens kulturråd och Riksantikvarieämbetet till strategiska myndigheter inom kulturområdet. Under perioden 2011–2016

arbetade myndigheterna särskilt med att uppnå specifika delmål kopplade till regeringens strategi för funktionshinderspolitiken. Formella samråd om arbetet med tillgänglighet har regelbundet genomförts med funktionshindersrörelsen.

Myndigheten för delaktighets utvärdering och analys av funktionshinderspolitiken 2011 - 2016 och kulturmyndigheternas slutredovisningar av arbetet med strategin visar att insatserna förbättrat förutsättningarna för personer med funktionsnedsättning att delta i kulturlivet. Samtidigt konstateras att personer med funktionsnedsättning fortfarande deltar i lägre utsträckning i kulturlivet och att det fortfarande finns brister i tillgänglighet, och att arbetet med tillgänglighet inom kultursektorn därför behöver fortgå. Statens kulturråds och Riksantikvarieämbetets arbete och uppdrag som strategiska myndigheter fortsätter.

Kulturrådet har i uppdrag att driva på utvecklingen så att personer med funktionsnedsättning ska kunna ta del av kulturlivet och utöva kultur på jämlika villkor med andra. Bland annat genom att ställa ett antal minimikrav på tillgänglighet kopplade till vissa bidrag som fördelas av Kulturrådet, och för det statliga bidrag som fördelas inom Kultursamverkansmodellen.

EU ratificerade det s.k. Marrakechfördraget den 1 oktober 2018 och blev part i fördraget per den 1 januari 2019. För genomförandet av fördraget i EU antogs under år 2017 en förordning och ett direktiv. Förordningen tillämpas från och med den 12 oktober 2018 och medlemsstaterna skulle senast den 11 oktober 2018 ha implementerat direktivet. Sverige har implementerat direktivet genom lagändringar i den svenska lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Ändringarna trädde i kraft den 11 oktober 2018.

C. Specifik obligations (arts. 31–33)

Statistics and data collection (art. 31)

Please provide information on:

24 a. The status of the voluntary follow-up system on statistics and the collection of data on persons with disabilities;

Svar: Den samlade uppföljningen av funktionshinderspolitiken innehåller flera olika delar, vilka tillsammans bildar en helhet och ger en övergripande och samlad bild av utvecklingen inom funktionshinderspolitiken över tid. Uppföljningen inkluderar individstatistik om levnadsförhållanden, aktörsuppföljning, uppföljning av hinder för delaktighet i samhället samt kvalitativa fördjupningsstudier och forskning.

För individer som deltar i undersökningar och paneler för statistiska ändamål är det alltid frivilligt att medverka och deltagande utgår från individens samtycke oberoende av aktör som ansvarar för statistiken. Uppföljning av aktörer så som myndigheter, kommuner och landsting regleras till viss del i lag. I Sverige finns s.k. officiell statistik vilken regleras i lag¹⁵³. Lagen anger att bl.a. kommuner, landsting och kommunalförbund är skyldiga att till statistikansvariga myndigheter lämna vissa uppgifter för den officiella statistiken.

Myndigheter som inte har ett officiellt statistikansvar kan samla in uppgifter från kommuner och landsting på frivillig väg. Däremot är det inte möjligt för myndigheter att kräva in svar från kommuner och landsting utan lagstöd. Enligt regeringsformen¹⁵⁴ meddelas föreskrifter om kommunernas och landstingens befogenheter och åliggande genom lag. Det finns dock inget hinder mot att myndigheter utan formellt statistikansvar skickar ut t.ex. enkäter till kommuner och landsting och att uppgifter inhämtas genom frivilligt deltagande.

Myndigheten för delaktighet (MFD) arbetar med uppföljning av genomförandet av funktionshinderspolitiken på bl.a. lokal och regional nivå. MFD är dock ingen myndighet med officiellt statistikansvar. Myndigheten skickar i nuläget ut enkäter till kommuner och landsting att besvara en gång per år. År 2018 var svarsfrekvensen 63 procent för kommuner och 90 procent för landsting. MFD bedömer att svarsfrekvensen kommer att öka i takt med att uppföljningen blir mer etablerad. Denna uppföljning är att betrakta som frivillig.

¹⁵³ Lag (2001:99) om den officiella statistiken

¹⁵⁴ Enligt regeringsformen 8 kap. 2 § första stycket 3

MFD utvecklar för närvarande ett digitalt verktyg som kommer att ersätta enkätformatet. Verktöget inkluderar återkoppling på svar, information om gällande lagstiftning, beslutade standarder, länkar till ansvariga myndigheter eller andra aktörer samt tillgång till olika stödmaterial som kan underlätta ett utvecklingsarbete. Verktöget var under våren 2019 färdigt för de statliga aktörerna och i slutet av året ska verktöget kompletteras med en version som är anpassad för de kommunala och regionala aktörerna.

24 b. The development of data collection tools and indicators in accordance with the human rights based approach to disability, and the criteria and formula used;

Svar: Utveckling av verktyg för uppföljning utifrån ett rättighetsperspektiv är en ständigt pågående process. En utgångspunkt är tillgången på statistik och data, vilket regeringen arbetat för att stärka. Det är vidare centralt att det finns möjlighet att följa upp genomförandet av funktionshinderspolitiken på olika nivåer och inom olika samhällsområden. Det finns behov av att kunna följa 1) vilka strukturer som finns på plats, 2) vilka faktiska förutsättningar som råder och aktiva åtgärder som pågår, samt 3) vilka resultat som arbetet leder fram till. Tillvägagångssättet bygger på en modell från OHCHR om hur ett rättighetsperspektiv kan appliceras på uppföljning.

MFD arbetar med flera verktyg för insamling av kunskap och information som är av betydelse utifrån ett rättighetsperspektiv. Myndigheten sammanställer och analyserar individstatistik som samlas in av andra aktörer, gällande levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning. Sådan statistik syftar till att redovisa utfallet av de ansträngningar som gjorts och hur situationen för personer med funktionsnedsättning ser ut inom olika samhällsområden i förhållande till övriga befolkningen. När myndigheten väljer ut vilken data på resultatnivå, från exempelvis SCB:s undersökning om levnadsförhållanden (ULF/SILC) eller andra befolkningsstudier, som ska presenteras baseras urvalet på vad som är mest relevant utifrån ett rättighetsperspektiv.

Vidare har MFD utvecklat en så kallad aktörsuppföljning som följer statliga myndigheters arbete med genomförandet av funktionshinderspolitiken¹⁵⁵ samt arbetet i kommuner och landsting. Syftet med aktörsuppföljningen är att följa utvecklingen av det arbete som pågår och identifiera rådande

¹⁵⁵ i enlighet med förordning 2001:526 om de statliga myndigheternas ansvar för genomförande av handikappolitiken.

förutsättningar och hinder för delaktighet i samhället utifrån ett rättighetsperspektiv. Utgångspunkt är aktuella styrdokument samt konventionen. Myndigheten arbetar för att sådana indikatorer som främjar jämlik tillgång till rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska vara grunden för aktörsuppföljningen.

Som kompletterande kunskapskälla om levnadsvillkor inhämtar MFD löpande svar på frågor från sin undersökningspanel (Rivkraft). Där svarar deltagare, som är 16 år eller äldre, med egen erfarenhet av funktionsnedsättning, på webbenkäter inom olika samhällsområden och frågor. Frågorna tar sin utgångspunkt i konventionen. Panelen är ett sätt att ge röst åt personer med funktionsnedsättning och att nå ett steg längre i att identifiera vad som är orsaken till de förutsättningar och hinder för delaktighet som råder.

Myndigheten genomför också olika former av fördjupningsstudier och kvalitativa studier som ska ge fördjupad kunskap och förståelse kring förutsättningar och hinder för delaktighet för personer med funktionsnedsättning inom olika områden och utifrån olika funktionsnedsättningar.

Se även svar på fråga 1b om styrutredningen.

24 c. The collection of data disaggregated by age, sex and type of impairment for the purpose of formulating and implementing policies to give effect to the Convention, such as with regard to health, education, labour, social services, culture, the arts and sports;

Svar: Regeringen har vidtagit åtgärder för att säkerställa tillgången på statistik och för att stärka möjligheten att kunna följa utvecklingen av situationen för personer med funktionsnedsättning inom ramen för genomförandet av funktionshinderspolitiken.

Under den funktionshinderspolitiska strategiperioden 2011 – 2016 hade SCB i uppdrag från regeringen att redovisa och föreslå utveckling av data om levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning¹⁵⁶. SCB levererade statistik till MFD 2012 och 2016. I huvudsak används data från den nationella Undersökningen om levnadsförhållanden (ULF/SILC).

¹⁵⁶ Dnr. S2012/2210/FST Uppdrag att redovisa och föreslå utveckling av data om levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning

Undersökningen fångar levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning gällande boende, ekonomi, hälsa, fritid, medborgerliga aktiviteter, sociala relationer, sysselsättning och arbetsmiljö, trygghet och säkerhet.

SCB fick därefter i uppdrag att redovisa data även under 2018 samt att så långt som möjligt redovisa uppgifter fördelat på ålder, kön och olika typer av funktionsnedsättningar. Vidare omfattade uppdraget att redovisa utvecklingsmöjligheter framöver gällande statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning.

Inför 2020 har regeringen åter gett i uppdrag åt SCB att redovisa statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning som så långt som möjligt är nedbruten på ålder, kön och olika typer av funktionsnedsättningar. I Sverige finns i dag inga officiella kriterier för att fastställa vem som ingår i gruppen personer med funktionsnedsättning. Med anledning av detta har SCB också getts i uppdrag av regeringen att göra en översyn av definitionen av funktionsnedsättning och ta fram en definition som kan användas som grund för nationell statistik och undersökningar. Översynen ska ta sin utgångspunkt i det harmoniseringsarbete som pågår inom EU samt anpassas till nationella behov.

Vidare har SCB fått i uppdrag att genomföra ett kartläggnings- och analysarbete för att samlat redovisa myndighetens bedömning av områden i behov av utveckling när det gäller statistik för personer med funktionsnedsättning. Utgångspunkt för myndighetens uppdrag är det nationella målet för funktionshinderspolitiken¹⁵⁷ vilket i sin tur tar sin utgångspunkt i konventionen samt målen för Agenda 2030. Uppdraget ska genomföras i dialog med centrala myndigheter och funktionshindersorganisationerna.

Också andra myndigheter med ansvar för officiell statistik såsom Arbetsförmedlingen, Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen bidrar med statistik om levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning inom olika områden, exempelvis arbete, omsorg, hälso- och sjukvård. Denna statistik kompletterar SCB:s statistik och används också för att följa utvecklingen mot det nationella målet för funktionshinderspolitiken. All officiell statistik och all statistik som myndigheter redovisar i sina

¹⁵⁷ Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken (prop. 2016/17:188)

årsredovisningar ska, om den är individbaserad, vara uppdelad efter kön om det inte finns särskilda skäl mot detta. Tillgången till statistik om situationen för personer med funktionsnedsättning inom olika samhällsområden varierar.

Möjligheten att framställa statistik inom utbildningsområdet har också stärkts, se svar fråga 18 c.

Det finns generellt svårigheter i Sverige i dag att bryta ned statistik på olika funktionsnedsättningar i synnerhet tillsammans med andra variabler såsom kön och ålder då undersökningarnas urvalsstorlekar innebär stor osäkerhet i resultaten för vissa grupper. Det finns även andra utmaningar, såsom att yngre personer i lägre utsträckning svarar på undersökningar och att de metoder som används – främst enkäter eller intervjuer – inte är tillgängliga för många personer med funktionsnedsättning. Det finns behov av att använda flera olika metoder, undersökningar och källor för att följa upp det nationella funktionshinderspolitiska målet.

24 d. Measures taken to systematically collect, analyse and disseminate data on girls, boys, men and women with disabilities, including from indigenous groups; and how data are disseminated at all levels of government;

Svar: För vidtagna åtgärder för systematisk insamling av data se fråga 24 b och c.

Gällande kunskap om ursprungsbefolkningen samer har Nordens välfärdscenter fått medel av regeringen för att undersöka hur förutsättningarna ser ut för samer med funktionsnedsättning i de 19 kommuner som ingår i det samiska förvaltningsområdet i Sverige. Arbetet genomfördes inom ramen för ett nordiskt projekt som pågick under 2014-2017 som även omfattar två norska studier, en finsk studie och ytterligare en svensk studie.

Flera olika insatser görs för att samla, analysera, sprida och kommunicera den statistik som framställs. Regeringen redovisar årligen till riksdagen samlat utvecklingen inom funktionshinderspolitiken i regeringens budgetproposition med utgångspunkt i det av riksdagen beslutade nationella målet. Bland annat redovisas resultat från det gångna året med tillhörande analys samt den politiska inriktningen för kommande år. Utöver det redovisas specifika resultat och analyser inom de olika utgiftsområden som

regeringen redovisar i budgetpropositionen, exempelvis inom arbetsmarknad, utbildning, demokrati, jämställdhet etc. Budgetpropositionen är central för hela regeringen på alla nivåer och även för riksdag och myndigheter för att följa utveckling, arbete och inriktning inom olika politikområden.

Utöver det har olika departement inom Regeringskansliet, i enlighet med ansvars- och finansieringsprincipen, ett eget arbete för att få tillgång till data, statistik och göra analyser som specifikt rör personer med funktionsnedsättning i relation till deras ansvarsområden, exempelvis genom olika uppdrag till myndigheter med statistikansvar inom olika områden eller genom specifika analyser av departementens egna analysenheter. Redovisningar av särskilda uppdrag från exempelvis myndigheter sprids inom Regeringskansliet till berörda genom bl.a. den interdepartementala arbetsgruppen för funktionshindersfrågor.

MFD ska, enligt sin instruktion, ha samlad kunskap om arbetet för ökad tillgänglighet och om utveckling och skillnader i levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning genom att genomföra kartläggningar, uppföljningar, utvärderingar och analyser, däribland samhällsekonomiska analyser. MFD ska vidare följa upp, utvärdera och analysera insatser från statliga myndigheter, kommuner, landsting och andra aktörer i förhållande till de nationella funktionshinderspolitiska målen.

Myndigheten för delaktighet sammanställer och analyserar individstatistik som samlas in av andra aktörer. Myndigheten redovisar årligen den samlade utvecklingen inom funktionshinderspolitiken i en rapport för att möjliggöra en övergripande och samlad bild av läget. Rapporten sprids till regeringen, myndigheter, andra aktörer samt allmänhet. Den används också av, bl.a. funktionshindersorganisationerna.

I MFD:s arbete med att analysera utvecklingen har arbetet vidare särskilt riktats in mot att fördjupa kunskapen inom prioriterade områden med central betydelse för utvecklingen av levnadsvillkor. MFD har bland annat genomfört fördjupningsstudier om demokratisk delaktighet, föräldraskap, situationen för personer med intellektuell funktionsnedsättning, personer med nedsatt hörsel och ekonomiska villkor.

En viktig del i en effektiv uppföljning av levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning är också att aktörer inom varje sektor i samhället

analyserar och drar slutsatser av den kunskap de samlar in ur ett funktionshindersperspektiv. Ett sådant arbete skulle avsevärt öka träffsäkerheten och användbarheten av uppföljningen av levnadsvillkor. MFD arbetar genom olika kanaler för att stödja en sådan utveckling.

I MFD:s uppgift ingår vidare att sprida kunskap om funktionshinderspolitiken, dess genomförande och om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Målgruppen är framförallt statliga myndigheter, kommuner och landsting. Myndigheten arbetar aktivt för att sprida kunskap om personer med funktionsnedsättning och publicerar statistik och data samt övrig uppföljning och kunskap på sin webbplats. De deltar och sprider kunskap också i ett stort antal andra sammanhang för att nå ut med sitt budskap och strävar efter att på olika sätt utnyttja digitaliseringens möjligheter.

24 e. The meaningful participation and involvement of organizations of persons with disabilities;

Svar: Framställning av statistik sker framförallt av myndigheter med officiellt statistikansvar vilka bör samråda med funktionshindersorganisationerna utifrån konventionen. MFD följer upp vilka myndigheter som idag samråder med funktionshindersorganisationerna. MFD:s eget arbete med kunskapsutveckling utförs i samverkan med funktionshindersrörelsens organisationer. I MFD:s kunskapsinhämtning ingår också kvalitativa metoder för att fånga personer med funktionsnedsättnings perspektiv och kunskap.

Se även svar på fråga 1 g.

International cooperation (art. 32)

Please provide information about:

25 a. The measures taken to integrate a disability rights-based approach into the Sustainable Development Goals and their target indicators;

Svar: Sverige har vidtagit åtgärder för att ett rättighetsbaserat funktionshindersperspektiv ska integreras i arbetet med agendan, bl.a. har ansträngningar gjorts för att, nationellt och globalt, stärka den sociala dimensionen i genomförandet med betoning på mänskliga rättigheter och att ingen ska lämnas utanför.

Sverige har tagit fram en nationell handlingsplan för agendans genomförande 2018–2020. I handlingsplanen omnämns funktionshinderspolitiken, det nya nationella målet med utgångspunkt i konventionen samt inriktningen, som viktiga åtgärder vilka driver på omställningen framåt och som, tillsammans med andra beslut i agendans anda, kommer att få effekt under kommande år. I handlingsplanen finns ett inkluderande perspektiv, ett jämlikt och jämställt samhälle är ett av planens fokusområden. Personer med funktionsnedsättning och ett funktionshindersperspektiv integreras och lyfts fram på olika sätt i regeringens politik för genomförandet av handlingsplanen.

De mål som har beslutats inom ramen för agendan utgör en viktig del i arbetet med funktionshinderspolitiken. I propositionen om nytt nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken¹⁵⁸, lyfts Agenda 2030 specifikt fram i relation till mänskliga rättigheter och personer med funktionsnedsättning. Vidare synliggörs de delmål i agendan som tydligt pekar ut ett antal områden där insatser för personer med funktionsnedsättning behövs. De mål där det finns särskilda referenser avseende personer med funktionsnedsättning, omnämns särskilt.

Statistiska centralbyrån har på regeringens uppdrag analyserat hur Sverige lever upp till Agenda 2030 och tagit fram förslag på en statistikbaserad uppföljning med indikatorer för Sveriges genomförande av agendan. Detta inkluderar statistik nedbruten på personer med funktionsnedsättning där det är relevant och så långt det är möjligt samt förslag på hur statistiken kan utvecklas inom funktionshindersområdet i relation till uppföljningen av agendan. SCB har därefter fått i uppdrag att fortsätta att utveckla uppföljningen av agendan nationellt.

Därutöver har ett stort antal myndigheter fått i uppdrag att bidra med underlag för Sveriges genomförande av Agenda 2030, bland annat MFD.

Vidare ingick MFD mellan åren 2015 och 2018 i en referensgrupp inom FN som arbetade med hur funktionshindersperspektivet ska inkluderas i Agenda 2030. Arbetet resulterade i en rapport som lyfter fram hur implementeringen av konventionen inom ramen för Agenda 2030 kan stärka arbetet, både inom FN:s medlemsstater och de olika organisationerna inom FN. MFD ingår också i Forumet för samverkan för Agenda 2030, som etablerades

¹⁵⁸ Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken (prop. 2016/17:188)

2016. Forumet består av ett flertal svenska myndigheter som bidrar med expertkunskap kring hur Sverige kan driva arbetet för en ekonomisk, social och miljömässig hållbar utveckling i linje med Agenda 2030. MFD är en av de 40 myndigheter som 2017 skrev under en gemensam avsiktsförklaring för hållbar utveckling i samverkan för Agenda 2030. Sedan 2018 ingår MFD även i Rådet för Hållbara städer, där arbetet bland annat utgår från Agenda 2030. I rådet bidrar MFD med att lyfta fram universell utformning med fokus på hur städer kan utformas med den principen, så att de fungerar för alla personer oavsett funktionsförmåga.

Viktiga initiativ för funktionshindersperspektivet och Agenda 2030 har också tagits inom civilsamhället. År 2018 startade Lika Unika det treåriga Arvsfondsprojektet Lika Unika Akademin som genom utbildningsinsatser ska ge olika samhällsaktörer djupare kunskap och insikt om funktionshinders- och rättighetsperspektivet med utgångspunkt i Agenda 2030.

Flera åtgärder och initiativ har vidtagits för att inkludera ett funktionshindersperspektiv i genomförandet av Agenda 2030, det som gjorts hittills är bra men inte tillräckligt, arbetet behöver fortsätta.

25 b. Please provide information about: The steps taken to share the State party's good practices of both mainstreaming and twin-track approaches to disability-inclusive international development;

Svar: Det finns ett särskilt policyramverk för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd som styr det svenska utvecklingssamarbetet och det humanitära biståndet¹⁵⁹. Policyramverket konkretiseras i de regleringsbrev och strategier som styr Sidas arbete. Den globala strategin för Sveriges utvecklingssamarbete avseende arbetet med de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer inkluderar ett mål om lika rättigheter för alla. Rättighetsperspektivet, där bl.a. personer med funktionsnedsättning synliggörs, genomsyrar hela strategin.

I enlighet med regeringens beslut i regleringsbrev för budgetår 2018 (13 december 2017) fick Sida 2018 i uppdrag att i dialog med MFD redovisa hur personer med funktionsnedsättning inkluderas i myndighetens insatser och uppföljning inom det internationella utvecklingssamarbetet. Myndigheterna skulle även informera om hur insatserna bidrar till att uppfylla de fastslagna

¹⁵⁹ Policyramverk för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd (Skr. 2016/17:60)

målen för Agenda 2030 samt identifiera och föreslå utvecklingsområden om hur funktionshinderspersionen bättre skulle kunna inkluderas. Det viktigaste utrymmet för förbättring, enligt återrapporteringen, är behovet att fördjupa tillämpningen av verktyget multidimensionell fattigdomsanalys, med fokus på tillämpning av rättighetsperspektivet och fattiga människors perspektiv både på strategi- och insatsnivå. Sida har med start 2019 börjat använda den nya policymarkören för inkludering av funktionsnedsättning vilket kommer att öka möjligheten till uppföljning av funktionsnedsättning i utvecklingssamarbetet.

Sida är medlem i det globala nätverket Global Action on Disability. Inom ramen för nätverket har Sida arbetat med frågor som funktionsnedsättning i inkluderande utbildning, humanitärt bistånd och socialförsäkringssystem samt förbättrad statistik och data.

År 2018 tog regeringen fram en handbok för den feministiska utrikespolitiken, som en resurs för det internationella arbetet för jämställdhet. Den innehåller metoder och erfarenheter som kan fungera som exempel och inspiration för fortsatt arbete både inom utrikesförvaltningen och andra delar av statsförvaltningen och samhället. Handboken har ett tydligt intersektionellt perspektiv och genomsyras av tanken om hur olika maktordningar som baseras på andra kategorier än kön – så som till exempel funktionsförmåga – påverkar människors villkor och möjligheter.

I mars 2019 genomförde Sida också i samarbete med MFD och organisationen MyRight ett stort kunskapshöjande forum, Development talks, på temat rättigheter och personer med funktionsnedsättning. Aktiviteten bygger på Sidas kartläggning och uppföljande arbete och vänder sig till olika statliga och frivilliga aktörer inom det internationella utvecklingssamarbetet.

Inom ramen för Nordic Plus – en krets av likasinnade länder som diskuterar prioriterade utvecklingsfrågor – fanns under svenskt värdskap 2018 en substantiell diskussion med syfte att dela erfarenheter om hur funktionsnedsättning inkluderas i utvecklingssamarbetet.

National implementation and monitoring (art. 33)

Please provide information on:

26 a. The mandate and work carried out by the Equality Ombudsman to monitor the implementation of the Convention, including with regard to complaints filed by persons with disabilities under the Discrimination Act (2008:567);

Svar: DO har till uppgift att verka för att diskriminering som har samband med bland annat funktionsnedsättning inte förekommer på några områden av samhällslivet. DO ska genom råd och på annat sätt medverka till att den som utsatts för diskriminering kan ta tillvara sina rättigheter. DO ska inom sitt verksamhetsområde informera, utbilda, överlägga och ha andra kontakter med myndigheter, företag, enskilda och organisationer. Exempelvis ger DO muntlig och skriftlig rådgivning till enskilda, samverkar med olika aktörer och vidtar kommunikationsinsatser. Vidare ska DO:s webbplats fungera som stöd till olika aktörer för att främja lika rättigheter och motverka diskriminering.

Se även svar på fråga 5b om DOs kommunikationssatsning.

26 b. Steps taken to establishing an independent monitoring mechanism, in accordance with the Paris Principles, to monitor the implementation of the Convention;

Svar: I mars 2018 tillsatte regeringen en utredning i syfte att utreda och lämna förslag på inrättande av en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige. Enligt uppdragsbeskrivningen skulle utredaren lämna förslag på hur en MR-institution kan utformas för att uppfylla Parisprinciperna. Utredaren skulle även utreda och lämna förslag på hur MR-institutionen ska kunna utgöra den mekanism som krävas för att främja, skydda och övervaka genomförandet av konventionen i enlighet med konventionens artikel 33. I oktober 2018 lämnade utredaren förslag till en nationell institution för mänskliga rättigheter i Sverige. Enligt utredarens förslag ska institutionen fullgöra de uppgifter som ankommer på en oberoende nationell mekanism enligt konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Förslagen har remitterats.